

Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΟΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΟΧΗ
ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ: ΔΑΛΛΑ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΗΛΙΑΣ

Πάτρα, 2009

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
i) ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	5
ii) ΠΕΡΙΛΗΨΗ - SUMMARY	6
iii) ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
Πολιτισμός και διαπολιτισμικότητα	8
Το φαινόμενο της μετανάστευσης	9
Τα αίτια της μετανάστευσης	10
Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην Ελλάδα	11
Ο κοινωνικός αποκλεισμός	12
Διαπολιτισμική εκπαίδευση	15
Διγλωσσία	18
Γλώσσα και επικοινωνία – Η αναγκαιότητα της λογοθεραπείας	19
iv) ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	21
Χώρα καταγωγής μεταναστών	21
Φύλο και ηλικία μεταναστών	22
Διάρκεια παραμονής και αιτίες μετανάστευσης	23
Γλώσσα	24
Στάσεις και αντιλήψεις	24
Οικονομική ικανοποίηση	26
Αλλοδαποί μαθητές σε ελληνικά Δημόσια σχολεία	26
v) ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	29
Σκοπός της έρευνας	29
Το δείγμα	29
Η διανομή του ερωτηματολογίου	30
Το ερωτηματολόγιο	30

vi) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	40
Ερμηνεία αποτελεσμάτων	40
Υπηκοότητα	40
Φύλο	42
Ηλικία	43
Αριθμός παιδιών	45
Αριθμός παιδιών που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες	46
Μορφωτικό επίπεδο	48
Οικογενειακή κατάσταση	51
Γλώσσα	54
Οικονομική κατάσταση της οικογένειας	55
Η διαταραχή λόγου	57
Δυσκολία ένταξης	60
Στάση της οικογένειας	62
Κόστος Λογοθεραπείας	64
Η χρησιμότητα της λογοθεραπείας	66
Οι ασκήσεις λογοθεραπείας	68
Συνέπεια στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες	70
Ανεξαρτησία του παιδιού	72
Συχνότητα ασκήσεων σχολείου	75
Σύγκριση σχολείου – λογοθεραπείας	76
Συσχέτιση αποτελεσμάτων	77
vii) ΣΥΖΗΤΗΣΗ	79
Συζήτηση αποτελεσμάτων	79
Συμπεράσματα	85
Προτάσεις	86
Η συμβολή της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης	87
Η συμβολή του σχολείου	88
Η συμβολή του Λογοθεραπευτή	90

Γενικά	90
Επίλογος	91
viii) ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΟΥ	92
ix) ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	93
Ελληνική Βιβλιογραφία	93
Ξένη Βιβλιογραφία	94
Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία	94
x) ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	97
Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο	97
Παράρτημα 2: Πίνακας Περιγραφικών Στατιστικών Δεδομένων	102

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής εργασίας μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω πρωτίστως τον εποπτεύων καθηγητή μου για την ευκαιρία που μου έδωσε να αναπτύξω τη συγκεκριμένη εργασία και για την πολύτιμη βοήθεια που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησής της. Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους ιδιώτες λογοθεραπευτές που με βοήθησαν σημαντικά για την ολοκλήρωση της εργασίας, όπως επίσης και τους γονείς που δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνά μου. Τέλος, δε θα παραλείψω να πω ένα μεγάλο «ευχαριστώ» στην οικογένειά μου που με στηρίζει όλα αυτά τα χρόνια.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σε αυτή την πτυχιακή εργασία μελετώνται οι διαπολιτισμικές αντιλήψεις για την παροχή λογοθεραπευτικών υπηρεσιών. Ξεκινώντας με το εισαγωγικό κεφάλαιο, θα εξηγηθούν οι όροι που μελετώνται (μετανάστης, διαπολιτισμικότητα, εκπαίδευση, λογοθεραπεία) και θα αναπτυχθούν ζητήματα σχετικά με όλο το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας, όπως ο κοινωνικός αποκλεισμός, η διαπολιτισμική εκπαίδευση, η επικοινωνία και η αναγκαιότητα της λογοθεραπείας. Ακόμη, θα παρατεθούν σύντομα κάποια ιστορικά στοιχεία για το φαινόμενο της μετανάστευσης, τα αίτια και τα προβλήματα του μεταναστευτικού πληθυσμού. Κατόπιν, θα παρατεθούν σύντομα στοιχεία από άλλες έρευνες, παρόμοιες με τη δικιά μας.

Στη συνέχεια, θα αναπτυχθεί η μεθοδολογία της έρευνας μας, περιγράφοντας το δείγμα μας και τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την πραγμάτωση της. Επίσης, θα αναλυθούν οι παράμετροι που εξετάζονται και θα εξηγήσουμε για ποιο λόγο επιλέξαμε αυτές τις παραμέτρους.

Έπειτα, θα παρουσιάσουμε και θα ερμηνέψουμε περιγραφικά τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα σχετικά με τις παραμέτρους που επιλέξαμε, θα εξάγουμε σύντομα τα συμπεράσματά μας για τις παραμέτρους αυτές και θα ελέγξουμε τη συμμεταβολή των παραμέτρων μας.

Στο κεφάλαιο της συζήτησης θα συζητηθεί, για κάθε παράμετρο ξεχωριστά, τα αποτελέσματα και θα τα συσχετίσουμε με τα αποτελέσματα των προηγούμενων ερευνών. Επιπλέον, θα κατατεθούν οι δικές μας προτάσεις για το τι μπορεί να γίνει παραπάνω σκεπτόμενοι τη διαπολιτισμικότητα στον εκπαιδευτικό τομέα και στον τομέα της λογοθεραπείας.

Ολοκληρώνοντας, θα αναφέρθούν σύντομα τα μειονεκτήματα αυτής της πτυχιακής, καθώς και τα προβλήματα που αντιμετωπίσαμε για την εκπόνησή της. Τέλος, θα αναφερθούν οι βιβλιογραφικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν για την

εργασία και θα παρατεθούν παραρτήματα για την καλύτερη απεικόνιση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

SUMMARY

In this thesis we will study the intercultural approaches on the rendering of speech therapy services. Commencing with the introductory chapter, we will explain the terms which we are studying (migrant, intercultural aspects, education, speech therapy) and we will analyse some subjects concerning the entire theory framing this thesis, such as social exclusion, intercultural education, communication and the necessity for speech therapy. Furthermore, we will provide in brief some historic elements on the phenomenon of migration, as well as the causes and issues of the migrating population. Next, we will cite limited information coming from other researches, similar to our own.

Then, we will unfold the methodology of our research, describing our sample and the means used for its realisation. In addition, we will analyse the parameters in scope, and explain the reasons why these were chosen.

Next, we will present and descriptively explain the results that were obtained from this research, in relation to the parameters we have chosen, provide a brief collation of our conclusions related to these parameters and examine the commutation of our parameters.

In the discussion chapter, we will discuss the results for every parameter separately, and connect them to the results of previous studies. In addition, we will introduce our own suggestions on what more can be done, considering the intercultural issues, in the fields of education and speech therapy.

Concluding, we will mention in brief the disadvantages of this thesis, as well as the problems we had to face during its elaboration. Finally, we will mention the bibliographical resources used in this thesis and provide annexes, for a better presentation of the results of the research.

1) ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία θα ασχοληθούμε με τις διαπολιτισμικές αντιλήψεις για τις υπηρεσίες λογοθεραπείας στην Ελλάδα. Πιστεύω πως αποτελεί ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα, μιας και δεν έχει γίνει κάποια παρόμοια έρευνα στη χώρα μας και η μεταναστευτική τάση συνεχώς αυξάνεται. Υπάρχουν αρκετές έρευνες για τους μετανάστες, όπως έρευνες για τα ήθη, τις κοινωνικές απόψεις, τον αριθμό, τον τρόπο διασκέδασης, την εκπαίδευση και γενικά για τον τρόπο ζωής τους στην Ελλάδα, όμως καμία έρευνα δεν μελετά τις διαπολιτισμικές αντιλήψεις όσον αφορά την παροχή λογοθεραπευτικών υπηρεσιών. Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε με την ανάλυση των όρων που θα χρησιμοποιήσουμε στην εργασία μας και με θεωρητικές απόψεις πάνω στο θέμα της διαπολιτισμικότητας.

1.1) Πολιτισμός και διαπολιτισμικότητα

Μιας και θα χρησιμοποιήσουμε τον όρο «διαπολιτισμικός», κρίνω απαραίτητο να κατανοήσουμε την έννοια του όρου «πολιτισμός». Με τον όρο «πολιτισμός» ενός λαού εννοούμε την εμπειρία, τις αντιλήψεις και αξίες μιας ομάδας ανθρώπων που έχουν πολλά κοινά στοιχεία. Πιο συγκεκριμένα, ο πολιτισμός αποτελεί το φώς μέσω του οποίου κάποιος αντιλαμβάνεται και ερμηνεύει τον κόσμο. (Vecoli, 1995). Μερικά από τα συστατικά του πολιτισμού είναι η θρησκεία, η γλώσσα, τα ήθη, τα έθιμα, η παράδοση και οι αξίες κάθε λαού. Όμως, ο λόγος, η γλώσσα και η επικοινωνία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την κουλτούρα. Ο Edward T. Hall (1959) είπε: «Πολιτισμός είναι επικοινωνία και επικοινωνία είναι πολιτισμός». Η σχέση ανάμεσα στην επικοινωνία και τον πολιτισμό είναι αμοιβαία, δηλαδή ο πολιτισμός και η επικοινωνία αλληλοεπηρεάζονται (Keesling, 1974).

Ο όρος «διαπολιτισμικός» χρησιμοποιείται για να περιγράψει μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από την διαφορετικότητα των πολιτισμών με ποικίλλες θρησκείες, γλώσσες, ήθη, έθιμα, παραδόσεις και αξίες. Μια κοινωνία δηλαδή, στην οποία κάθε άτομο είναι σεβαστό και άξιο για την συνεισφορά του στο σύνολο, ανεξάρτητα με το τι γλώσσα μιλάει, σε ποιο φύλο ανήκει, τι επαγγέλεται και σε ποιο θρήσκευμα ανήκει (Dolores E. Battle, 2002).

Μια κοινωνία λοιπόν που απαρτίζεται από διαφορετικούς πολιτισμούς, λέμε, και έτσι θα χρησιμοποιείται στην εργασία μας, πως έχει μετανάστες. Σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε την ερμηνεία της μετανάστευσης και του μετανάστη. Έτσι, μετανάστευση είναι η ατομική ή ομαδική εγκατάλειψη μιας χώρας για εγκατάσταση σε μια άλλη χώρα, είναι η μετοικεσία ή απλά ο ξενιτεμός. Μετανάστης είναι το πρόσωπο που μετοίκησε σε μια ξένη χώρα (Τεγόπουλος-Φυτράκης, 1993).

1.2) Το φαινόμενο της μετανάστευσης

Όπως οι περισσότεροι γνωρίζουμε, η μετανάστευση δεν αποτελεί ούτε τωρινό ούτε χθεσινό φαινόμενο. Είναι μια πανάρχαια μορφή κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής κινητικότητας για διαφορετικούς λόγους σε κάθε περίοδο. Επί έναν περίπου αιώνα η Ελλάδα έστειλε μετανάστες σε άλλες χώρες, μακρινές και κοντινές. Εδώ και περίπου δέκα χρόνια παρατηρείται το αντίστροφο φαινόμενο με παρόμοια ή ανάλογα χαρακτηριστικά. Η Ελλάδα είναι πια χώρα υποδοχής μεταναστών, στους οποίους οφείλει μεγάλο μέρος της ανάπτυξής της (Μ.Π.Ε, 31/08/2003).

Η Ελλάδα αποτέλεσε την αφετηρία ενός μεγάλου μεταναστευτικού κύματος, που έφτασε στην κορύφωσή της τη δεκαετία του '60. Τότε, οι μετανάστες δεν διεκδικούσαν θέσεις εργασίας απλά εργάζονταν και με τα χρήματα που έστελναν στην Ελλάδα "τόνωναν" την ελληνική οικονομία.

Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και μετά την αποκατάσταση της

δημοκρατίας, ήταν η σειρά των παλιννοστούντων Ελλήνων, που επέστρεφαν με σταθερό ρυθμό στην Ελλάδα, από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, την Αυστραλία, την Αμερική αλλά και την Ευρώπη. Την τελευταία εικοσαετία, η μαζική είσοδος μεταναστών και η μετατροπή της Ελλάδας από χώρα προέλευσης σε χώρα υποδοχής είναι για πολλούς το σημαντικότερο κοινωνικό γεγονός της Μεταπολίτευσης. Οι μετανάστες άλλαξαν τη σύσταση των κατοίκων αυτού του τόπου αλλά και τον τρόπο με τον οποίο βλέπει ο καθένας τον εαυτό του ως μέλος αυτής της κοινωνίας. Αυτή η αλλαγή της σύστασης της χώρας είναι φανερή στα πιο πολυσύχναστα σημεία, όπως τα σχολεία, τα νοσοκομεία, τους ψυχαγωγικούς χώρους, τις παιδικές χαρές αλλά και την αγορά της γειτονιάς μας (Σκούρτου κ.ά, 2004).

1.3) Τα αίτια της μετανάστευσης

Κατά κύρια ομολογία, ο βασικός λόγος για μετανάστευση είναι η εύρεση εργασίας, αλλά δεν είναι ο μόνος. Οι μετανάστες εγκαταλείπουν τη χώρα τους για διάφορους λόγους.

Έτσι πολλές φορές η γη αποτελεί την αιτία, μιας και είτε δεν είναι αρκετή για να θρέψει τον πληθυσμό είτε δεν υπάρχει η δυνατότητα απασχόλησης π.χ. οι αγρότες εάν δεν υπάρχει καλλιεργήσιμη γη, χάνουν την εργασία τους.

Ένας άλλος λόγος είναι οι φυσικές καταστροφές (πλημμύρες, ξηρασία, χιονοπτώσεις, σεισμοί) που εξαναγκάζουν συχνά τα άτομα να μετακινηθούν σε πιο γόνιμες ή ασφαλείς χώρες.

Φυσικά το πολιτικό καθεστώς μπορεί πολλές φορές να «διώξει» τον πληθυσμό, π.χ. πολιτικοί πρόσφυγες ή κατάσταση πολέμου. Ένα παράδειγμα αποτελούν οι μετανάστες του πρώην ανατολικού μπλόκου.

Ένας πολύ βασικός λόγος είναι η εκπαίδευση των παιδιών. Η οικογένεια των μεταναστών αναζητεί μια καλύτερη ποιότητα ζωής σε άλλη χώρα και ένα καλύτερο εκπαιδευτικό σύστημα για τα παιδιά της.

Τέλος, πολλές φορές, η μετανάστευση προκύπτει από ψυχολογικά κίνητρα. Δηλαδή, υπάρχουν μετανάστες που εγκαταλείπουν τη χώρα τους, γιατί θέλουν να κόψουν κάθε δέσιμο με αυτή. Αυτό συμβαίνει συνήθως μετά από κάποια αποτυχία είτε προσωπική είτε επαγγελματική, ή ακόμη σε περιπτώσεις θανάτου κάποιου αγαπημένου προσώπου ή πολέμου (Παπάνης κ.ά, 2007).

Όποιο κίνητρο και να έχει κάθε μετανάστης όμως, δεν πάυει να αντιμετωπίζει αρκετά προβλήματα με τον ερχομό του στην Ελλάδα.

1.4) Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην Ελλάδα

Οι άνθρωποι που είναι σε θέση να μεταναστεύουν δεν είναι συνήθως οι περισσότερο αποκλεισμένοι ή οι φτωχότεροι μιας περιοχής, αλλά εκείνοι που έχουν λάβει κάποια εκπαίδευση ή κατάρτιση, διαθέτουν δεξιότητες που χρησιμοποιούν στη χώρα τους και πολύ συχνά διατηρούν επαφές με άλλους μετανάστες (μεταναστευτικά δίκτυα). Παρόλα αυτά, από μία διεθνή σκοπιά και από την πλευρά της χώρας υποδοχής, θεωρούνται φτωχοί και συχνά αποκλεισμένοι. Όταν φτάνουν για πρώτη φορά σε μια χώρα, είναι πιθανόν να βρίσκονται σε μία πρώιμη κατάσταση (όσον αφορά το επίπεδο ζωής της χώρας υποδοχής) και σχεδόν πάντα είναι αποκλεισμένοι, καθώς δεν γνωρίζουν τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα, τους σχετικούς μηχανισμούς και τους πολιτισμικούς κώδικες (Παπάνης κ.ά, 2007).

Αρχικά, ένας μετανάστης αντιμετωπίζει προβλήματα στέγασης μιας και ο ρατσισμός στην Ελλάδα ενισχύει την ενοικίαση πολλών κατοικιών που μετά δυσκολίας θα έμενε κάποιος Έλληνας. Η έλλειψη στέγασης ή η κακή ποιότητα στέγασης επηρεάζει την ατομική και οικογενειακή υγεία και ως συνέπεια την υγιή ανάπτυξη (κυρίως ψυχολογική) των παιδιών.

Σοβαρό πρόβλημα αντιμετωπίζουν επίσης οι μετανάστες με τον κρατικό μηχανισμό και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Τις περισσότερες φορές δεν μπορούν να έχουν κάποια κρατική ασφάλεια για την οικογενειά τους και ως εκ τούτου δεν καλύπτονται από το κράτος τα φάρμακά τους και η νοσηλεία τους. Ακόμη, οι μονογονεϊκές οικογένειες, αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες στην εύρεση εργασίας και στην απόκτηση επιδομάτων, βιώνοντας έναν κοινωνικό αποκλεισμό. Γενικότερα, αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα με τις γραφειοκρατικές διαδικασίες, την έκδοση δικαιολογητικών και ό,τι έχει να κάνει με τον κρατικό μηχανισμό.

Επίσης, πρόβλημα αποτελεί η δυσκολία κοινωνικής ενσωμάτωσης μιας και οι μετανάστες δεν γνωρίζουν τη γλώσσα, τα ήθη, τα έθιμα και τους πολιτισμικούς κώδικες της χώρας μας.

Αρκετά σοβαρά είναι τα προβλήματα προσαρμογής και συμπεριφοράς αφού η μετανάστευση αποτελεί μια δύσκολη κατάσταση, ιδίως όταν πρόκειται για οικογένειες με παιδιά. Αντιμετωπίζουν μια νέα κατάσταση στην οποία πρέπει να εγκλιματιστούν άμεσα, πράγμα το οποίο συμβαίνει σπάνια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι γονείς να υπόκεινται σε αγχογόνες καταστάσεις τις οποίες μεταδίδουν στα παιδιά. Τα παιδιά, με τη σειρά τους, εκλαμβάνουν πολλές φορές λάθος αυτές τις καταστάσεις, με αποτέλεσμα να νιώθουν μειονεκτικά, να απομονώνονται και να βιώνουν τον «κοινωνικό αποκλεισμό» (Αντωνίου κ.ά).

1.5) Ο κοινωνικός αποκλεισμός

Με τον όρο «κοινωνικό αποκλεισμό» εννοούμε τη συσσώρευση των παραπάνω διαδικασιών, που απομακρύνουν σταδιακά τον μεταναστευτικό πληθυσμό οδηγώντας τον σε δυσμενή θέση σε σύγκριση με τον ελληνικό πληθυσμό. Το Κέντρο Ανάλυσης του Κοινωνικού Αποκλεισμού στη Μ. Βρετανία κάνει διαχωρισμό ανάμεσα στον εκούσιο και ακούσιο αποκλεισμό. Ο

Le Grand θεωρεί ότι ένα άτομο είναι κοινωνικά αποκλεισμένο, εάν είναι κάτοικος μίας περιοχής, αλλά για λόγους που είναι πέρα από τον έλεγχό του δε μπορεί να συμμετέχει στις συνήθεις δραστηριότητες της συγκεκριμένης κοινωνίας, αν και θα ήθελε να συμμετάσχει. Αναγνωρίζονται πέντε είδη δραστηριοτήτων, στις οποίες οφείλει να συμμετέχει κάθε άτομο: η κατανάλωση, η αποταμίευση, η παραγωγή, η πολιτική δραστηριοποίηση και η κοινωνική δράση (Burchardt, 2000).

Ο Barry (1998) περιόρισε τον παραπάνω ορισμό, υποστηρίζοντας ότι, αν και συχνά ορισμένα άτομα ή ομάδες επιλέγουν εκούσια να μη συμμετέχουν, εντούτοις η απόφαση αυτή είναι αποτέλεσμα μιας λανθάνουσας εντύπωσης ότι η συμμετοχή τους δεν θα εκτιμηθεί από τους υπόλοιπους ανθρώπους. Επομένως, αποκλεισμός υφίσταται μόνο, στην περίπτωση που η κοινωνία πραγματικά αρνείται την οποιαδήποτε προσωπική συμμετοχή.

Ο ορισμός του Townsend για τον κοινωνικό αποκλεισμό και τη φτώχεια αναφέρεται σε άτομα, οικογένειες και ομάδες που δεν διαθέτουν τους πόρους, για να ακολουθήσουν έναν τρόπο διαβίωσης, δε μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες μιας κοινότητας και δεν διαθέτουν τις συνθήκες διαβίωσης και τις ανέσεις που είναι συνηθισμένες ή εγκρίνονται από τις κοινότητες. Οι πόροι τους είναι κάτω του ορίου που θεωρείται μέσος όρος (Townsend, 1979).

Ο Amartya Sen διευρύνει την έννοια της φτώχειας εισάγοντας την έννοια της δυνατότητας. Συνδυάζει την έλλειψη εισοδημάτων με απουσία δυνατοτήτων να αποκτήσει ένα άτομο εισοδήματα ή να συμμετάσχει σε δραστηριότητες, που θα του προσφέρουν δυνατότητες για κοινωνική ενσωμάτωση. Η κοινωνική ενσωμάτωση και ευημερία αναφέρεται στη δυνατότητα των πολιτών να εκδηλώνουν πλήρως τις δυνατότητές τους σε όλους τους τομείς, δίνοντας έμφαση στον επαγγελματικό τομέα. Ο αποκλεισμός από την αγορά εργασίας, η υποαπασχόληση και η ανεργία μπορεί να έχουν αρνητικές ψυχολογικές συνέπειες στα άτομα.

Επιπροσθέτως, η οικονομική ανάπτυξη μπορεί να αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την παρεμπόδιση και την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά ορισμένα είδη οικονομικής ανάπτυξης μπορούν να προκαλέσουν αποκλεισμό, όταν τα οφέλη της μονοπωλούνται από συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες που συνήθως κυριαρχούν.

Μια άλλη σημαντική αιτία του κοινωνικού αποκλεισμού είναι η ελλιπής εκπαίδευση και ο καλύτερος τρόπος αποφυγής του είναι η πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση. Τα κοινωνικώς αποκλεισμένα άτομα στερούνται τα βασικά εφόδια της ζωής, όπως την ποιοτική μόρφωση, τις κοινωνικές δεξιότητες και την ικανότητα επικοινωνίας. Για παράδειγμα, τα παιδιά που αποκλείονται ή εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο δεν έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν εξειδικευμένη γνώση και αυτοεκτίμηση και αδυνατούν να σκεφτούν τον εαυτό τους ως κοινωνικά ενταγμένο.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, συμπεραίνουμε πως ο αποκλεισμός αποτελεί μια έννοια αλληλεπιδραστική, ένα μαζικό συνονθύλευμα παραγόντων και μια διαδικασία απόσπασης από την κοινωνική ιεραρχία.

Υπάρχουν τρεις βασικές προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού:

- α) η ολιστική προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία η απασχόληση θεωρείται ως η βασική δύναμη ενσωμάτωσης μέσω του εισοδήματος, φυσικά της αίσθησης ταυτότητας και αυταξίας που προσφέρει η εργασία.
- β) η προσέγγιση της φτώχειας, κατά την οποία τα αίτια του αποκλεισμού συσχετίζονται με χαμηλό εισόδημα και με την έλλειψη υλικών πόρων.
- γ) η προσέγγιση των χαμηλών στρωμάτων, η οποία θεωρεί ότι οι αποκλεισμένοι παρεκκλίνουν από τις ηθικές και πολιτισμικές νόρμες της κοινωνίας, χαρακτηρίζονται από μία «κουλτούρα φτώχειας» ή «εξάρτησης» και ευθύνονται για την κατάσταση φτώχειας στην οποία βρίσκονται, καθώς και τη μετάδοσή της από γενιά σε γενιά (Παπάνης κ.ά, 2007).

Όλες οι προσεγγίσεις κοινωνικού αποκλεισμού δημιουργούν στα παιδιά αποτυχία κοινωνικής ενσωμάτωσης, χαμηλή αυτοεκτίμηση και πολλές φορές

σχολική αποτυχία, επηρεάζοντας ποικιλοτρόπως την ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας τους σε κοινωνικοσυναισθηματικό και γνωστικό επίπεδο. Τη σχέση ανάμεσα στον κοινωνικόοικονομικό παράγοντα και τις γλωσσικές επιδόσεις του παιδιού επεξεργάστηκε ερευνητικά και θεωρητικά ο Bernstein. Η αδυναμία του λόγου των παιδιών από τα χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, συνθέτει το φαινόμενο που ο Bernstein ορίζει ως «περιορισμένο γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας», γεγονός που έχει σημαντικά δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στη γλωσσική συμπεριφορά του παιδιού στο σχολείο, όσο και στη μάθηση (Βρύζας, 1992) (Σκούρτου κ.ά, 2004).

1.6) Διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η εκπαίδευση είναι ένας από τους βασικότερους χώρους πολιτιστικής παραγωγής και αναπαραγωγής, καθώς μέσω του σχολείου αναμεταδίδεται η κουλτούρα, αλλά επίσης, μέσω του σχολείου αναφύονται οι δυνατότητες των νέων ανθρώπων.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποτελεί μια ειδική παιδαγωγική, που στόχο έχει την αποτελεσματικότερη διαχείριση των «πολιτισμικών διαφορών» και την προετοιμασία των μαθητών για ενεργή συμμετοχή στην κοινωνία της γνώσης, μέσα σε ένα περιβάλλον πολλών εθνικοτήτων. Είναι μια δυναμική διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας αναγνώρισης και συνεργασίας ανάμεσα σε άτομα διαφορετικών εθνικών ομάδων.

Οι κύριες παιδαγωγικές αρχές που χαρακτηρίζουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι: 1) η εκπαίδευση για ενσυναίσθηση (empathy), δηλαδή να μάθουμε να κατανοούμε τους άλλους, να τοποθετούμε τον εαυτό μας στη θέση τους και να καλλιεργούμε τη συμπάθεια μας για αυτούς, 2) η εκπαίδευση για αλληλεγγύη, δηλαδή η ανάπτυξη μιας συλλογικής συνείδησης που υπερβαίνει τα όρια των φυλών και κρατών, 3) η εκπαίδευση για διαπολιτισμικό σεβασμό, που σέβεται την πολιτισμική διαφορετικότητα και ανοίγεται σε άλλους

πολιτισμούς, 4) η εκπαίδευση ενάντια στον εθνικιστικό τρόπο σκέψης, δηλαδή εξάλειψη των εθνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων (Essinger, 1990). Ο Δαμανάκης (2003) συνόψισε τις ανωτέρω αρχές σε τρία βασικά αξιώματα της διαπολιτισμικής θεωρίας, δηλαδή στο αξίωμα της ισοτιμίας των λαών, στο αξίωμα της ισοτιμίας του μορφωτικού κεφαλαίου ατόμων διαφορετικής προέλευσης και τέλος, στο αξίωμα της παροχής ίσων ευκαιριών.

Σε κάθε περίπτωση, κύρια μέριμνα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι η ισότιμη σχολική και κοινωνική ένταξη των μαθητών όλων των εθνικοτήτων. Από ψυχολογικής άποψης, έρευνες έχουν δείξει ότι μέσα από τη διδασκαλία της γλωσσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς των μειονοτικών ομάδων προωθείται η ενίσχυση της αυτοαντίληψης και της σχολικής τους επίδοσης και, κατ' επέκταση, η ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Η διγλωσσία ή η πολυγλωσσία παρέχουν μεγαλύτερη διανοητική ευελιξία, αφαιρετική ικανότητα και υπεροχή στη διαμόρφωση της αντίληψης σε σύγκριση με τους μονόγλωσσους. Η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ των γλωσσών του ατόμου διευκολύνει την ανάπτυξη της ευφυΐας του και τα συμβολικά συστήματα των μαθητών διευρύνονται και ενσωματώνουν νέες έννοιες και όρους που δεν περιλαμβάνονται στη μητρική, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται θετικά η σκέψη τους.

Ο αντίλογος σ' αυτό είναι ότι ο υπερτονισμός δίγλωσσων και πολυπολιτισμικών προγραμμάτων διασπά συνήθως την ενεργητικότητα των μειονοτικών μαθητών με αποτέλεσμα να μην μαθαίνουν σωστά καμιά γλώσσα, συμπεριλαμβανομένης και της επίσημης. Συνέπεια αυτής της κατάστασης είναι ο ψυχολογικός, κοινωνικός και οικονομικός αποκλεισμός αυτών των ομάδων και η βαθμιαία περιθωριοποίησή τους. Με άλλα λόγια, οι πληροφορίες για άλλες γλώσσες δεν είναι σίγουρο ότι θα συμβάλουν στην αλληλοκατανόηση και την αλληλοαποδοχή, αλλά μπορούν να προκαλέσουν αρνητικά αποτελέσματα.

Ακόμη, η διαπολιτισμική εκπαίδευση έχει και κοινωνική διάσταση. Πολιτισμική ελευθερία σημαίνει πάνω από όλα ελεύθερη απόκτηση τη γνώσης.

Αυτό εξαρτάται από το βαθμό που η γνώση αντανακλά το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διατυπώνεται. Συχνά οι κοινωνικές ομάδες που είναι υπεύθυνες για την εκπαίδευση και τη μετάδοση της γνώσης, προωθούν εκείνο το μοντέλο και διαχέουν εκείνες τις γνώσεις που υποστηρίζουν τα συμφέροντά τους, νομιμοποιούν και διαιώνίζουν την υπάρχουσα κατάσταση. Έτσι οι μειονοτικές ομάδες και εθνοπολιτισμικές κοινότητες παραμένουν κοινωνικά παθητικές και αποδεχόμενες τη χαμηλή κοινωνική τους θέση, πράγμα που οδηγεί στον κοινωνικό αποκλεισμό. Υπάρχουν κάποιες θεωρίες που αφορούν τη μάθηση και θα ήταν καλό να αναφέρουμε.

Έτσι η θεωρία της πολιτισμικής αποστέρησης εντοπίζει την αιτία της εκπαιδευτικής αποτυχίας στο οικογενειακό περιβάλλον. Τέσσερις παράγοντες είναι κρίσιμοι σύμφωνα με αυτή τη θεωρία για την εκπαιδευτική επιτυχία ή αποτυχία: α) οι γονικές αντιλήψεις, β) η ανατροφή και η κοινωνικοποίηση, γ) ο γλωσσικός κώδικας και η χρήση της γλώσσας και δ) οι αξίες. Όπως επισημαίνει η Epstein (1992) «το βασικό μήνυμα των σχετικών ερευνών είναι ότι η οικογένεια παραμένει ο βασικότερος παράγοντας για τη μάθηση, την ανάπτυξη και τη σχολική επιτυχία των παιδιών».

Από την άλλη μεριά, οι Wedge και Prosser (1973), που είναι υπέρμαχοι της θεωρίας της υλικής αποστέρησης, έχουν τεκμηριώσει τα αποτελέσματα της ένδειας στη σχολική επίδοση. Επισήμαναν ότι σε ένα φτωχό περιβάλλον τα παιδιά είναι πιθανότερο να πάσχουν από ασθένειες, να παθαίνουν συχνότερα ατυχήματα, να εμφανίζουν προβλήματα ομιλίας και μαθησιακές δυσκολίες. Η πενία δημιουργεί πιεστικές συνθήκες διαβίωσης για όλα τα μέλη της οικογένειας και συχνά προσιώνει τη στέρηση των μορφωτικών αγαθών για τα παιδιά που μεγαλώνουν σε φτωχές, πολυμελείς και οικονομικά υποβαθμισμένες οικογένειες (Herbert, 1996), κάτι που είναι πιθανό να ισχύει για τους μετανάστες.

Από όλα τα παραπάνω μπορούμε να καταλήξουμε πως ο βασικότερος παράγοντας για τη σχολική απόδοση του παιδιού είναι οι πολιτιστικές αξίες των γονέων και ο τρόπος ζωής μέσα στην οικογένεια, και κυρίως, το αν αποδίδεται αξία στη μάθηση και ενισχύεται ηθικά και υλικά η μαθησιακή δραστηριότητα του παιδιού (Samuels, 1986) (1.Αντωνίου κ.ά, 2.Παπάνης κ.ά, 2007). Απαραίτητη προϋπόθεση όμως για την ενίσχυση της μάθησης, αποτελεί η γνώση της γλώσσας. Δηλαδή θα πρέπει να υπάρχει μία γλωσσική ενίσχυση από το οικογενειακό πλαίσιο για την καλύτερη επικοινωνία του παιδιού. Ας δούμε όμως τις απόψεις που επικρατούν για τα παιδιά που μιλούν δύο γλώσσες.

1.7) Διγλωσσία

Η διγλωσσία δεν αποτελεί γλωσσική διαταραχή, όμως πολλά είναι τα παιδιά εκείνα, τα οποία καθώς εκτίθενται σε δύο διαφορετικές γλώσσες, εμφανίζουν προβλήματα στο λόγο και την ομιλία. Ο Kessler (1984) περιγράφει τη διγλωσσία ως την επικοινωνιακή ικανότητα που πρέπει να έχει ο ομιλητής και στις δύο γλώσσες. Τα παιδιά μαθαίνουν τις γραμματικές, κοινωνιογλωσσολογικές παραμέτρους της γλώσσας και απαραίτητες στρατηγικές για επιτυχή επικοινωνία με την οικογένεια και την κοινωνία.

Η ικανότητα δημιουργίας στρατηγικών περιλαμβάνει τις στρατηγικές που χρησιμοποιούνται για να αντισταθμίσουν τα προβλήματα στην επικοινωνία όταν υπάρχει ατελής γνώση των κανόνων της επικοινωνιακής ικανότητας. Η ικανότητα δημιουργίας στρατηγικών είναι σημαντική για τα παιδιά που αναπτύσσουν δύο γλώσσες, αφού μαθαίνουν να βασίζονται σ' αυτήν για να έχουν αποτελεσματική επικοινωνία.

Τα παιδιά που μένουν σε περιβάλλοντα που χρησιμοποιούνται δύο γλώσσες (δίγλωσσία) αναπτύσσουν αναγκαστικά την επικοινωνιακή ικανότητα για να μπορούν να ανταπεξέλθουν σε όλα τα περιβάλλοντα. Δηλαδή, τα παιδιά

έχουν τις δικές τους ατομικές διαφορές στην εκμάθηση της γλώσσας και βρίσκουν αντισταθμιστικούς τρόπους επικοινωνίας (Dolores E. Battle, 2002).

Στις σύγχρονες έρευνες ,τονίζεται το γεγονός ότι η αμφισβήτηση μιας από τις δύο γλώσσες που χρησιμοποιούν τα παιδιά (και που αποτελεί κομμάτι της ταυτότητάς τους) ως μη αποδέκτης από το κοινωνικό σύνολο, προκαλεί σύγχυση και αγανάκτηση αλλά και αίσθημα κοινωνικής απομόνωσης στα παιδιά (Παπαβασιλείου Ε., 2000). Είναι γνωστό πως η μειωμένη γλωσσική ικανότητα συνεπάγεται μειωμένη επικοινωνία. Γι' αυτό, παρακάτω, θα αναλύσουμε τις έννοιες της γλώσσας και επικοινωνίας και θα δούμε πως αυτά συνεπάγονται την αναγκαιότητα της λογοθεραπείας.

1.8) Γλώσσα και επικοινωνία – Η αναγκαιότητα της λογοθεραπείας

Όπως προαναφέρθηκε, ο περιορισμένος γλωσσικός κώδικας έχει σημαντικά δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στη γλωσσική συμπεριφορά του παιδιού στο σχολείο, όσο και στη μάθηση. Όσον αφορά το επίπεδο της διαπολιτισμικότητας το πρόβλημα εμφανίζεται εντονότερο ανάμεσα στα παιδιά μεταναστών, αφού οι μετανάστες δεν έχουν την δυνατότητα ενασχόλησης με τα παιδιά τους, γιατί δεν γνωρίζουν τη γλώσσα αλλά ούτε και τις κοινωνικές συντεταγμένες αυτής. Έτσι παρέχουν φτωχά ερεθίσματα στα παιδιά, με αποτέλεσμα τη μειωμένη γλωσσική ικανότητα, που εκδηλώνεται τις περισσότερες φορές με τη μορφή δυσκολιών στην επικοινωνία, και οι συνέπειές της, πέρα από επικοινωνιακές και κατ'επέκταση κοινωνικές, μπορεί να είναι και συναισθηματικές. Στις περισσότερες γλωσσικές διαταραχές η κύρια αιτία είναι οι δυσμενείς κοινωνικές και οικογενειακές συνθήκες, συνθήκες που βιώνουν συνήθως οι περισσότεροι μετανάστες, χωρίς αυτό να αποτελεί κανόνα (1.Λεγάκη, 2.Παπαβασιλείου, 2003, 3.Παπάνης κ.ά, 2007).

Έτσι λοιπόν, τα παιδιά που παρουσιάζουν μειωμένη γλωσσική ικανότητα, τις περισσότερες φορές απευθύνονται σε κάποιο λογοθεραπευτή για την άμεση

αποκατάσταση της γλωσσικής διαταραχής. Το θεραπευτικό πρόγραμμα για την αποκατάσταση περιλαμβάνει ασκήσεις για το σπίτι με τις οποίες τα παιδιά εξασκούνται καλύτερα. Οι ασκήσεις λογοθεραπείας ποικίλλουν ανάλογα με την διαταραχή. Για παράδειγμα, σε μια αρθρωτική διαταραχή κάποιου φωνήματος, οι ασκήσεις θα περιλαμβάνουν εξάσκηση στο φώνημα, ενώ σε μια διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή πιθανώς να περιλαμβάνουν ασκήσεις διατήρησης της βλεμματικής επαφής. Οτιδήποτε και να περιλαμβάνουν όμως οι ασκήσεις, σίγουρα ωφελούν και δεν βλάπτουν. Άλλωστε είναι γνωστό ότι η επανάληψη είναι η μητέρα της μάθησης.

Τέλος, αφού ολοκληρώθηκε το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας μας, στο επόμενο κεφάλαιο θα παρατεθούν κάποια δημοσιευμένα δεδομένα αλλών ερευνών για τη διαπολιτισμικότητα. Έπειτα θα αναπτυχθεί η μεθοδολογία της έρευνάς μας και θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνάς μας. Στη συνέχεια, θα συζητηθούν τα αποτελέσματά μας συσχετίζοντάς τα με τα αποτελέσματα των ερευνών που παρατέθηκαν, θα εξαχθούν τα συμπεράσματά μας και βάσει αυτών θα κατατεθούν οι προτάσεις μας.

2) ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Όπως προείπαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, το θέμα αυτής της πτυχιακής εργασίας προέκυψε επειδή δεν υπάρχει κάποια σχετική έρευνα στην Ελλάδα. Βέβαια, υπάρχουν πολλές έρευνες σχετικά με τους μετανάστες, αλλά καμία δεν αναφέρεται στην διαπολιτισμικές αντιλήψεις για τη λογοθεραπεία και την παροχή λογοθεραπευτικών υπηρεσιών. Παρ' όλα αυτά, θεωρήθηκε καλό να παρατεθούν κάποια στοιχεία παρόμοιων ερευνών που σχετίζονται με τη δική μας έρευνα.

Στα παρακάτω υποκεφάλαια, θα παραθέσουμε, λοιπόν, στοιχεία παραπλήσιων ερευνών για την κατανομή του μεταναστευτικού πληθυσμού, το φύλο των μεταναστών, τις στάσεις-απόψεις των μεταναστών, τους λόγους μετανάστευσης και τη διάρκεια παραμονής στην χώρα. Επίσης, θα παραθέσουμε την κατανομή των παιδιών των μεταναστών που φοιτούν σε ελληνικά σχολεία και γενικά στοιχεία για την ομιλούμενη γλώσσα.

Επιλέχθηκαν αυτές οι έρευνες, γιατί δίνουν μια εικόνα για την κατάσταση των μεταναστών στην Ελλάδα και συνεπώς μπορούμε να συνδέσουμε μερικώς τα αποτελέσματά τους με την δική μας έρευνα. Αλλά, ας δούμε τα στοιχεία των ερευνών.

2.1) Χώρα καταγωγής μεταναστών

Σύμφωνα με την απογραφή του Ιουλίου του 2004 που πραγματοποιήθηκε από το Υπουργείο Εσωτερικών, οι αλλοδαποί εργαζόμενοι στην Ελλάδα είναι 198.374 και προέρχονται από 134 χώρες. Την υψηλότερη θέση στην κλίμακα κατέχει η Αλβανία με ποσοστό 63,24% του συνολικού αριθμού μεταναστών

στην Ελλάδα. Την δεύτερη θέση κατέχει η Βουλγαρία με 10,58%, ενώ στην τρίτη θέση καταλήγει η Ρουμανία με 4,08%. Την τελευταία θέση της κλίμακας μοιράζονται 18 χώρες προέλευσης. Ωστόσο, η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα της Ε.Ε η οποία έχει μια εθνικότητα μεταναστών (Αλβανοί) που ξεπερνά το 50% του συνόλου των μεταναστών που βρίσκονται στη χώρα (Κυριάκου κ.ά, 2004).

2.2) Φύλο και ηλικία μεταναστών

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγε η MRB για λογαριασμό της «Καθημερινής» το 65% των μεταναστών στην Ελλάδα είναι άνδρες και το 35% γυναίκες. Η αναλογία αυτή διατηρείται στους Αλβανούς, αλλά ανατρέπεται στους Ανατολικοευρωπαίους και Βαλκάνιους όπου υπερτερούν οι γυναίκες (περίπου 60%). Στους Ασιάτες, Άραβες και Αφρικανούς υπερτερούν οι άνδρες (85% - 88%).

Στην ίδια έρευνα αναφέρεται πως σχεδόν οι μισοί μετανάστες (44,2%) είναι κατά μέσο όρο από 25 - 34 ετών. Αρκετοί είναι και οι 35 - 44 ετών (27,6%). Ομως υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με τη χώρα προέλευσης. Πιο νέοι (18-24 ετών) έρχονται στην Ελλάδα οι Αλβανοί, ενώ πολλούς μεσήλικες μετανάστες (άνω των 45) βρίσκουμε ανάμεσα στους Ανατολικοευρωπαίους και Βαλκάνιους. Σε ποσοστό πάνω από 70% νέων ηλικιών (25-45 ετών), καλύπτουν ως ένα βαθμό τα κενά που προκαλεί σ' αυτές τις παραγωγικές ηλικίες το δικό μας δημογραφικό πρόβλημα (Μ.Π.Ε, 31/08/2003).

Όσον αφορά την κατανομή των ηλικιών, σύμφωνα με την απογραφή που πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 2004 για το Υπουργείο Εσωτερικών, αναφέρεται πως το 80% των μεταναστών βρίσκεται σε εργάσιμη ηλικία (15-64), ποσοστό που έρχεται σε αντίθεση με το 68% του ελληνικού πληθυσμού. Η ειδοποιός διαφορά με τον ελληνικό πληθυσμό είναι η παρουσία περισσότερων

Ελλήνων ηλικιωμένων. Επίσης, ο πληθυσμός των μεταναστών παρουσιάζει μεγαλύτερο ποσοστό παιδιών σε σχέση με τον ελληνικό: 17% για τους μετανάστες και 15% για τους Έλληνες.

Διαπιστώνεται πως δεν αναφέρονται στοιχεία για τον αριθμό των παιδιών κάθε οικογένειας, κάτι που είναι σημαντικό και άξιο έρευνας μιας και θα μπορούσαμε να συγκρίνουμε το μέσο όρο των παιδιών που έχει μια ελληνική οικογένεια με μια οικογένεια μεταναστών. Επίσης, η πρώτη έρευνα είναι πιο λεπτομερειακή από τη δεύτερη αλλά βλέπουμε πως οι δύο έρευνες συμφωνούν.

2.3) Διάρκεια παραμονής και αιτίες μετανάστευσης

Το 80% των μεταναστών βρίσκεται στη χώρα για τουλάχιστον 5 χρόνια. Περίπου οι μισοί μετανάστες μένουν στη χώρα μας τουλάχιστον 6 - 10 χρόνια (σ' αυτήν την κατηγορία υπερτερούν οι Αλβανοί). Ένας στους τρεις λιγότερο από 5 χρόνια και ένας στους έξι περισσότερο από 10 χρόνια (σ' αυτήν την κατηγορία υπερτερούν οι Άραβες και Αφρικανοί).

Γιατί έφυγαν από τη χώρα τους και ήρθαν στη δική μας; Για να εργαστούν, βεβαίως. Οι περισσότεροι ήταν άνεργοι στη χώρα τους (59%), αρκετοί ήταν πάμπτωχοι (38,4%), άλλοι ζούσαν κάτω από άθλιες συνθήκες ζωής (21,4%), λίγοι πήραν τον δρόμο της προσφυγιάς λόγω πολέμου ή πολιτικής κατάστασης (9,2%). Οι περισσότεροι μετανάστες (63%) ήρθαν πολύ δύσκολα στη χώρα μας. Πιο δύσκολα μπήκαν οι Ασιάτες και οι Αλβανοί και πιο εύκολα οι Ανατολικοευρωπαίοι και Βαλκάνιοι (Μ.Π.Ε, 31/08/2003).

Σύμφωνα με άλλη έρευνα, ο κυριότερος λόγος παραμονής των μεταναστών στην Ελλάδα είναι η εργασία, τουλάχιστον κατά το 68% του συνόλου. Οι αυτοαπασχολούμενοι και οι μετανάστες που έχουν έρθει στην Ελλάδα για οικογενειακούς λόγους αποτελούν το 12% και το λοιπό ποσοστό έχει άλλους λόγους (σπουδές, εποχιακοί εργάτες, κ.τ.λ.) (Κυριάκου κ.ά, 2004).

Και πάλι διαπιστώνεται πως οι δύο έρευνες συμπίπτουν όσον αφορά τα αίτια της μετανάστευσης, παρ' όλο που στην πρώτη έρευνα αναφέρονται πιο πρωτοφανή αίτια και δεν συμπεριλαμβάνονται αίτια όπως οι σσπουδές, οι οικογενειακοί λόγοι κ.τ.λ

2.4) Γλώσσα

Όσον αφορά τη γλώσσα, το 62% των ερωτηθέντων δηλώνει πολύ καλή γνώση της γλώσσας. Πιο καλά ελληνικά μιλούν οι Αλβανοί, οι Βαλκάνιοι και οι Ανατολικοευρωπαίοι. Η γνώση της γλώσσας αυξάνεται ανάλογα με τα χρόνια παραμονής. Ωστόσο, το 28% των μεταναστών που ζουν πάνω από 6 χρόνια στη χώρα μας δεν μιλούν ακόμη καλά τη γλώσσα (σημειωτέον ότι ανάμεσα στο δείγμα δεν περιλαμβάνεται αλλοδαπός που να μην μιλάει καθόλου ελληνικά) Τα παιδιά τους σε ποσοστό άνω του 70%, μιλούν άριστα ή πολύ καλά τα ελληνικά (Μ.Π.Ε, 31/08/2003). Η έρευνα υστερεί, μιας και όπως αναφέρεται, το δείγμα δεν είναι τυχαίο, αλλά όλοι οι μετανάστες του δείγματος μιλούν ελληνικά. Επομένως, τα συμπεράσματα της έρευνας δεν μπορούν να γενικευθούν για όλους τους μετανάστες στην Ελλάδα.

2.5) Στάσεις και αντιλήψεις

Το 92% των μεταναστών θεωρούν σωστή τη απόφαση να έρθουν στην Ελλάδα. Εξάλλου, το 36% αυτών θέλουν να μείνουν για πάντα στη χώρα μας. Μια επιλογή, που συγκεντρώνει το υψηλότερο ποσοστό. Αρκετοί δεν ξέρουν ακόμη τι θέλουν να κάνουν (26,7%), άλλοι θέλουν να μείνουν μέχρι 10 χρόνια (15%), άλλοι μέχρι πέντε χρόνια (13,6%) κι άλλοι πάνω από 10 χρόνια (8,7%).

Προσαρμοσμένο στην Ελλάδα (πολύ ή αρκετά) δηλώνει το 83%. Κάτι που σχετίζεται άμεσα με την άριστη γνώση της γλώσσας, τα χρόνια παραμονής, την ηλικία (άνω των 45), την οικογενειακή κατάσταση (παιδιά). Περισσότερο

προσαρμοσμένοι εμφανίζονται οι Αλβανοί, οι Βαλκάνιοι και οι Ανατολικοευρωπαίοι και λογότερο οι Άραβες, οι Αφρικανοί και οι Ασιάτες.

Οι μετανάστες, στη συντριπτική τους πλειοψηφία (78,1%) δηλώνουν λίγο ως πολύ ικανοποιημένοι από τη ζωή τους στην Ελλάδα. Περισσότερο ικανοποιημένοι είμαι οι Ανατολικοευρωπαίοι και οι Βαλκάνιοι, οι άνω των 45 ετών και όσοι μένουν στην Ελλάδα πάνω από 10 χρόνια. Λιγότερο ικανοποιημένοι είναι οι Ασιάτες, Άραβες και οι Αφρικανοί, οι νεαροί μετανάστες και όσοι ζουν στη χώρα μας κάτω από 5 χρόνια. Παρ' όλα αυτά, στην έρευνα δεν αναφέρονται οι λόγοι ικανοποίησης των μεταναστών.

Λιγότεροι από τους μισούς μετανάστες αισθάνονται πολίτες με ίσα δικαιώματα στην Ελλάδα και με αρκετές ευκαιρίες για δουλειά. Όμως η συντριπτική πλειοψηφία τους θα ήθελε να ενταχθεί στην ελληνική κοινωνία, αφού αισθάνεται ότι έχει κοινά σημεία με τους Έλληνες. Το 78% των μεταναστών αισθάνεται τους Έλληνες «κοντά». Πιο «κοντά» μας είναι οι Ανατολικοευρωπαίοι και Βαλκάνιοι (το 63% αυτών έχει αρκετούς Έλληνες φίλους) και πιο «μακριά» οι Ασιάτες (το 45,7% δεν έχει κανέναν Έλληνα φίλο), κάτι το οποίο δεν είναι παράλογο μιας και η ελληνική με την ασιατική κουλτούρα απέχουν αρκετά.

Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχουν προβλήματα. Το μεγαλύτερο πρόβλημά τους είναι ο ρατσισμός των Ελλήνων (πιο έντονο πρόβλημα έχουν οι Αλβανοί, οι Άραβες και Αφρικανοί). Ακολουθούν τα οικονομικά προβλήματα (πιο οξυμένα εμφανίζονται σε όσους βρίσκονται στην Ελλάδα λιγότερο από 5 χρόνια). Σημαντικό πρόβλημα είναι και η ανεργία, που βασανίζει περισσότερο Άραβες, Αφρικανούς και Ασιάτες, ενώ ο φόβος της μελλοντικής απέλασης κατατρέχει τους Αλβανούς. Έπονται προβλήματα όπως η έκδοση της άδειας παραμονής, η γραφειοκρατία στην έκδοση δικαιολογητικών, η επαγγελματική ανασφάλεια και οι κακές συνθήκες εργασίας, η δυσκολία εισόδου και επανεισόδου στη χώρα (Ασιάτες) καθώς και η κοινωνική απομόνωση

(Ασιάτες). Είναι λογικό, αφού οι Ασιάτες όπως προαναφέραμε, δεν έχουν κοινά πολιτισμικά στοιχεία με τους Έλληνες.

Πάντως, μέχρι στιγμής αρκετοί αισθάνονται ανασφάλεια για το μέλλον (45%), ενώ ορισμένοι νιώθουν εντελώς απομονωμένοι (22% - κυρίως Ασιάτες). Αλλά δεν θα ήθελαν να φύγουν από την Ελλάδα και θα μπορούσαν να παντρευτούν (42,4%) κάποιον που δεν κατάγεται από τη χώρα τους (Μ.Π.Ε, 31/08/2003).

2.6) Οικονομική ικανοποίηση

Ικανοποιημένοι από τα εισοδήματά τους δηλώνουν λιγότεροι από τους μισούς (44,2%) μετανάστες. Μεγαλύτερος είναι ο βαθμός ικανοποίησης, όσον αφορά την υγεία - περίθαλψη (53,4%) και την κοινωνική ασφάλιση (53,8%), αλλά και τη σχέση με τον εργοδότη (62,4%). Κι ενώ, μόνο οι μισοί μετανάστες (51%) είναι ικανοποιημένοι από την κοινωνική τους ζωή, οι περισσότεροι (79%), απολαμβάνουν (τουλάχιστον) πλήρη θρησκευτική ελευθερία.

Το βέβαιο είναι ότι ζουν (σε ποσοστό 90%) καλύτερα από ότι στη χώρα τους. Δεν θα μπορούσαν να γενικευθούν τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας μιας και το δείγμα αποτελείται από μετανάστες που μιλούν την ελληνική γλώσσα, οπότε δεν αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα στον τομέα της εργασίας με τους μετανάστες που μιλούν ελάχιστα ή καθόλου τη γλώσσα.

2.7) Αλλοδαποί μαθητές σε ελληνικά Δημόσια σχολεία

Δεν υπάρχουν αξιόπιστα στοιχεία που να συλλέγονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα για το συνολικό υπολογισμό του αριθμού των αλλοδαπών μαθητών στα ελληνικά σχολεία και αυτό αποτελεί μειονέκτημα της έρευνας και θα έπρεπε να γίνει μια εκτενέστερη έρευνα. Σύμφωνα με ανεπίσημα στοιχεία υπήρξε μια ταχύτατη αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών μαθητών από 44.000 στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση το 1996 στις 86.000

το 2000 και στις 119.000 το 2003. Με τους αριθμούς των Ελλήνων μαθητών να μειώνονται, είναι αυτονόητη η αύξηση του αριθμού των αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ωστόσο, το ποσοστό του 10,6% στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση αναμένεται να αυξηθεί τα επόμενα χρόνια με την προϋπόθεση ότι τα στοιχεία για τις άδειες παραμονής είναι ακριβή. Αυτά τα στοιχεία υποδηλώνουν μεγαλύτερους αριθμούς για το σύνολο των αλλοδαπών στη χώρα καθώς και για τον αριθμό των Αλβανών μεταναστών (1.Σκούρτου κ.ά, 2004, 2.Κυριάκου κ.ά, 2004).

Το Υπουργείο Παιδείας έχει απογράψει για το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004 97.000 αλλοδαπούς μαθητές, από τους οποίους οι περισσότεροι είναι αλβανικής καταγωγής (72%). Αυτό οφείλεται στο ότι οι Αλβανοί είναι σχετικά μικρής ηλικίας, έχουν μεγάλες οικογένειες (πολλά παιδιά) και κάποιες άλλες εθνικότητες στέλνουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά σχολεία (π.χ. Βρετανοί, Αμερικάνοι) ή σε δικά τους σχολεία (π.χ. Αραβικό σχολείο, Πολωνικό σχολείο). Οι μαθητές που φοιτούν στο λύκειο είναι κατά το ήμισυ λιγότεροι από αυτούς που φοιτούν στο γυμνάσιο, και στην πλειονότητά τους κορίτσια. Όσον αφορά τη διάρκεια παραμονής των αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα, το 1/3 του πληθυσμού διαμένει στην Ελλάδα πάνω από 7 χρόνια και τα υπόλοιπα 2/3 από 1-6 χρόνια. Επίσης, το 13,2% των αλλοδαπών μαθητών αποφοιτεί από το δημοτικό σχολείο σε μεγαλύτερη ηλικία και το 5,2% των αγοριών δεν συνεχίζουν καν τη φοίτηση στο γυμνάσιο. Αυτό οφείλεται στην πρακτική της κατάταξης σε μικρότερες τάξεις, όταν ο μαθητής δεν είναι έτοιμος σύμφωνα με τον εκπαιδευτικό για την επόμενη τάξη.

Στην έρευνα, τονίζεται η διγλωσσία και η γλώσσα και συμπεραίνεται πως η ελεύθερη επιλογή γλώσσας δεν φαίνεται να περιορίζει τη χρήση της γλώσσας του μαθήματος αφού παρατηρήθηκε ότι οι δίγλωσσοι μαθητές επιλέγουν να χρησιμοποιούν περισσότερο τη γλώσσα του μαθήματος παρά την μητρική τους, στην τάξη. Επίσης, το ελληνικό σχολείο φιλοξενεί τυχαίο αριθμό μαθητών, οι

οποίοι διαφέρουν πολιτισμικά και είναι τουλάχιστον δίγλωσσοι με μητρική γλώσσα άλλη από την ελληνική (1.Σκούρτου κ.ά, 2004, 2.Κυριάκου κ.ά, 2004).

Σε αυτήν την έρευνα, ο παράγοντας της γλώσσας έχει ερευνηθεί σ' ένα αντικειμενικό δείγμα και όχι σε μετανάστες που γνωρίζουν τη γλώσσα, όπως στην προηγούμενη έρευνα. Βέβαια, αυτό εξαρτάται από τα χρόνια παραμονής στη χώρα αλλά και από την ηλικία στην οποία έχουν έρθει τα παιδιά στην Ελλάδα, κάτι που δεν αναφέρεται στην έρευνα.

Ολοκληρώνοντας, οφείλουμε να δώσουμε έμφαση στο φαινόμενο της ξενοφοβίας. Η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία (Unicef 2001). Η πρόκληση που αντιμετωπίζει η ελληνική κοινωνία αφορά τη σχέση μεταξύ των γλωσσών, μάθησης και κοινωνικής συνοχής. Σε έρευνα που έγινε για λογαριασμό της Unicef για την ξενοφοβία στο ελληνικό σχολικό σύστημα, διατυπώνεται η άποψη ότι η μόρφωση και η ξενοφοβία (ένα φαινόμενο που μπορεί σε μια δεδομένη συγκυρία να λειτουργήσει ως δυναμίτης στην κοινωνική συνοχή) στο ελληνικό σχολικό σύστημα, είναι μεγέθη αντιστρόφως ανάλογα (Unicef 2001) (Σκούρτου κ.ά, 2004).

3) ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1) Σκοπός της έρευνας

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέρθηκε πως στην προκειμένη πτυχιακή εργασία θα ασχοληθούμε με τις διαπολιτισμικές αντιλήψεις για τις λογοθεραπευτικές υπηρεσίες στην Ελλάδα. Σκόπος μας είναι να συγκρίνουμε τις αντιλήψεις των ελλήνων και των μεταναστών πάνω στη λογοθεραπεία και το σχολείο. Έτσι, σε αυτό το κεφάλαιο θα συζητηθεί η μεθοδολογία της έρευνας. Δηλαδή, θα περιγράψουμε το δείγμα που επιλέχτηκε και τον τρόπο που έγινε η έρευνα. Για τη συλλογή δεδομένων στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από 31 ερωτήσεις. Επίσης, θα μελετηθούν οι ερωτήσεις που επιλέχτηκαν και θα συζητηθούν οι λόγοι για τους οποίους οι συγκεκριμένες ερωτήσεις έπρεπε να συμπεριληφθούν στο ερωτηματολόγιο μας.

3.2) Το δείγμα

Για τις ανάγκες της έρευνας το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε σε 100 γονείς, εκ των οποίων οι 50 ήταν έλληνες και οι 50 μετανάστες. Οι γονείς θα έπρεπε να έχουν τουλάχιστον ένα παιδί που παρακολουθεί λογοθεραπευτικές συνεδρίες και πηγαίνει σχολείο. Επιλέξαμε να χορηγηθεί το ερωτηματολόγιο σε 50 έλληνες και 50 μετανάστες ούτως ώστε τα αποτελέσματα που θα προκύψουν να αντιπροσωπεύουν τις διαπολιτισμικές αντιλήψεις – απόψεις των γονέων , αλλά να υπάρχει, επίσης, η δυνατότητα μελέτης και σύγκρισης των αντιλήψεων – απόψεων ξεχωριστά.

3.3) Η διανομή του ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο χορηγήθηκε αποκλειστικά σε ιδιωτικά κέντρα λογοθεραπείας. Κατόπιν συνεννόησης με τον ιδιώτη, χορηγούνταν το ερωτηματολόγιο στο γονέα πριν τη συνεδρία του παιδιού. Ο γονέας συμπλήρωνε το ερωτηματολόγιο και εάν υπήρχε κάποια απορία πάνω στις ερωτήσεις δινόταν διευκρίνηση. Με το τέλος της συνεδρίας ο γονέας παρέδιδε το ερωτηματολόγιο συμπληρωμένο.

3.4) Το ερωτηματολόγιο

Στο συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο χρησιμοποιήθηκαν απλές ερωτήσεις, για να είναι περισσότερο κατανοητές από το δείγμα. Παρ' όλα αυτά, πολλές ερωτήσεις δεν επιδέχονταν απλούστευση μιας και θα αλλοιωνόταν το περιεχόμενο της ερώτησης. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 31 ερωτήσεις, εκ των οποίων οι τρεις είναι ανοιχτές ερωτήσεις. Έγινε προσπάθεια να παρέχουν οι ερωτήσεις μια εικόνα για τα δημογραφικά, οικονομικά, κοινωνικοπολιτισμικά στοιχεία αλλά και τα ζητούμενα της λογοθεραπείας και του σχολείου. Στο παράρτημα 1 επισυνάπτεται το ερωτηματολόγιο που χορηγήθηκε.

Ας δούμε όμως κάθε ερώτηση ξεχωριστά, για να κατανοήσουμε τις παραμέτρους που εξετάζονται.

Στην πρώτη ερώτηση, η οποία δίνεται ως ανοιχτή ερώτηση, εξετάζεται η παράμετρος καταγωγής. Επιλέχθηκε αυτή η ερώτηση για να μάθουμε αν τα υποκείμενα της έρευνάς μας είναι έλληνες ή μετανάστες και αν είναι μετανάστες από ποια χώρα. Έτσι, θα προσδιοριστεί και η ακριβής καταγωγή των μεταναστών του δείγματός μας. Παίζει σημαντικό ρόλο στην έρευνά μας η καταγωγή, αφού κάθε χώρα έχει διαφορετικές αξίες και ως επόμενο οι

αντιλήψεις των γονέων για τα διάφορα ζητήματα που μελετάμε θα έχουν εξαρτημένη σχέση με τη χώρα καταγωγής.

Στη δεύτερη ερώτηση εξετάζεται η παράμετρος φύλου για να μάθουμε αν ο ερωτώμενος είναι άντρας ή γυναίκα και να δούμε αν υπάρχει διαφορετικότητα στις αντιλήψεις των δύο φύλων. Επίσης, με αυτή την ερώτηση συμπεραίνεται ποιός από τους δύο γονείς (η μητέρα ή ο πατέρας) συνοδεύουν το παιδί στις συνεδρίες λογοθεραπείας, αφού ο γονέας που συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο θα είναι πιθανώς και αυτός που συνοδεύει συνήθως το παιδί στις συνεδρίες.

Η τρίτη ερώτηση, η οποία δίνεται ως ανοιχτή ερώτηση, επιλέχτηκε για να εξετάσουμε ποιός ηλικίας είναι τα άτομα που ρωτήθηκαν. Είναι γνωστό πως η ηλικία παίζει βασικό ρόλο στην δημιουργία αντιλήψεων, αφού κάθε άτομο ανάλογα με την ηλικία του έχει διαφορετικά βιώματα.

Στην τέταρτη ερώτηση εξετάζεται ο αριθμός των παιδιών που έχει κάθε γονέας του δείγματος, με πιθανές απαντήσεις τα “1”, “2”, “3” ή “περισσότερα από 3 παιδιά”, για να δούμε πόσα παιδιά έχει κάθε οικογένεια.

Η πέμπτη ερώτηση προσδιορίζει τον αριθμό των παιδιών που έχει κάθε γονέας και παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες, με πιθανές απαντήσεις τα “1”, “2”, “3” ή “περισσότερα από 3 παιδιά”. Η ερώτηση αυτή επιλέχτηκε για να δούμε πόσα είναι τα παιδιά της κάθε οικογένειας που κάνουν λογοθεραπεία, να ερευνηθεί αν είναι ένα ή περισσότερα και να εξεταστεί η αναλογία παιδιών που κάνουν λογοθεραπεία με τον αριθμό παιδιών της κάθε οικογένειας.

Οι ερωτήσεις 6 – 9 αφορούν το μορφωτικό επίπεδο των δύο γονέων. Επιλέξαμε αυτή την παράμετρο για να δούμε τι μορφωτικό επίπεδο έχουν οι γονείς των παιδιών που κάνουν λογοθεραπεία. Σε αυτές τις ερωτήσεις είναι σημαντικό αν έχουν πάει σχολείο οι γονείς, με πιθανές απαντήσεις ναι ή όχι, και αν έχουν πάει, ποιό είναι το μορφωτικό τους επίπεδο. Εδώ η ερώτηση δίνεται ως εξής: «Είστε απόφοιτος» και οι πιθανές απαντήσεις είναι: “Δημοτικής εκπαίδευσης”, “Μέσης εκπαίδευσης” ή “Ανώτατης εκπαίδευσης”. Αυτές οι ερωτήσεις είναι αρκετά σημαντικές μιας και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων

καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις εκπαιδευτικές δυνατότητες του παιδιού, όπως επίσης και τη βοήθεια που μπορούν να παρέχουν οι γονείς στις διάφορες ασκήσεις (λογοθεραπευτικές ή σχολικές). Γενικά, το μορφωτικό επίπεδο παίζει σημαντικό ρόλο στα ερεθίσματα που δίνονται στο παιδί αλλά και στη διαμόρφωση των γονεϊκών αντιλήψεων.

Οι ερωτήσεις 10 και 11 αφορούν την οικογενειακή κατάσταση των ερωτώμενων. Έτσι, εξετάζεται αν οι γονείς είναι διαζευγμένοι ή όχι και αν είναι με ποιόν μένει το παιδί, με πιθανές απαντήσεις “ Με τη μητέρα”, “Με τον πατέρα” ή “Με άλλον”. Το πλαίσιο της οικογένειας παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ψυχοσυναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Δημιουργεί πρότυπα, αρχές, αξίες και παρέχει ανάλογα με την περίσταση ασφάλεια ή ανασφάλεια στο κάθε παιδί. Γι’ αυτό, οι συγκεκριμένες ερωτήσεις είναι σημαντικές για την έρευνά μας. Άλλωστε, είναι γνωστό πως όταν οι γονείς είναι διαζευγμένοι δημιουργείται ένα άλλο πλαίσιο οικογένειας (π.χ. δύο σπίτια, το σπίτι της μητέρας και το σπίτι του πατέρα) και τα παιδιά καλούνται να προσαρμοστούν σε μία τέτοια κατάσταση. Τις περισσότερες φορές προκαλούνται αρνητικά συναισθήματα που επηρεάζουν την ψυχοσυναισθηματική κατάσταση του παιδιού.

Η δωδέκατη ερώτηση, η οποία είναι ανοιχτή ερώτηση, προσδιορίζει την παράμετρο γλώσσας. Αυτή η ερώτηση είναι πολύ σημαντική, γιατί παίζει ρόλο ποιά γλώσσα μιλιέται στο σπίτι. Αν οι γονείς δεν μιλούν ελληνικά με το παιδί, συνήθως δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα και επομένως δυσκολεύονται να βοηθήσουν το παιδί στη λογοθεραπεία και στο σχολείο. Πολλές φορές, δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν πως εάν υπάρχει κάποια διαταραχή λόγου θα πρέπει να μάθουν και οι ίδιοι την ελληνική γλώσσα για να είναι σε θέση να βοηθούν τα παιδιά τους αλλά και να συνεννοούνται καλύτερα οι ίδιοι. Αλλιώς, τα παιδιά μιλούν άλλη γλώσσα στο σχολείο (ελληνική) και άλλη στο σπίτι (μητρική), με αποτέλεσμα, χωρίς αυτό να αποτελεί κανόνα, να επικρατεί γλωσσική σύγχυση στο παιδί.

Οι ερωτήσεις 13 και 14 αφορούν την οικονομική κατάσταση της οικογένειας. Μας ενδιαφέρει αν δουλεύουν και οι δύο γονείς και ποιο είναι το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας, με πιθανές απαντήσεις: “700-1500 ευρώ”, “1500-2500 ευρώ” και “μεγαλύτερο των 2500 ευρώ”. Με αυτή την ερώτηση ελέγχεται το οικονομικό επίπεδο των γονέων των παιδιών που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες, αφού όπως προειπώθηκε το οικονομικό επίπεδο της οικογένειας παίζει σημαντικό ρόλο μιας και μπορεί να αποτελέσει αιτία κοινωνικού αποκλεισμού.

Με την ερώτηση 15 ερευνάται η γνώμη της οικογένειας για την αιτία της διαταραχής του λόγου. Με αυτήν την ερώτηση παρατηρείται η άποψη των γονέων για την αιτία της διαταραχής του λόγου του παιδιού τους. Οι πιθανές απαντήσεις είναι πως η διαταραχή λόγου οφείλεται σε “κληρονομικό παράγοντα”, “συναισθηματικό παράγοντα”, “ψυχολογικό παράγοντα”, “κοινωνικό παράγοντα” ή “οικογενειακό παράγοντα”. Σε αυτή την ερώτηση μπορούν οι ερωτώμενοι να συνδυάσουν δύο ή περισσότερες απαντήσεις. Χρησιμοποιήθηκε αυτό το ερώτημα για να μελετηθεί αν οι γονείς έχουν συνειδητοποιήσει πού μπορεί πραγματικά να οφείλεται η διαταραχή ή αν θεωρούν πως τα αίτια είναι μόνο περιβαλλοντικά, δηλαδή πως το πρόβλημα οφείλεται σε οικογενειακό παράγοντα ή κληρονομικό παράγοντα.

Ο κληρονομικός παράγοντας έχει να κάνει πιο πολύ με τα περιβαλλοντικά αίτια, δηλαδή με τις ασθένειες κατά την εγκυμοσύνη της μητέρας ή με την κληρονομικότητα μιας οικογενειακής ασθένειας.

Ο συναισθηματικός παράγοντας συνδέεται κατά κάποιο τρόπο με τον ψυχολογικό. Συνήθως, τα παιδιά που η διαταραχή τους οφείλεται σε συναισθηματικό παράγοντα βιώνουν συναισθηματικές διακυμάνσεις και φόρτιση.

Ο ψυχολογικός παράγοντας έχει άμεση σχέση με το πώς βιώνει ένα παιδί το πρόβλημά του. Τα συναισθήματα και η αντίληψη που έχει το παιδί για τη διαταραχή, είναι πολύ σημαντικά. Πολλά παιδιά που η διαταραχή τους

οφείλεται σε ψυχολογικό παράγοντα έχουν ακραίες αντιδράσεις στην καθημερινότητά τους, δηλαδή είτε αντιδρούν έντονα, είτε δεν αντιδρούν καθόλου.

Ο κοινωνικός παράγοντας είναι έμμεσα ο κοινωνικός αποκλεισμός, που αναπτύχθηκε στο κεφάλαιο της Εισαγωγής. Δηλαδή, η δυσκολία κοινωνικής ενσωμάτωσης του παιδιού το αποκλείει από τις δραστηριότητες του κοινωνικού συνόλου και όταν το παιδί εντάσσεται στο κοινωνικό πλαίσιο, χρησιμοποιεί αντισταθμιστικές μεθόδους επικοινωνίας για να μην είναι εμφανής η διαταραχή. Για παράδειγμα, ένα παιδί που δεν γνωρίζει καλά την ελληνική γλώσσα, χρησιμοποιεί μόνο το λεξιλόγιο που γνωρίζει καλά με αποτέλεσμα να μην εμπλουτίζεται το λεξιλόγιό του και να συνεχίζει να υφίσταται η διαταραχή λόγου.

Ο οικογενειακός παράγοντας είναι πολύ σημαντικός, αφού ο τρόπος που βιώνει ένα παιδί τις καθημερινές καταστάσεις και τα προβλήματα μέσα στο σπίτι, επηρεάζουν σημαντικά την συμπεριφορά του.

Η ερώτηση 16 μελετά την άποψη των γονέων για το αν υπάρχει κοινωνικός αποκλεισμός με τη διατύπωση : «Νομίζετε πως το παιδί αντιμετωπίζει δυσκολία ένταξης στο κοινωνικό σύνολο;» και πιθανές απαντήσεις “ ναι” ή “ όχι”. Εδώ παρατηρούμε την θεώρηση των γονέων πάνω στην αντιμετώπιση των παιδιών τους από το κοινωνικό σύνολο. Δηλαδή παρατηρούμε αν οι γονείς αντιλαμβάνονται την πιθανότητα ύπαρξης δυσκολίας στην κοινωνική ενσωμάτωση του παιδιού.

Στη συνέχεια, υπάρχει η ερώτηση 17, όπου ερευνάται η άποψη των γονέων για τα αίτια του κοινωνικού αποκλεισμού σε περίπτωση που οι γονείς θεωρούν πως υφίσταται. Η ερώτηση αυτή επιλέχθηκε για να δούμε ποιά είναι η αντίληψη των γονέων για τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους στην κοινωνική ενσωμάτωση. Έτσι, οι πιθανές απαντήσεις είναι: “Περιορισμένο λεξιλόγιο”, “Πιθανή ντροπή”, “Χαμηλή αυτοεκτίμηση”, “Χαμηλή νοημοσύνη”, “Διαβίωση σε άλλη χώρα” ή συνδυασμός αυτών.

Το περιορισμένο λεξιλόγιο μπορεί να δημιουργεί δυσκολία στο παιδί να επικοινωνήσει με τον τρόπο που θέλει. Για παράδειγμα, μπορεί να θέλει να ζητήσει κάτι ή ακόμη να μιλήσει με άλλα παιδιά και να μην μπορεί, πράγμα που πολλές φορές δημιουργεί άγχος στο παιδί για κάθε συναναστροφή του. Αρκετές φορές, αυτή η κατάσταση δημιουργεί πιθανή ντροπή, αφού το παιδί αισθάνεται άσχημα είτε γιατί δεν μπορεί να επικοινωνήσει, είτε γιατί φοβάται να μη γίνει περίεργος στα άλλα παιδιά.

Η χαμηλή αυτοεκτίμηση δημιουργεί ένα συνεχές άγχος στα παιδιά ότι δεν θα τα καταφέρουν, κυρίως στη σχέση τους με τα άλλα παιδιά (σχολείο, παιχνίδι) και ως επόμενο, το παιδί δεν προσπαθεί αρκετά και «χαρακτηρίζεται» ως συνεσταλμένο.

Από την άλλη πλευρά, η χαμηλή νοημοσύνη αποτελεί έναν επιβραδυντικό παράγοντα, δηλαδή δεν αφήνει το παιδί να βρίσκεται σε ένα αποδεκτό πλαίσιο συμμετοχής και επικοινωνίας με τα άλλα παιδιά.

Τέλος, η διαβίωση σε άλλη χώρα δημιουργεί ένα φαινόμενο «ρατσισμού». Όταν κάποιος μένει σε μια ξένη χώρα, δεν υπάρχει η κοινωνικοπολιτισμική γνώση των συνηθειών και πολλές φορές τα παιδιά μεταναστών αντιμετωπίζονται «ρατσιστικά» ακόμη και στις πιο απλές δραστηριότητές τους, όπως το παιχνίδι, το σχολείο, η παιδική χαρά κ.τ.λ.

Με την ερώτηση 18 εξετάζεται η παράμετρος επιρροής της οικογένειας, δηλαδή κατά πόσο οι γονείς θεωρούν πως τα καθημερινά προβλήματά τους, επηρεάζουν τα παιδιά. Οι πιθανές απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση είναι: “Καθόλου”, “Λίγο”, “Αρκετά” ή “Πάρα πολύ”. Γενικά, είναι πολύ δύσκολο οι γονείς να “απομονώνουν” την ανησυχία τους για καθημερινά, απλά προβλήματα και να μην επηρεάζουν τα παιδιά. Για παράδειγμα το άγχος, συνήθως, αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την σωστή επικοινωνία γονέα – παιδιού μιας και τις περισσότερες φορές δημιουργεί έναν εμφανή εκνευρισμό στο γονέα.

Στην ερώτηση 19 παρατηρείται η παράμετρος αλλαγής της στάσης της οικογένειας, δηλαδή αν η συμπεριφορά των γονέων απέναντι στο παιδί, έχει

αλλάξει λόγω της διαταραχής του λόγου. Εδώ, οι πιθανές απαντήσεις είναι: “Καθόλου”, “Λίγο”, “Αρκετά” ή “Πάρα πολύ”. Αρκετές φορές, οι γονείς αλλάζουν συμπεριφορά απέναντι στο παιδί και άλλες φορές όχι. Ίσως, εξαιτίας της διαταραχής λόγου κάποιος γονιός να θεωρήσει πως πρέπει να γίνει πιο αυστηρός ή πιο ελαστικός. Βέβαια, αυτό εξαρτάται από το παιδί και την αιτία της διαταραχής. Για παράδειγμα, αν ένα παιδί έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση, οι γονείς μπορεί να γίνουν πιο ελαστικοί «ανεβάζοντας» την αυτοεκτίμηση του παιδιού. Με αυτή την ερώτηση, λοιπόν, θέλουμε να ελέγξουμε αν οι γονείς εμμένουν στη συμπεριφορά τους ή αλλάζουν.

Στην ερώτηση 20 εξετάζεται η παράμετρος κόστους της λογοθεραπείας, δηλαδή εξετάζεται αν ενδιαφέρει τους γονείς το κόστος της λογοθεραπείας, με πιθανές απαντήσεις: “Καθόλου”, “Λίγο”, “Αρκετά” ή “Πάρα πολύ”.

Στην συνέχεια, στην ερώτηση 21 εξετάζεται η παράμετρος της οικονομικής βοήθειας του κράτους, όπου παρατηρείται η γνώμη των γονέων για την οικονομική βοήθεια του κράτους, με πιθανές απαντήσεις: “Ασήμαντη”, “Ίκανοποιητική”, “Πάρα πολύ καλή”.

Στις δύο παραπάνω ερωτήσεις θίγεται το οικονομικό θέμα, που στις μέρες μας αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα για την πραγματοποίηση πολλών στόχων. Μια οικογένεια, μπορεί να “στερηθεί” για να ανταπεξέλθει στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες, ενώ μια άλλη μπορεί να θεωρεί τη λογοθεραπεία «έξοδο πολυτελείας». Η επιλογή είναι θέμα προτεραιοτήτων και έχει άμεση σχέση με τη γνώμη των γονέων για τη λογοθεραπεία (π.χ. αν νομίζουν πως η λογοθεραπεία είναι απαραίτητη ή όχι, αν θα υπάρξει βελτίωση, κ.ο.κ.). Βέβαια, πολλές φορές, μεγάλη ευθύνη αποδίδεται και στο κράτος, αφού δεν είναι λίγες οι φορές που μετά από πολλές γραφειοκρατικές διαδικασίες οι γονείς παίρνουν μηδαμινά ποσά από το κράτος για την κάλυψη των εξόδων της λογοθεραπείας.

Στις ερωτήσεις 22 και 23 μελετάται η παράμετρος χρησιμότητας της λογοθεραπείας. Αυτό που ενδιαφέρει την έρευνα είναι να ελέγξουμε αν οι γονείς πιστεύουν πως οι λογοθεραπευτικές συνεδρίες είναι χρήσιμες και αν

έχουν βοηθήσει μέχρι στιγμής το παιδί. Οι πιθανές απαντήσεις και στις δύο ερωτήσεις έχουν δοθεί ως εξής: “Καθόλου”, “Λίγο”, “Αρκετά” ή “Πάρα πολύ”. Είναι ενδιαφέρουσες αυτές οι ερωτήσεις, για να δούμε αν οι γονείς πιστεύουν στη χρησιμότητα της λογοθεραπείας και κατά πόσο οι απαντήσεις τους δείχνουν πως η λογοθεραπεία είναι μια βασική προτεραιότητά τους.

Στην ερώτηση 24 εξετάζεται η παράμετρος ποσότητας των ασκήσεων λογοθεραπείας, με πιθανές απαντήσεις: “Λίγες”, “Πολλές”, “Αρκετές, ή “Πάρα πολλές”. Μας ενδιαφέρει άμεσα η γνώμη των γονέων για την ποσότητα των λογοθεραπευτικών ασκήσεων, για να δούμε αν οι γονείς θεωρούν πως οι ασκήσεις είναι πολλές και άσκοπες ή λίγες με την έννοια πως δεν επαρκούν για τη σωστή εμπέδωση του μαθήματος. Πολλοί γονείς δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν με τις ασκήσεις της λογοθεραπείας για το σπίτι, κυρίως, λόγω περιορισμένου χρόνου ή γιατί θεωρούν τη λογοθεραπεία δευτερευούσης σημασίας.

Στην ερώτηση 25 εξετάζεται η παράμετρος διαθέσιμου χρόνου για τις ασκήσεις λογοθεραπείας, δηλαδή ζητείται η ποσότητα του χρόνου που αφιερώνουν οι γονείς για τις ασκήσεις λογοθεραπείας. Οι απαντήσεις που δίνονται είναι: “Καθόλου”, “Λίγος”, “Αρκετός” ή “Πάρα πολύς”. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η παράμετρος διαθέσιμου χρόνου, γιατί ο χρόνος που αφιερώνουν οι γονείς στο σπίτι για τις λογοθεραπείες δείχνει έμμεσα την άποψη των γονέων για τη λογοθεραπεία. Για παράδειγμα, αν θεωρούν τη λογοθεραπεία σημαντική, θα βρουν λίγο χρόνο ν’ αφιερώσουν για τις ασκήσεις στο σπίτι, δεδομένου ότι ο χρόνος των περισσότερων γονέων, λόγω των συνθηκών διαβίωσης, είναι περιορισμένος.

Στην ερώτηση 26 εξετάζεται η παράμετρος συνέπειας στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες, δηλαδή αν οι γονείς πραγματοποιούν τις ασκήσεις λογοθεραπείας στο σπίτι ή όχι. Με αυτή την ερώτηση μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για το αν η λογοθεραπεία αποτελεί μια βασική προτεραιότητα για τους γονείς και επομένως για τα παιδιά.

Στην ερώτηση 27 μελετάται η παράμετρος συχνότητας με την οποία γίνονται οι ασκήσεις λογοθεραπείας, με πιθανές απαντήσεις: “Ποτέ”, “Σπάνια”, “Τις περισσότερες φορές” ή “Πάντα”. Η ειλικρίνεια των γονέων για το πότε κάνουν τις ασκήσεις λογοθεραπείας, μας αφορά, γιατί έτσι αντιλαμβανόμαστε κατά πόσο το δείγμα έχει γνώση της κατάστασης του παιδιού και θέλει να βοηθήσει. Διότι, χωρίς την πραγματοποίηση των ασκήσεων στο σπίτι, δεν γίνεται η εξάσκηση που θα έπρεπε και επομένως η βελτίωση είναι πιο αργή.

Στις ερωτήσεις 28 και 29 εξετάζεται η παράμετρος ανεξαρτησίας του παιδιού. Στην ερώτηση 28 μελετάται εάν υπάρχει ανεξαρτησία του παιδιού όσον αφορά τις ασκήσεις λογοθεραπείας, ενώ στην ερώτηση 29 εάν υπάρχει ανεξαρτησία όσον αφορά τις ασκήσεις του σχολείου. Οι απαντήσεις που δίνονται είναι οι ίδιες και για τις δύο ερωτήσεις και διατυπώνονται ως εξής: “Το παιδί διαβάζει μόνο του”, “Το παιδί διαβάζει μαζί σας” ή “Ελέγχετε το παιδί, αφού έχει διαβάσει μόνο του”. Οι δύο αυτές ερωτήσεις είναι απαραίτητες για το ερωτηματολόγιο, αφού με αυτές τις ερωτήσεις συγκρίνουμε πόσο σημασία δίνουν οι γονείς στις ασκήσεις του σχολείου και της λογοθεραπείας. Καταλαβαίνουμε έτσι αν ενδιαφέρει τους γονείς το ενδεχόμενο να είναι πάντα το παιδί διαβασμένο και πού (στη λογοθεραπεία ή στο σχολείο) ή αν το εμπιστεύονται τόσο ώστε να έχουν δώσει στο παιδί πλήρη ανεξαρτησία για το διάβασμα. Επίσης, με τη σύγκριση των δύο ερωτήσεων μπορούν να εξαχθούν συμπεράσματα για το τι είναι πιο σημαντικό για τους γονείς, η λογοθεραπεία ή το σχολείο.

Στην ερώτηση 30 μελετάται η παράμετρος συχνότητας με την οποία γίνονται οι ασκήσεις του σχολείου, δηλαδή μελετάται η συνέπεια και ο χρόνος που διαθέτουν οι γονείς για το σχολείο. Οι πιθανές απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση είναι: “Ποτέ”, “Σπάνια”, “Τις περισσότερες φορές” ή “Πάντα”. Η ερώτηση αυτή είναι σημαντική μιας και ο χρόνος που διαθέτουν σήμερα οι γονείς είναι περιορισμένος. Έτσι, διαθέτουν τον περισσότερο χρόνο τους σε ότι

αυτοί θεωρούν πιο σημαντικό για τα παιδιά τους και με την απάντησή τους βλέπουμε τι είναι πιο σημαντικό για τους γονείς.

Στην ερώτηση 31 εξετάζεται η παράμετρος συγκριτικής άποψης των γονέων ανάμεσα στη βοήθεια που έχει προσφέρει το σχολείο και η λογοθεραπεία. Έτσι, διατυπώνεται η ερώτηση: «Τι νομίζετε τελικά πως είναι πιο σημαντικό για τη βελτίωση του παιδιού σας;», με πιθανές απαντήσεις: “Το σχολείο”, “Η λογοθεραπεία” ή “Και τα δύο”. Με αυτή την ερώτηση κλείνει το ερωτηματολόγιο, και δίνεται στους γονείς η δυνατότητα να εκφέρουν άμεσα την ολική άποψή τους για το τι θεωρούν πιο σημαντικό για τη βελτίωση του παιδιού τους.

4) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν και θα ερμηνεφθούν τα αποτελέσματα της έρευνας. Θα φανεί δηλαδή, τι έδειξε η έρευνα σχετικά με τις παραμέτρους που επιλέξαμε να εξετάσουμε και τι συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν από τα στοιχεία που αποκτήθηκαν.

Θα πρέπει να ειπωθεί πως οι μεταβλητές της έρευνάς μας είναι κατηγορικές με κατηγορικά δεδομένα (π.χ. γλώσσα), ποσοτικές με ποιοτικά δεδομένα (π.χ. έχετε πάει σχολείο; Με απαντήσεις ναι- όχι) αλλά και ποσοτικές με αριθμητικά δεδομένα (π.χ. ηλικία). Ως εκ τούτου θα χρησιμοποιηθεί η έννοια του μέσου όρου κατά προσέγγιση. Επίσης, επειδή στην έρευνα έχουμε δείγμα (N) 100 υποκειμένων, η συχνότητα συμπίπτει με τη σχετική συχνότητα. Τα περιγραφικά στατιστικά δεδομένα της έρευνας επισυνάπτονται στο Παράρτημα 2.

4.1) Ερμηνεία αποτελεσμάτων

4.1.1) Υπηκοότητα

Όσον αφορά τη χώρα καταγωγής ήταν αναμενόμενα τα αποτελέσματα, αφού όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο τα ερωτηματολόγια χορηγήθηκαν σε 50 Έλληνες και 50 μετανάστες στην Ελλάδα. Αναφορικά με την ήπειρο προέλευσης των μεταναστών του δείγματος, 78% του πληθυσμού των μεταναστών κατάγονται από την Ευρώπη, 8% από την Αφρική, 8% από την Αμερική και το υπόλοιπο 6% από την Ασία. Αξιοσημείωτο είναι πως δεν υπήρχε κανένας μετανάστης στο δείγμα μας με ήπειρο καταγωγής την Αυστραλία.

ΧΩΡΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	F
ΕΛΛΑΔΑ	50
ΑΛΛΗ	50
Σύνολο	100

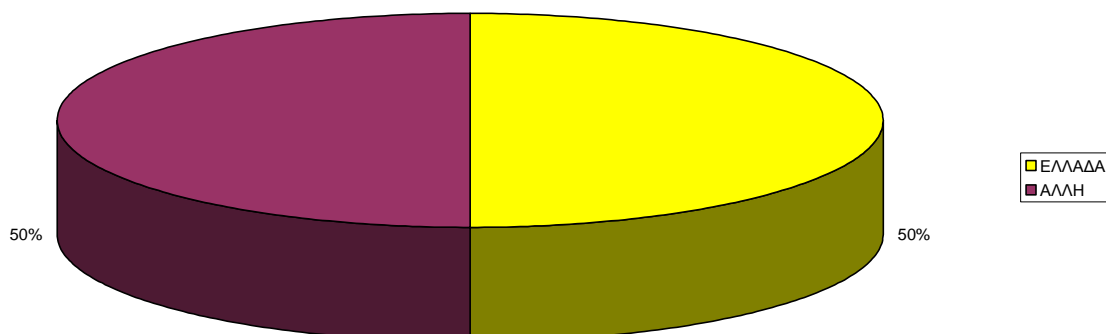
Πίνακας 1^α. Κατανομή συχνότητας χώρας καταγωγής

ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΗ	F	RF
ΕΥΡΩΠΗ	39	78
ΑΣΙΑ	3	6
ΑΦΡΙΚΗ	4	8
ΑΜΕΡΙΚΗ	4	8
ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ	0	0
Σύνολο	50	100

Πίνακας 1β. Ηπειρος καταγωγής μεταναστών

Χώρα καταγωγής

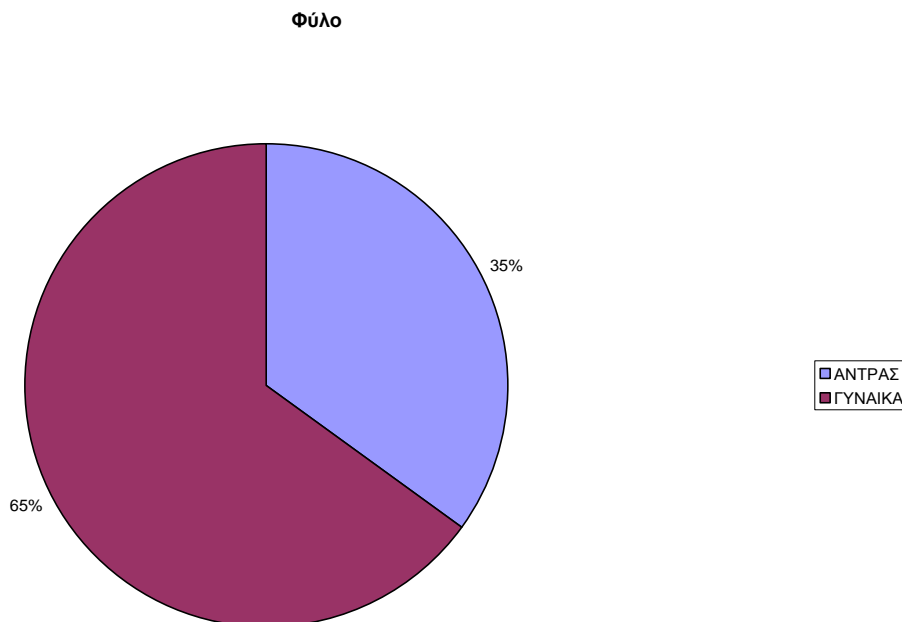

4.1.2) Φύλο

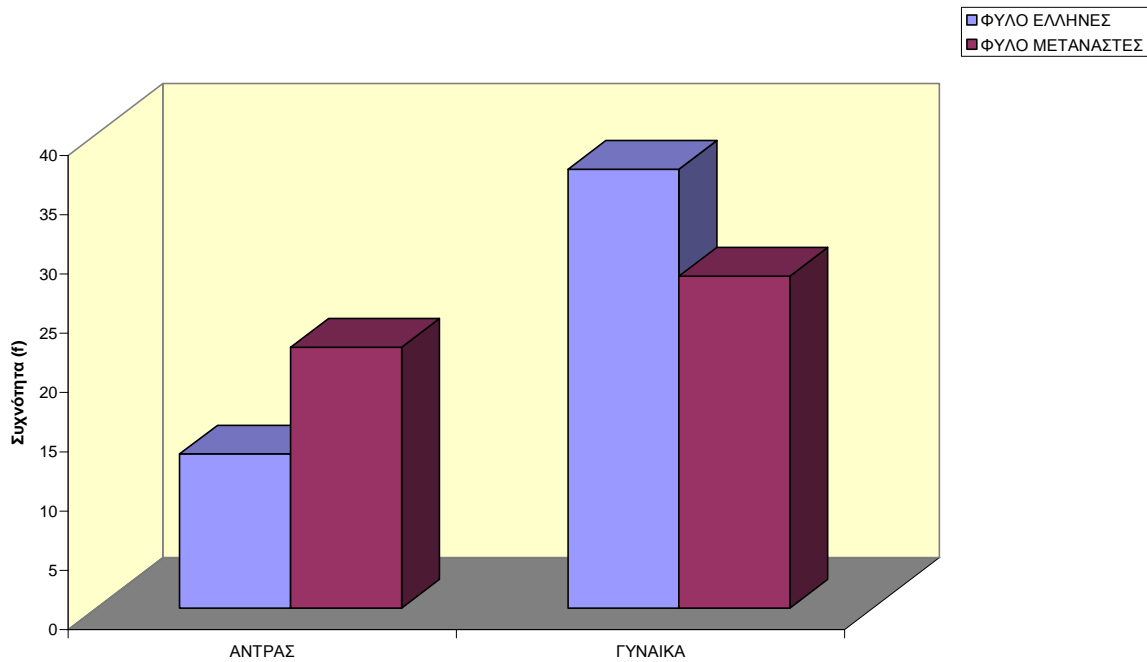
Σχετικά με το φύλο του δείγματος, υπάρχει μια αναλογία αντρών – γυναικών περίπου 1:2, δηλαδή η δεσπόζουσα τιμή του δείγματος για τη μεταβλητή φύλο είναι γυναίκα. Τα 35 υποκείμενα του δείγματός μας είναι άντρες (εκ των οποίων τα 13 είναι Έλληνες και τα 22 μετανάστες) και τα 65 γυναίκες, εκ των οποίων τα 37 υποκείμενα είναι Ελληνίδες και τα 28 μετανάστριες. Φαίνεται πως επικρατούν οι γυναίκες μεταξύ των Ελλήνων, ενώ στους μετανάστες η αναλογία είναι σχεδόν η ίδια.

ΦΥΛΟ	ΑΝΤΡΑΣ	ΓΥΝΑΙΚΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	13	37	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	22	28	50
N	35	65	100

Πίνακας 2. Κατανομή συχνότητας φύλου

Γραφική παράσταση αναλογίας φύλου Ελλήνων - μεταναστών

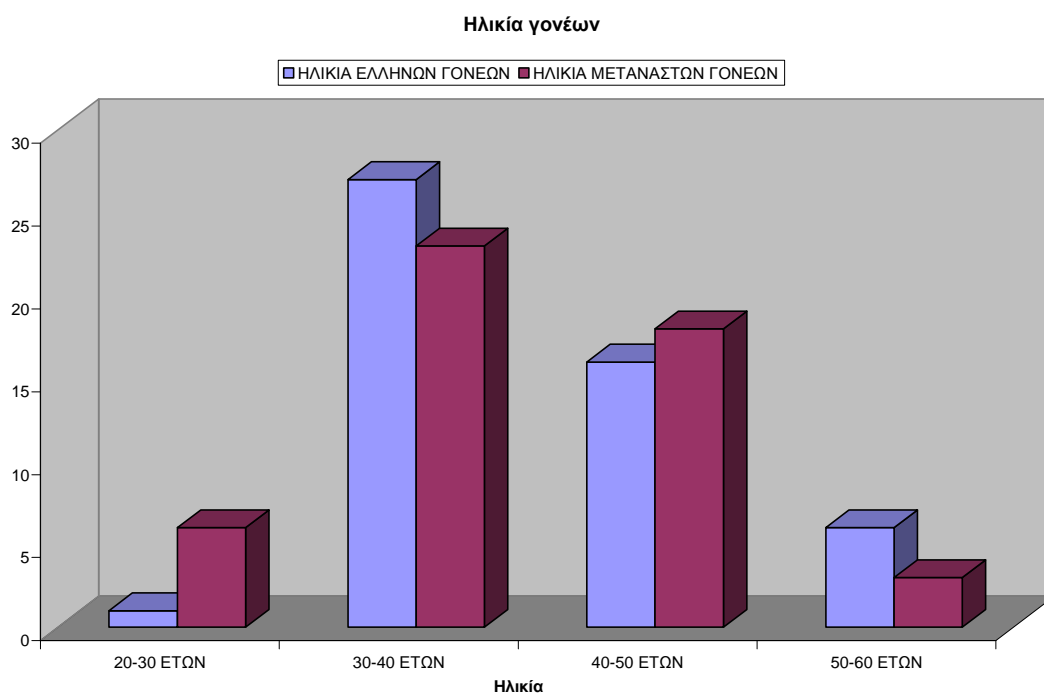
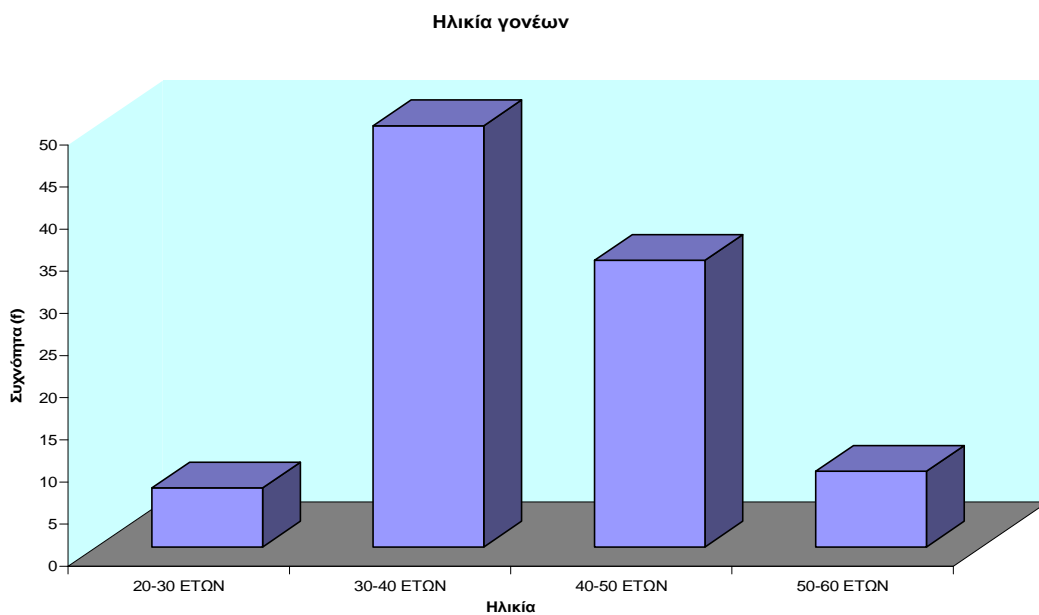

4.1.3) Ηλικία

Για την ηλικία των γονέων, δημιουργήθηκε ομαδοποιημένη κατανομή συχνότητας με εύρος διαστημάτων 10 μονάδων. Δηλαδή, όπως φαίνεται και στα γραφήματα, οι ηλικίες κατανεμήθηκαν ως εξής: 20-30 ετών, 30-40 ετών, 40-50 ετών και 50-60 ετών. Οι ακραίες τιμές είναι το ελάχιστο 20 και το μέγιστο 60, ενώ η μέση τιμή των διαστημάτων είναι 25 ετών, 35 ετών, 45 ετών και 55 ετών αντίστοιχα. Έτσι, το 7% του δείγματος είναι ηλικίας 20-30 ετών (με το 1% να ανήκει σε μετανάστες), το 50% 30-40 ετών (με το 27% να ανήκει σε μετανάστες), το 34% 40-50 ετών (με το 16% να ανήκει σε μετανάστες) και το 9% 50-60 ετών (με το 6% να ανήκει σε μετανάστες). Παρατηρείται πως οι περισσότεροι γονείς του δείγματος, αλλά και μεταξύ Ελλήνων μεταναστών είναι ηλικίας 30-40 ετών.

ΗΛΙΚΙΑ ΓΟΝΕΩΝ	20-30 ΕΤΩΝ	30-40 ΕΤΩΝ	40-50 ΕΤΩΝ	50-60 ΕΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	1	27	16	6	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	6	23	18	3	50
N	7	50	34	9	100

Πίνακας 3. Κατανομή συχνότητας της ηλικίας

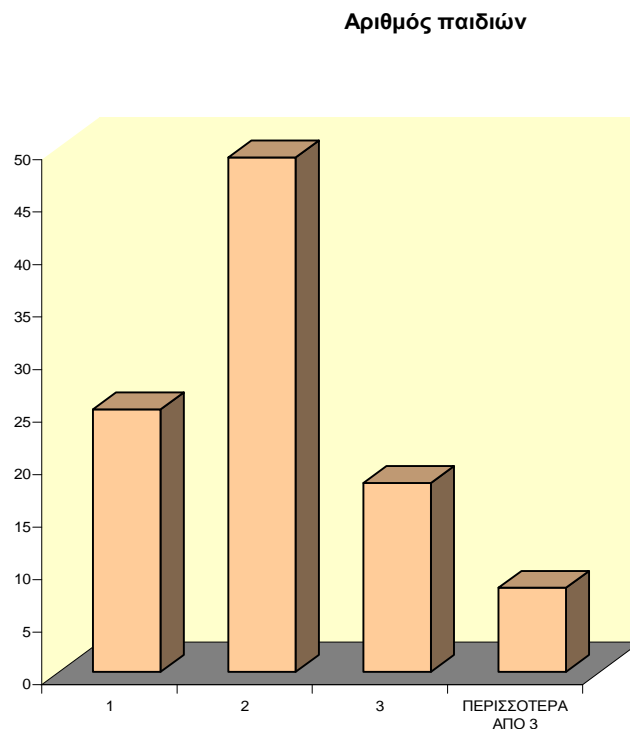

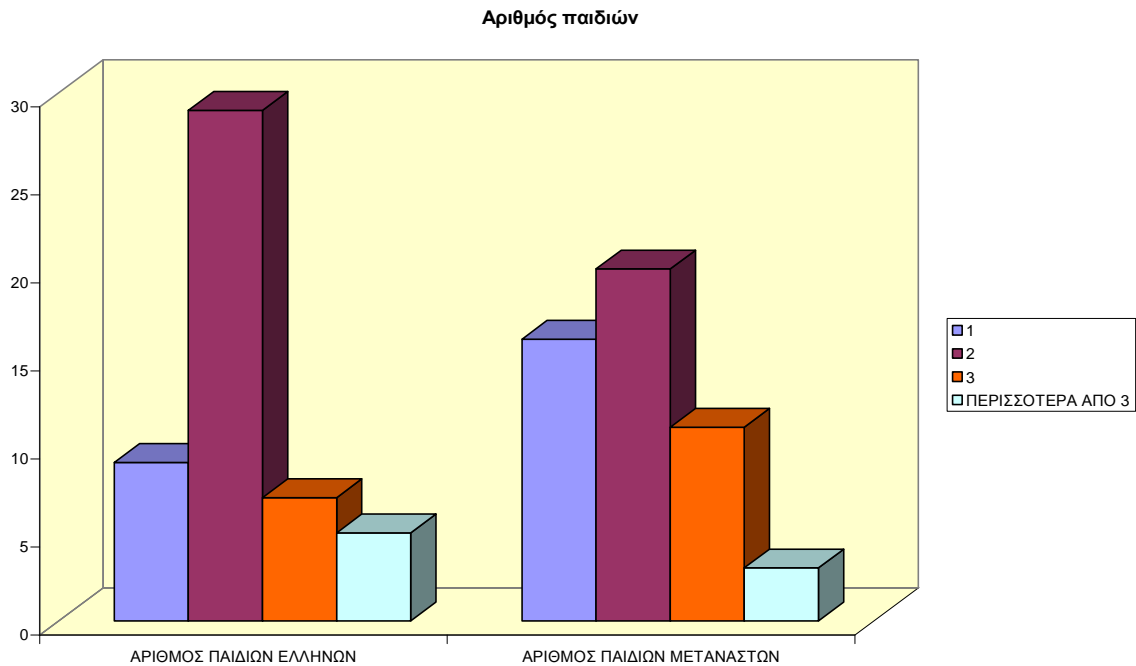
4.1.4) Αριθμός παιδιών

Όσον αφορά των αριθμό παιδιών, το 25% έχει 1 παιδί, το 49% έχει 2 παιδιά, το 18% έχει 3 παιδιά και το υπόλοιπο 8% έχει περισσότερα από 3 παιδιά. Οι Έλληνες έχουν 1 παιδί το 9%, 2 παιδιά το 29%, 3 παιδιά το 7% και περισσότερα από 3 παιδιά το 5% των παραπάνω ποσοστών. Παρατηρείται, λοιπόν, πως ο μέσος όρος του δείγματος έχει 2 παιδιά και το ίδιο ισχύει για τους Έλληνες και τους μετανάστες.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ	1	2	3	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ 3	ΣΥΝΟΛΟ
ΈΛΛΗΝΕΣ	9	29	7	5	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	16	20	11	3	50
N	25	49	18	8	100

Πίνακας 4. Κατανομή συχνότητας αριθμού παιδιών

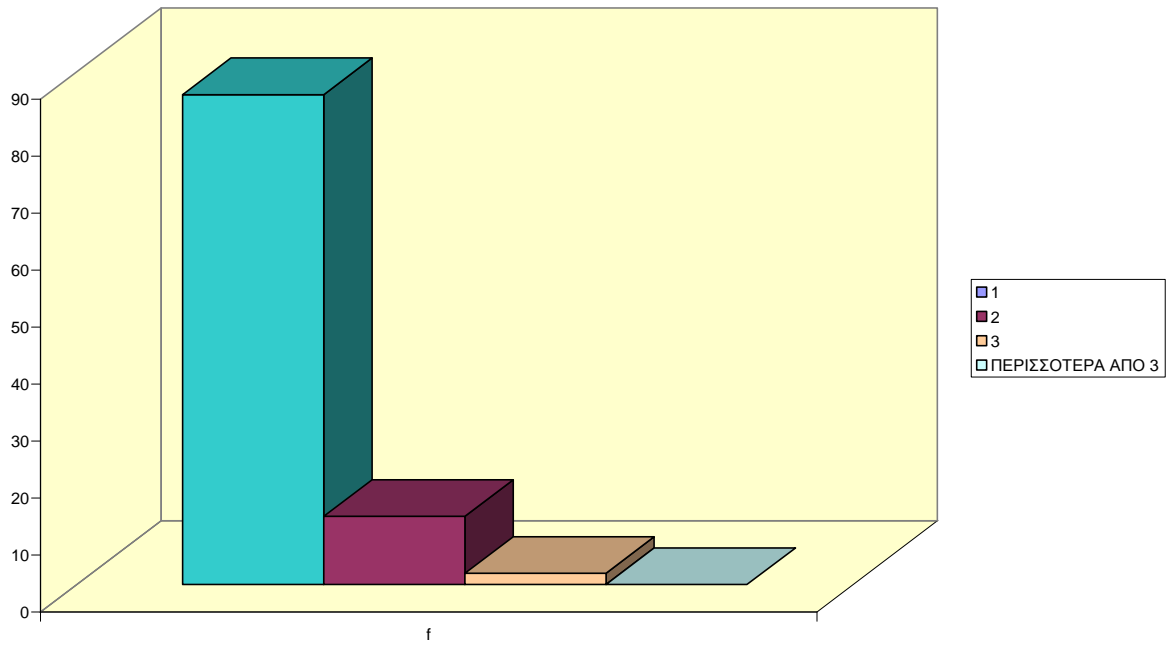
4.1.5) Αριθμός παιδιών που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες

Από την έρευνα προέκυψε, όπως φαίνεται παρακάτω, πως η δεσπόζουσα συχνότητα του αριθμού των παιδιών είναι 1 παιδί ανά οικογένεια. Αν ελέγξουμε τους Έλληνες και τους μετανάστες ξεχωριστά, θα δούμε πως ο μέσος όρος των παιδιών που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες ανά οικογένεια είναι 1 παιδί και στις ελληνικές αλλά και στις οικογένειες μεταναστών.

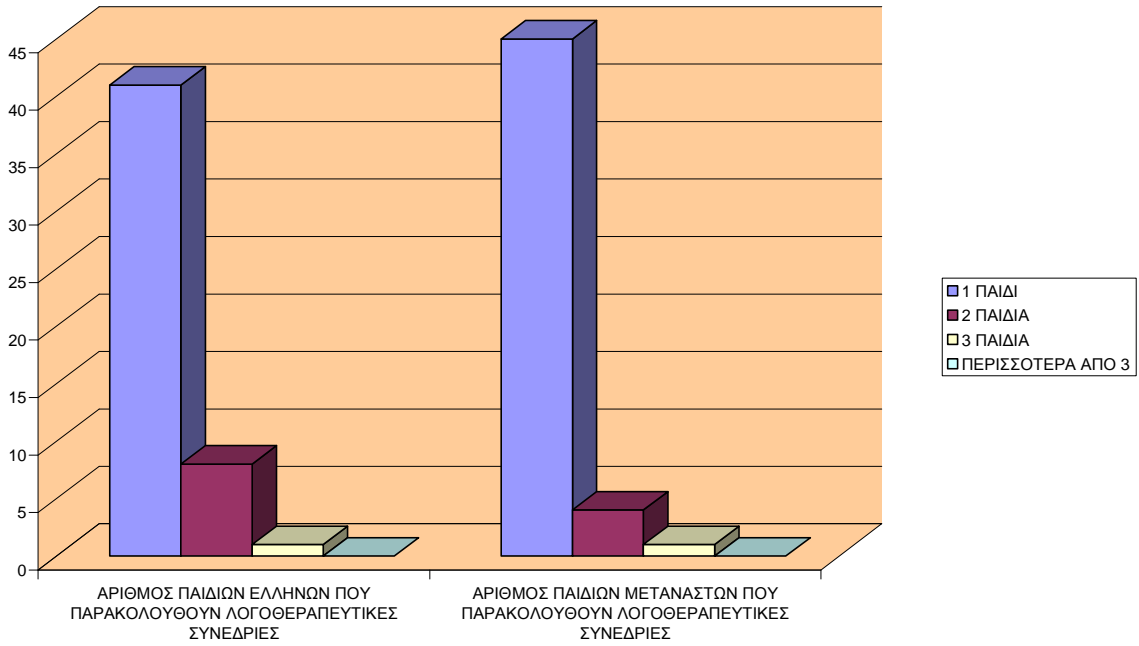
ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣ	1 ΠΑΙΔΙ	2 ΠΑΙΔΙΑ	3 ΠΑΙΔΙΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΑΠΟ 3	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	41	8	1	0	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	45	4	1	0	50
N	86	12	2	0	100

Πίνακας 5. Κατανομή συχνότητας αριθμού παιδιών που παρακολουθούν λογ. συνεδρίες

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ ΛΟΓ. ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ

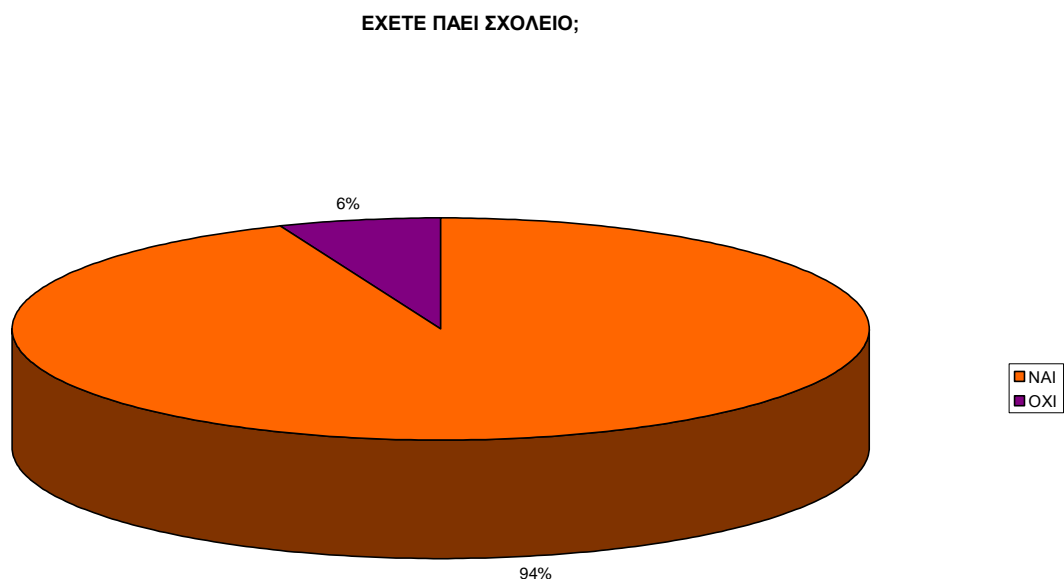

Αριθμός παιδιών που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες

4.1.6) Μορφωτικό επίπεδο

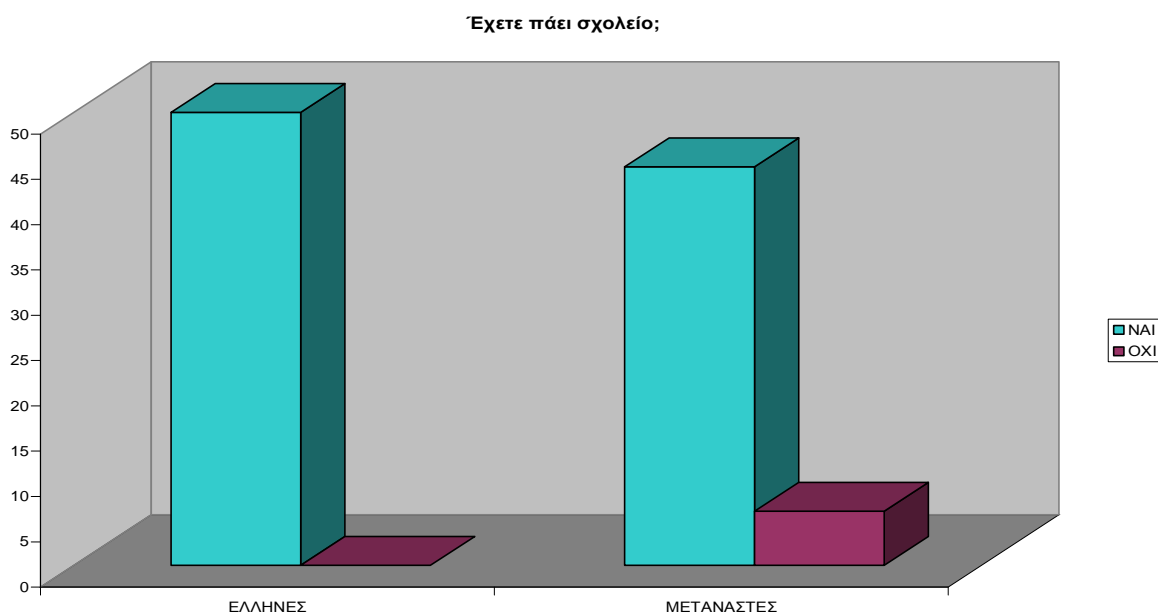
Στην ερώτηση «Έχετε πάει σχολείο;», όπως φαίνεται παρακάτω, το 94% του δείγματος απάντησε ναι και το 6% όχι. Από τα υποκείμενα που απάντησαν ναι, το 50% είναι Έλληνες και το 44% είναι μετανάστες, ενώ το 6% των υποκειμένων της έρευνας που απάντησαν όχι, ανήκει μόνο σε μετανάστες. Στην αντίστοιχη ερώτηση «Ο/Η σύζυγος έχει πάει σχολείο;» διαπιστώνεται πως η συχνότητα των απαντήσεων είναι ακριβώς η ίδια για το δείγμα, αλλά και για τους Έλληνες και μετανάστες ξεχωριστά. Έτσι, φαίνεται και εδώ πως το 6% που δεν έχει πάει σχολείο ο/η σύζυγος του ερωτούμενου αντιστοιχεί μόνο σε μετανάστες.

<i>ΕΧΕΤΕ ΠΑΕΙ ΣΧΟΛΕΙΟ;</i>	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	50	0	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	44	6	50
N	94	6	100

<i>Ο/Η ΣΥΖΥΓΟΣ ΕΧΕΙ ΠΑΕΙ ΣΧΟΛΕΙΟ;</i>	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	50	0	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	44	6	50
N	94	6	100

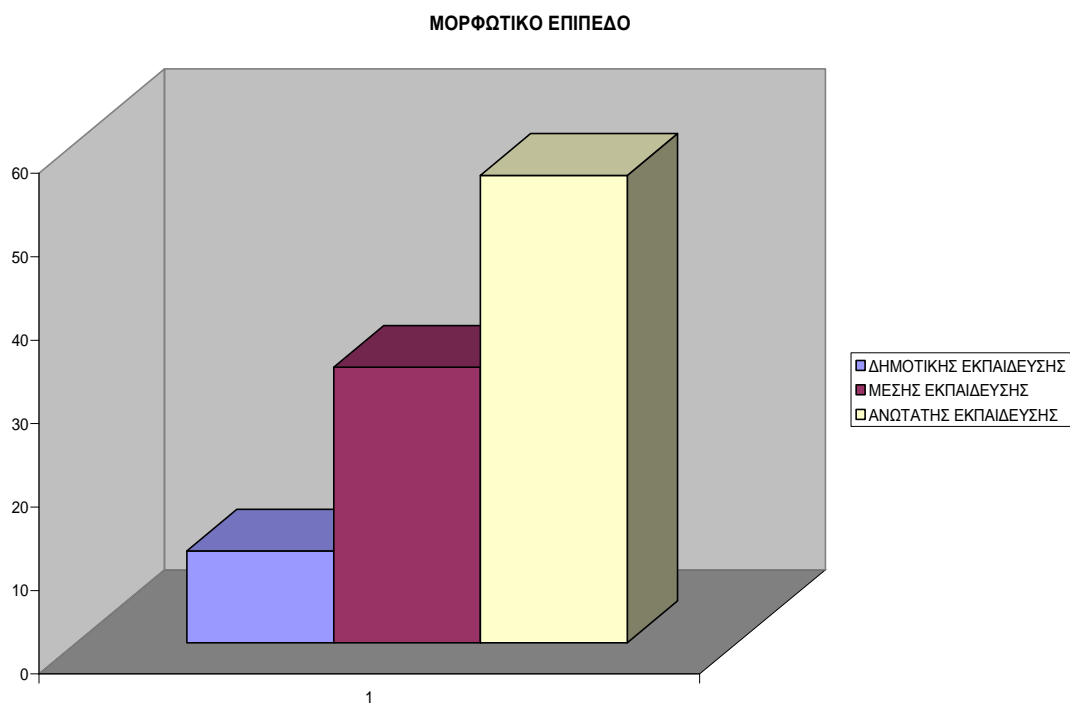
Πίνακες 6-8. Κατανομή συχνότητας ως προς το αν έχουν πάει σχολείο

Για το μορφωτικό επίπεδο των ερωτηθέντων προέκυψε πως το 11% είναι απόφοιτοι δημοτικής εκπαίδευσης, το 33% απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης και το υπόλοιπο 56% είναι απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης. Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο των συζύγων των ερωτηθέντων προέκυψε πως το 9% είναι απόφοιτοι δημοτικής εκπαίδευσης, το 38% μέσης εκπαίδευσης και το υπόλοιπο 53% είναι απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα παριστάνονται οπτικά:

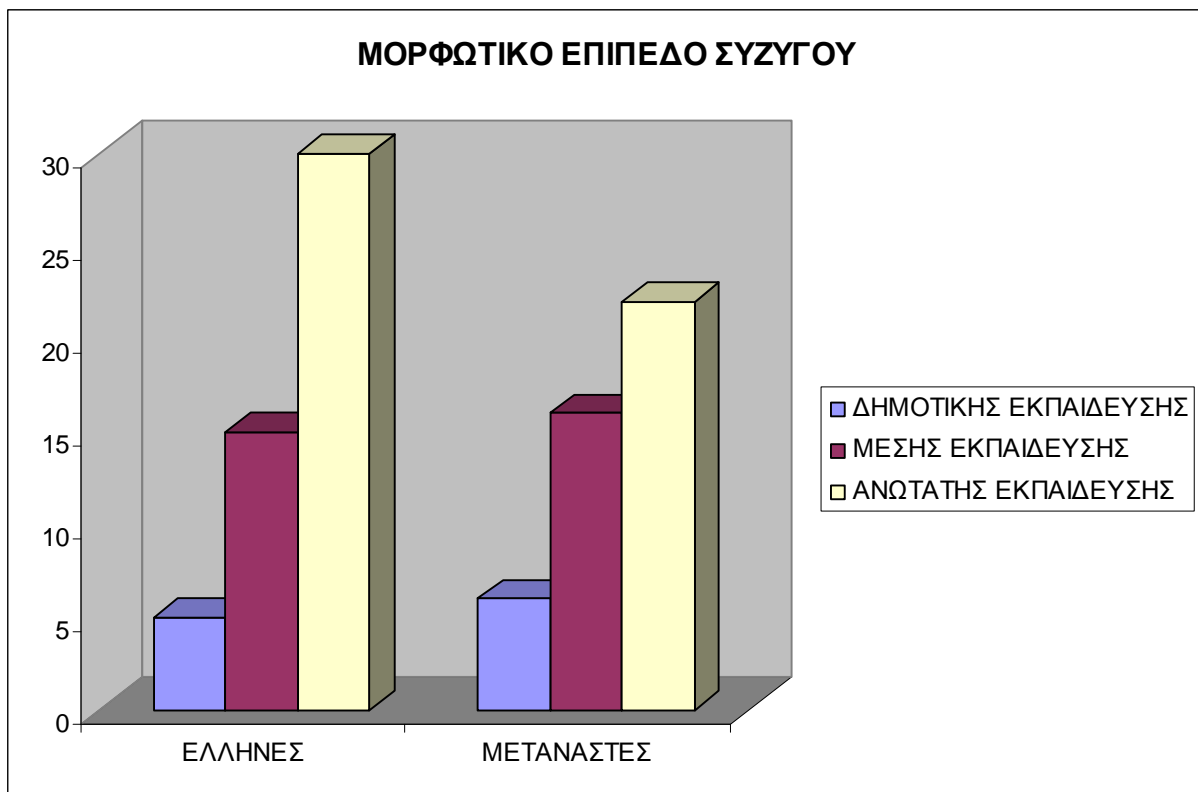
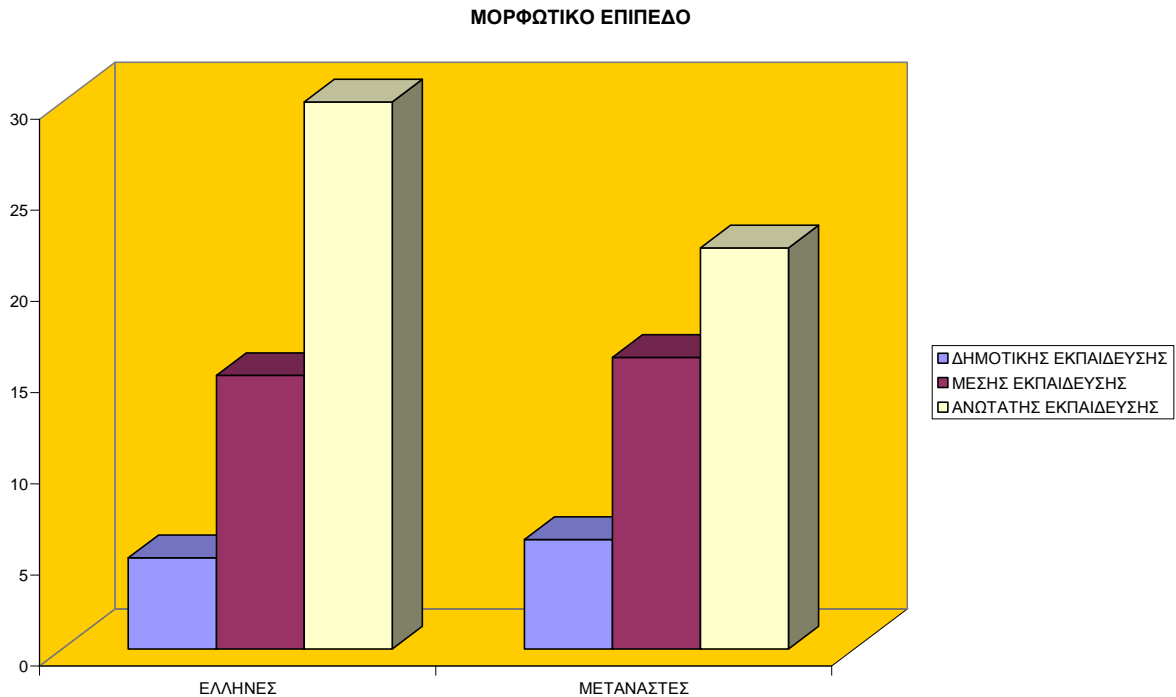
<i>ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ</i>	ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	5	15	30	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕ Σ	6	16	22	44
N	11	31	52	94

Πίνακας 7. Κατανομή συχνότητας ερωτηθέντων ως προς το μορφωτικό επίπεδο

<i>ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΥΖΥΓΟΥ</i>	ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	3	18	29	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	5	18	21	44
N	8	36	50	94

Πίνακας 9. Κατανομή συχνότητας ως προς το μορφωτικό επίπεδο του/της συζύγου

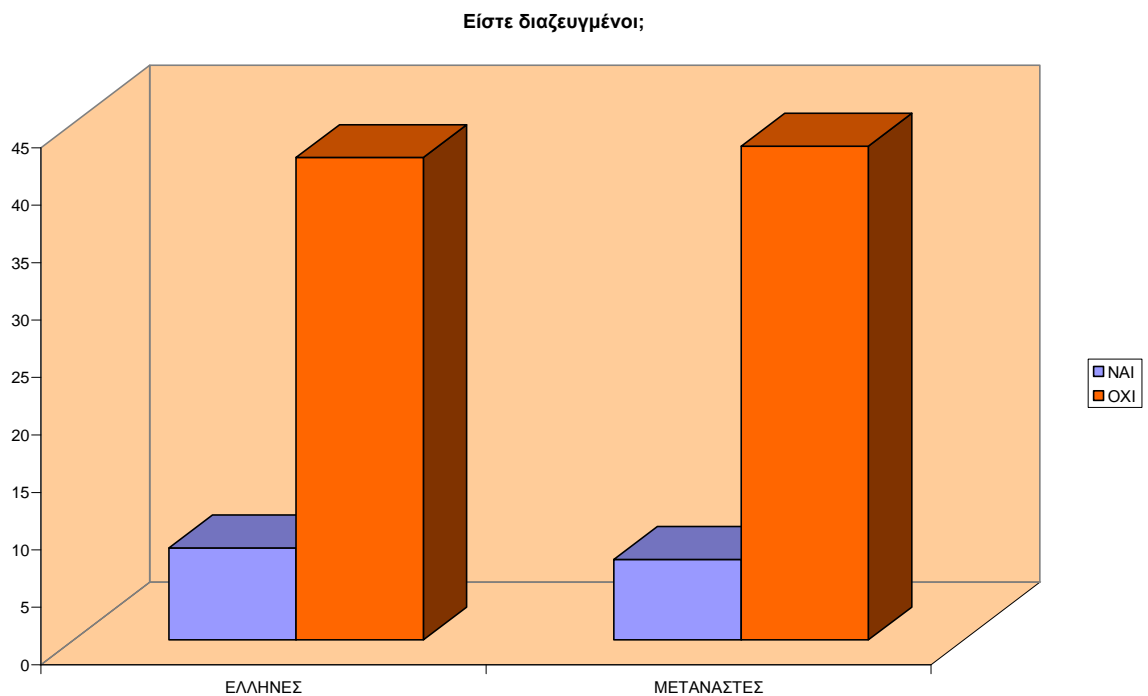
4.1.7) Οικογενειακή κατάσταση

Στην ερώτηση αν είστε διαζευγμένοι, το 15% του δείγματος απάντησε ναι και το 85% απάντησε όχι. Στο δείγμα των Ελλήνων προέκυψε πως το 16% είναι

διαζευγμένοι και το 84% δεν είναι διαζευγμένοι, ενώ το ποσοστό των μεταναστών που είναι διαζευγμένοι είναι 14%.

<i>ΕΙΣΤΕ ΔΙΑΖΕΥΓΜΕΝΟΙ;</i>	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	8	42	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	7	43	50
N	15	85	100

Πίνακας 10. Κατανομή συχνότητας του δείγματος ως προς το αν είναι διαζευγμένοι

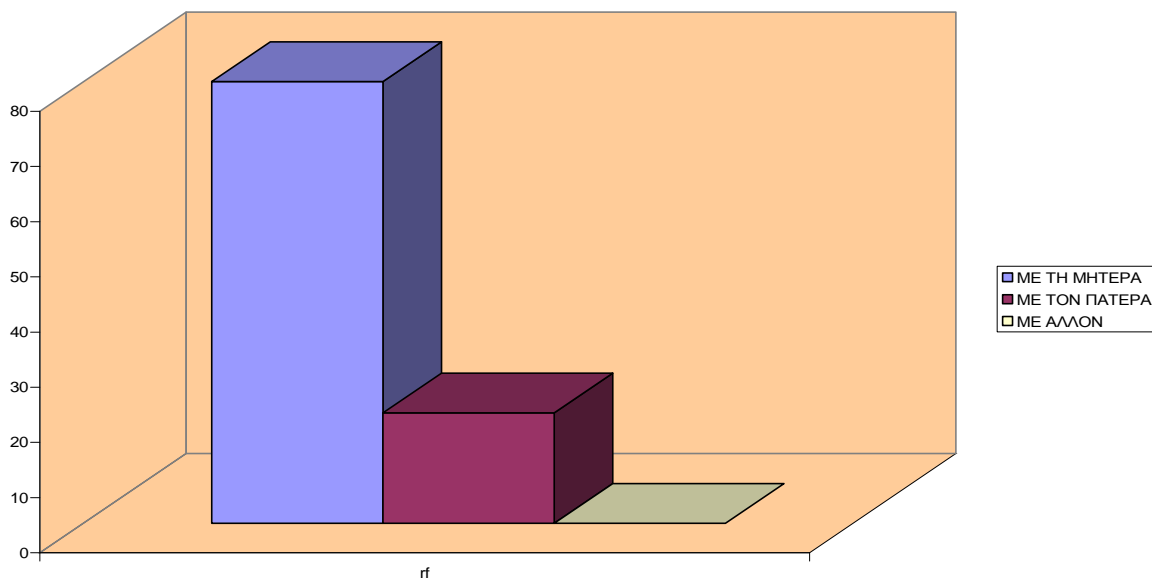

Επίσης, το 80% των διαζευγμένων γονέων απάντησαν πως το παιδί μένει με τη μητέρα, το 20% απάντησαν πως το παιδί μένει με τον πατέρα κα κανένας δεν απάντησε πως το παιδί μένει με κάποιον άλλον. Όπως φαίνεται, 7 στα 8 παιδιά των διαζευγμένων Ελλήνων μένουν με τη μητέρα και 1 στα 8 με τον πατέρα, ενώ στους μετανάστες ισχύει η αναλογία: 5 στα 7 παιδιά διαζευγμένων μεταναστών μένουν με τη μητέρα και 2 στα 7 με τον πατέρα.

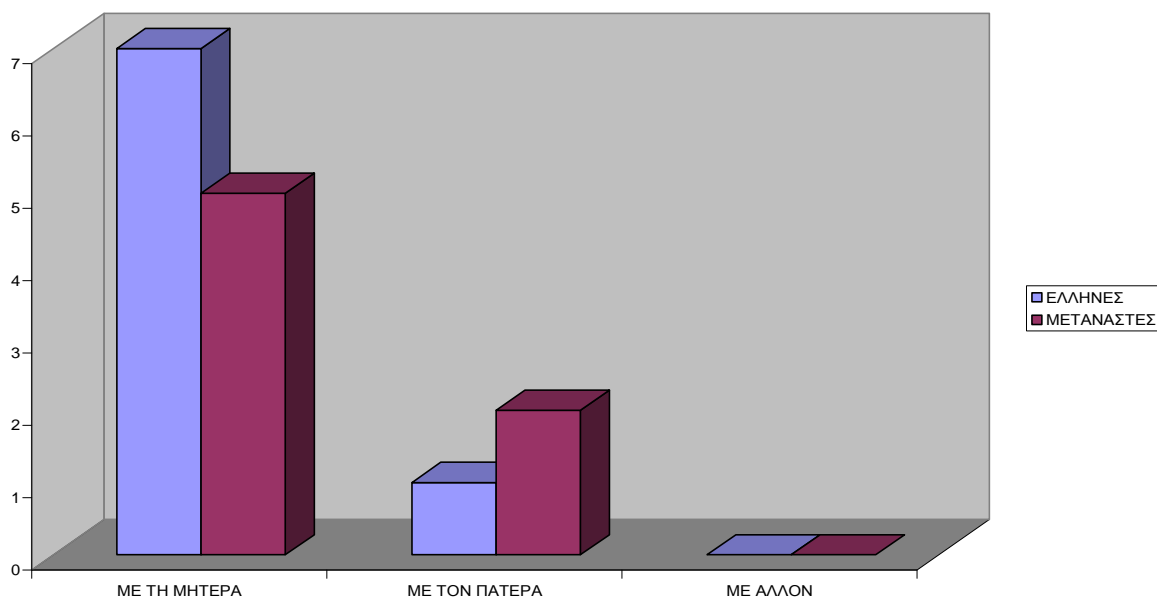
Πίνακας 11. Κατανομή συχνότητας των διαζευγμένων γονέων ως προς το με ποιόν μένει το παιδί

<i>ΜΕ ΠΟΙΟΝ ΜΕΝΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ</i>	ΜΕ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ	ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ	ΜΕ ΑΛΛΟΝ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	7	1	0	8
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	5	2	0	7
N	12	3	0	15

Το παιδί μένει:

Το παιδί μένει:

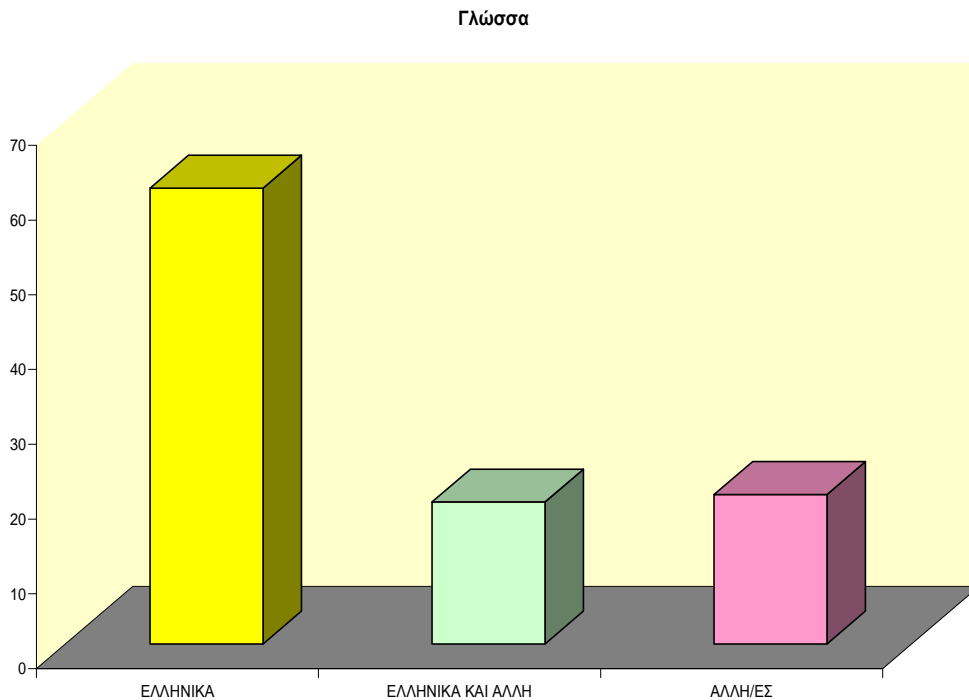

4.1.8)Γλώσσα

Από την έρευνα προέκυψε πως το 61% του δείγματος μιλάει στο σπίτι ελληνικά, το 19% ελληνικά και κάποια άλλη γλώσσα και το υπόλοιπο 20% μόνο άλλη /άλλες γλώσσες. Για τους μετανάστες το 24% του δείγματος μιλούν στο σπίτι ελληνικά, το 36% μιλούν ελληνικά και άλλη γλώσσα (κυρίως τη μητρική τους) και το 40% μιλούν άλλες γλώσσες. Αντίθετα στους Έλληνες, μόνο το 2% μιλούν ελληνικά και κάποια άλλη γλώσσα, όπως απεικονίζεται παρακάτω.

ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΥ ΜΙΛΙΕΤΑΙ ΣΠΙΤΙ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ	ΑΛΛΗ/ΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	49	1	0	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	12	18	20	50
N	61	19	20	100

Πίνακας 12. Κατανομή συχνότητας ως προς τη γλώσσα

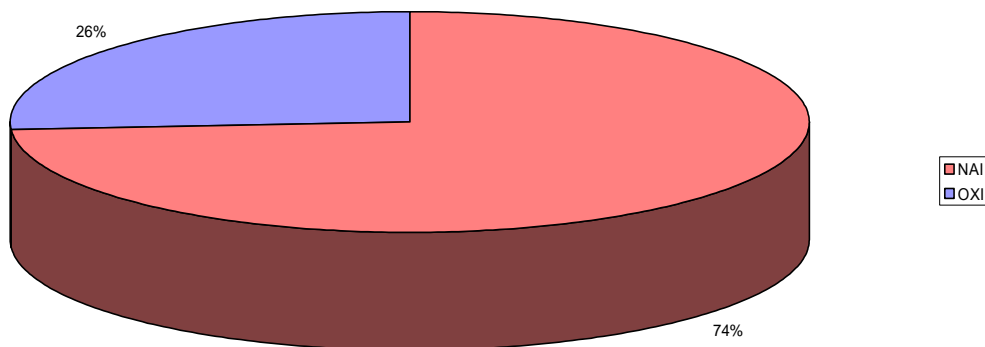
4.1.9) Οικονομική κατάσταση της οικογένειας

Στην ερώτηση: «Δουλεύετε και οι δύο;» το 74% του δείγματος απάντησε ναι εκ των οποίων το 40% είναι Έλληνες και το 34% είναι μετανάστες, ενώ το 26% απάντησε όχι. Από το 26% του δείγματος, το 10% των υποκειμένων που δεν εργάζονται και οι δύο γονείς είναι Έλληνες και το 16% μετανάστες.

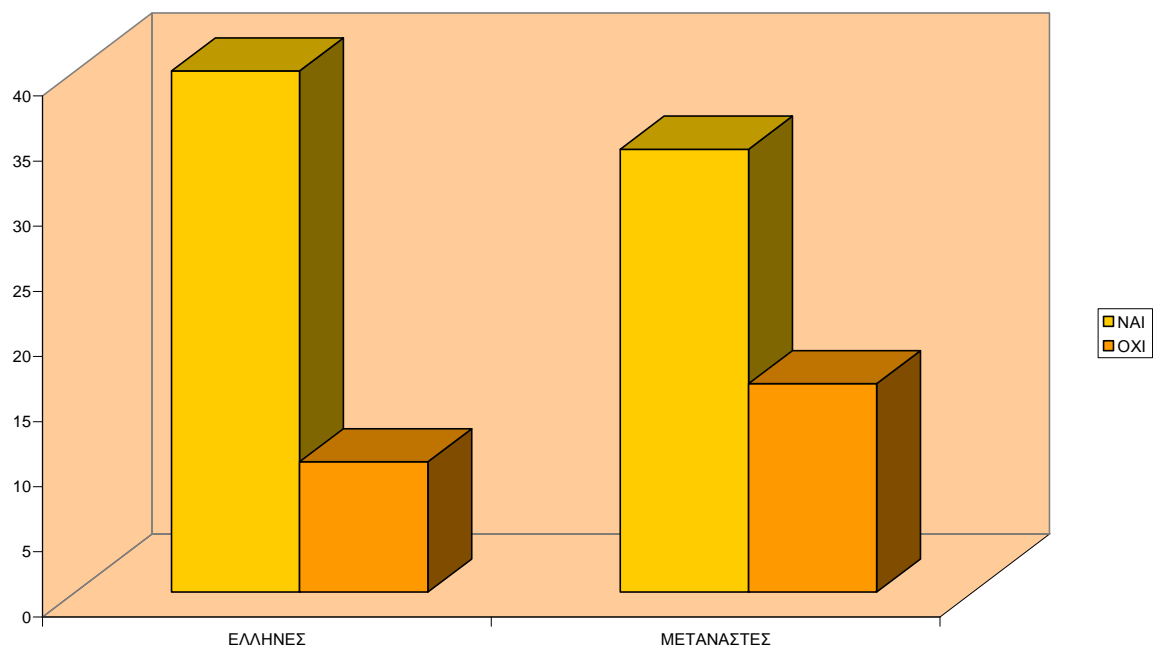
<i>ΔΟΥΛΕΥΕΤΕ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ;</i>	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	40	10	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	34	16	50
N	74	26	100

Πίνακας 13. Κατανομή συχνότητας του δείγματος ως προς το αν δουλεύουν και οι δύο γονείς

Εργάζεστε και οι δύο;

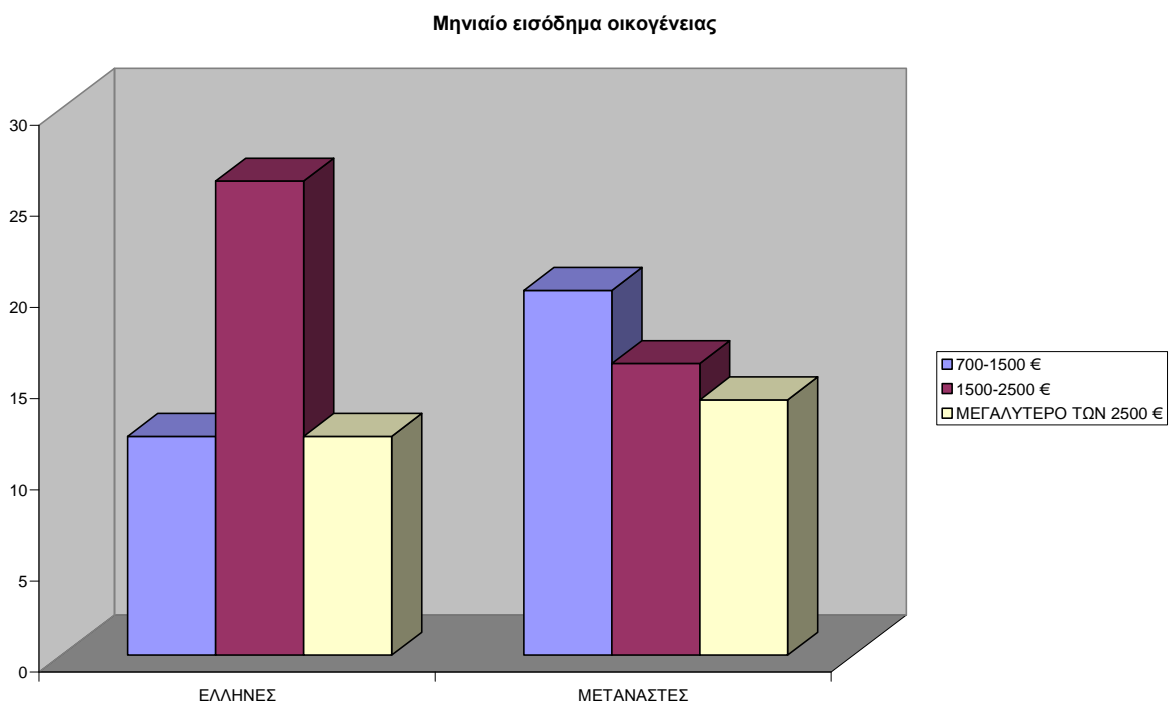
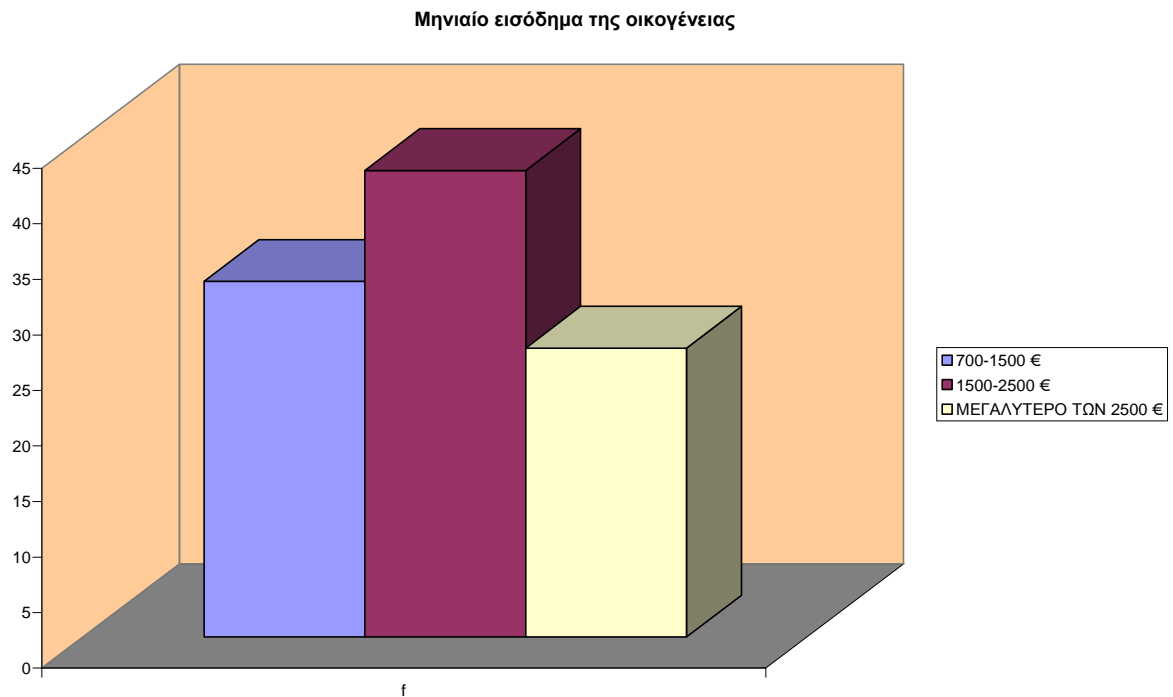
Εργάζεστε και οι δύο;

Όσον αφορά το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας, προέκυψε πως το 42% του δείγματος έχει μηνιαίο εισόδημα 1500-2500 ευρώ, ακολουθεί το 32% με 700-1500 ευρώ μηνιαίως και μόνο το 26% έχει μηνιαίο εισόδημα μεγαλύτερο των 2500 ευρώ. Από τα παραπάνω ποσοστά, στην κατηγορία των 2500 ευρώ αντιστοιχεί το 12% σε Έλληνες και το 14% σε μετανάστες, στην κατηγορία των 1500-2500 ευρώ αντιστοιχεί το 26% σε Έλληνες και το 16% σε μετανάστες και στην κατηγορία των 700-1500 ευρώ αντιστοιχεί το 12% σε Έλληνες και το 20% σε μετανάστες.

ΜΗΝΙΑΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ	700-1500 €	1500-2500 €	ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΤΩΝ 2500 €	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	12	26	12	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	20	16	14	50
N	32	42	26	100

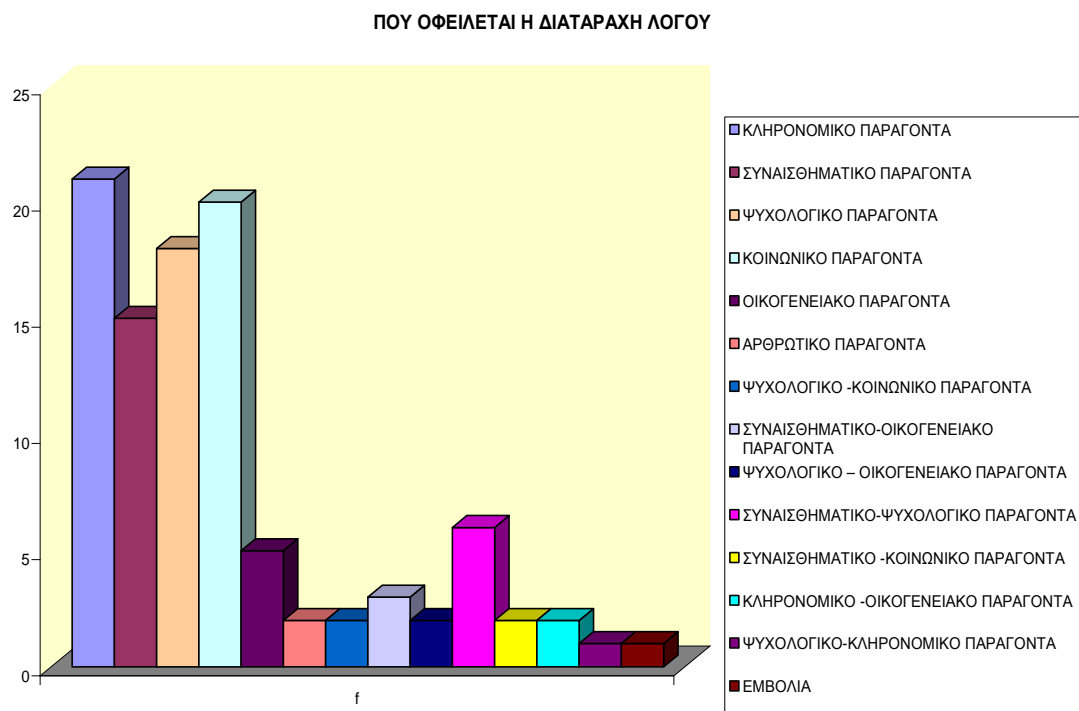
Πίνακας 14. Κατανομή συχνότητας ως προς το μηνιαίο εισόδημα

4.1.10) Η διαταραχή λόγου

Αναφορικά με την αιτία της διαταραχής του λόγου, την πρώτη θέση καταλαμβάνει με 21% ο κληρονομικός παράγοντας, ακολουθεί με 20% ο

κοινωνικός παράγοντας, με 18% ο ψυχολογικός παράγοντας και με 15% στην τέταρτη θέση ο συναισθηματικός παράγοντας. Στην έκτη θέση έχουμε τον συναισθηματικό-ψυχολογικό παράγοντα με 6%, στην έβδομη θέση τον οικογενειακό παράγοντα με 5% και στην όγδοη θέση τον συναισθηματικό-οικογενειακό παράγοντα με 3%. Την ένατη θέση μοιράζονται, με 2% να αντιστοιχεί στον κάθε παράγοντα, ο αρθρωτικός παράγοντας, ο ψυχολογικός-κοινωνικός παράγοντα, ο οικογενειακός-ψυχολογικός παράγοντας, ο συναισθηματικός-κοινωνικός παράγοντας και ο κληρονομικός-οικογενειακός παράγοντας. Στην τελευταία θέση, βρίσκονται ο ψυχολογικός-κληρονομικός παράγοντας με 1% και ο παράγοντας «εμβόλια» που πρόσθεσε το δείγμα με 1% αντίστοιχα.

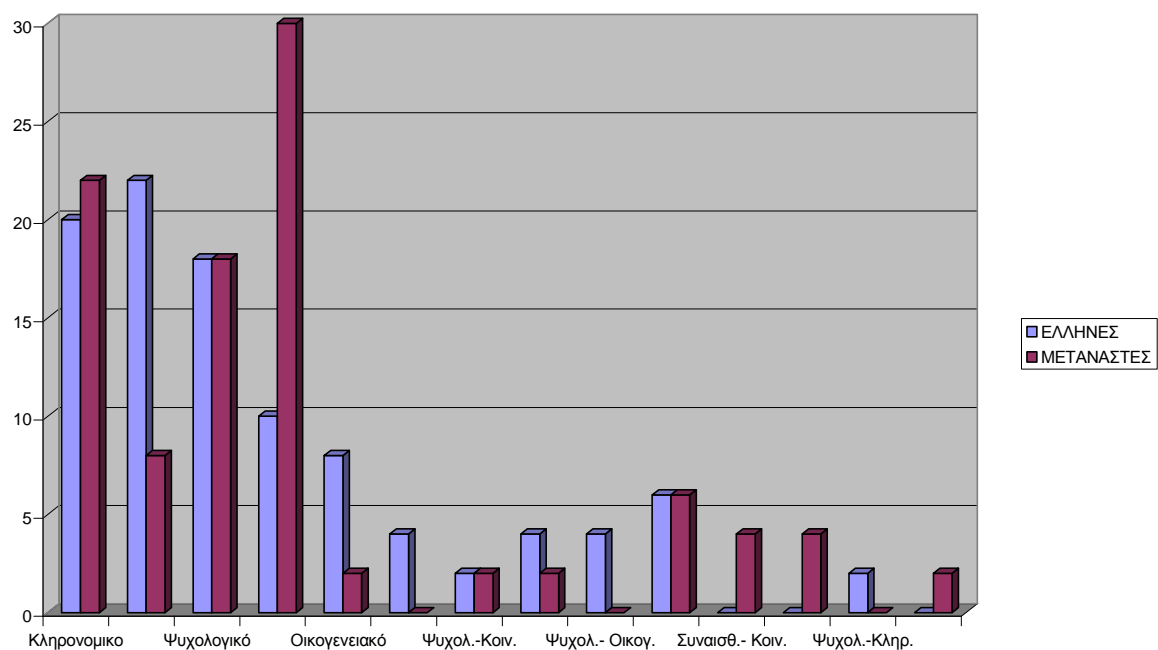
Όσον αφορά την άποψη των Ελλήνων και των μεταναστών πάνω στην αιτία της διαταραχής λόγου, ανάμεσα στους Έλληνες επικρατεί με 22% η άποψη πως η αιτία της διαταραχής λόγου οφείλεται σε συναισθηματικό

παράγοντα, με 20% πως οφείλεται σε κληρονομικό παράγοντα και με 18% πως οφείλεται σε ψυχολογικό παράγοντα. Αντίθετα οι μετανάστες, έχουν στην πρώτη θέση με 30% τον κοινωνικό παράγοντα, σε δεύτερη θέση με 22% τον κληρονομικό παράγοντα και στην τρίτη θέση με 18% τον ψυχολογικό παράγοντα, όπως μπορούμε να δούμε στο γράφημα:

<i>ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΛΟΓΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ ΣΕ:</i>	ΕΛΛΗΝΕΣ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	N
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	20	22	21
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	22	8	15
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	18	18	18
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	10	30	20
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	8	2	5
ΑΡΘΡΩΤΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	4	0	2
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ –ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	2	2	2
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ-ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	4	2	3
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ – ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	4	0	2
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ-ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	6	6	6
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟ –ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	0	4	2
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟ –ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	0	4	2
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ-ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑ	2	0	1
ΕΜΒΟΛΙΑ	0	1	1
Σύνολο	100	100	100

Πίνακας 15. Κατανομή συχνότητας ως προς την αιτία διαταραχής λόγου

ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΑΙ Η ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΛΟΓΟΥ

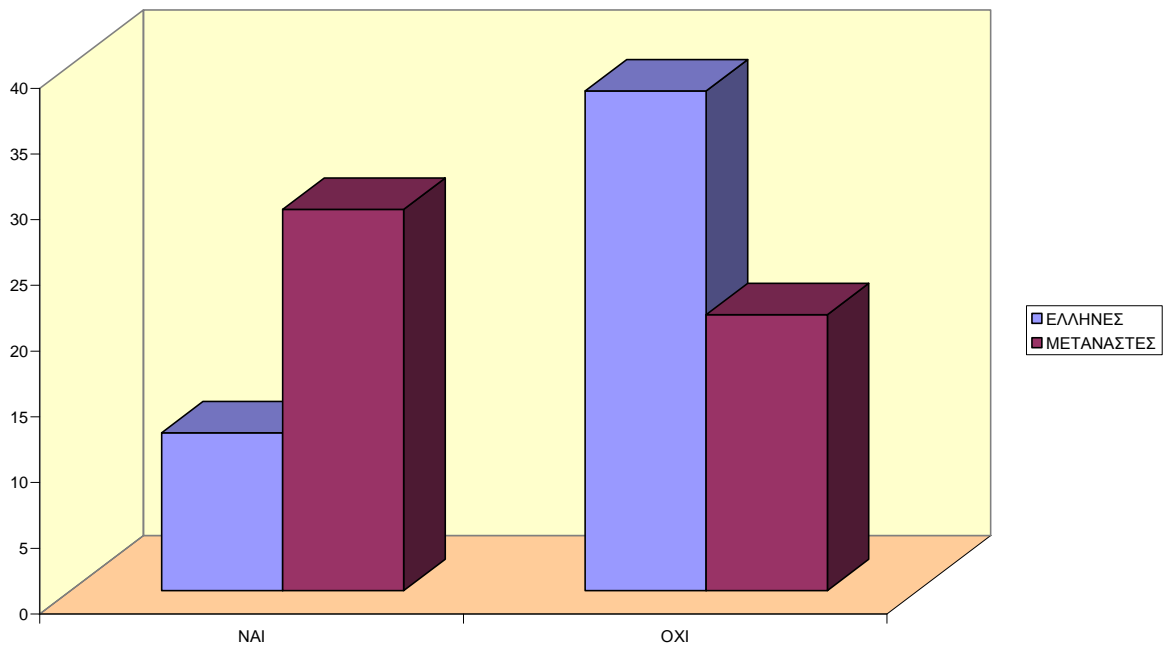
4.1.11) Δυσκολία ένταξης

Από την έρευνα προέκυψε πως το 41% του δείγματος πιστεύει ότι το παιδί του αντιμετωπίζει δυσκολία ένταξης στο κοινωνικό σύνολο (Παράρτημα 3- Γρ. Παράσταση 31), εκ των οποίων το 12% είναι Έλληνες και το 29% μετανάστες, ενώ το 59% πιστεύει πως δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα, με το 38% να είναι Έλληνες και το 21% μετανάστες.

<i>ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΔΥΣΚΟΛΙΑ ΕΝΤΑΞΗΣ;</i>	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	12	38	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	29	21	50
N	41	59	100

Πίνακας 16. Κατανομή συχνότητας ως προς το αν αντιμετωπίζει το παιδί δυσκολία ένταξης

Αντιμετωπίζει το παιδί δυσκολία ένταξης;

Όσον αφορά την αιτία δυσκολίας ένταξης, κυριαρχεί με 25% το περιορισμένο λεξιλόγιο, ακολουθεί με 21% η πιθανή ντροπή και η χαμηλή αυτοεκτίμηση με 15%, ενώ στην τέταρτη θέση έχουμε με 11% τη διαβίωση σε άλλη χώρα. Στη συνέχεια έρχεται η χαμηλή νοημοσύνη, ο συνδυασμός λεξιλογίου-νοημοσύνης και ο συνδυασμός ντροπής-διαβίωσης με ίδια συχνότητα της τάξης του 5% περίπου. Τέλος, έχουμε τους συνδυασμούς λεξιλόγιο-αυτοεκτίμηση, ντροπή-αυτοεκτίμηση, λεξιλόγιο-ντροπή, λεξιλόγιο-διαβίωση και ντροπή-αυτοεκτίμηση-διαβίωση με ίδια συχνότητα της τάξης του 2.5% περίπου. Όσον αφορά τους μετανάστες, έχουν την πρωτιά με 31% πιστεύοντας πως η αιτία δυσκολίας ένταξης του παιδιού τους οφείλεται στο περιορισμένο λεξιλόγιο, ενώ ακολουθούν η πιθανή ντροπή με 17.2% και η διαβίωση σε άλλη χώρα με 17.2% επίσης. Είναι φυσικό το γεγονός πως μόνο οι μετανάστες θεωρούν αιτία δυσκολίας ένταξης τη διαβίωση σε ξένη χώρα. Οι υπόλοιπες αιτίες καταλαμβάνουν τις τελευταίες θέσεις. Στους Έλληνες επικρατεί με την ίδια συχνότητα (33.4%) η χαμηλή αυτοεκτίμηση και η πιθανή ντροπή, ενώ ακολουθούν τα υπόλοιπα αίτια με ποσοστά της τάξης του 8.3% περίπου.

<i>ΑΙΤΙΑ ΔΥΣΚΟΛΙΑΣ ΕΝΤΑΞΗΣ</i>	N	ΕΛΛΗΝΕΣ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ	25	8.3	31
ΠΙΘΑΝΗ ΝΤΡΟΠΗ	21	33.4	17.2
ΧΑΜΗΛΗ ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ	15	33.4	6.9
ΧΑΜΗΛΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ	5	0	6.9
ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΣΕ ΑΛΛΗ ΧΩΡΑ	11	0	17.2
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ-ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ	2.5	8.3	0
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ-ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ	5.2	8.3	3.5
ΝΤΡΟΠΗ-ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ	2.5	8.3	0
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ-ΝΤΡΟΠΗ	2.5	0	3.5
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ-ΔΙΑΒΙΩΣΗ	2.5	0	3.5
ΝΤΡΟΠΗ-ΔΙΑΒΙΩΣΗ	5.2	0	6.9
ΝΤΡΟΠΗ-ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ-ΔΙΑΒΙΩΣΗ	2.5	0	3.5
Σύνολο	99.9	99.9	100

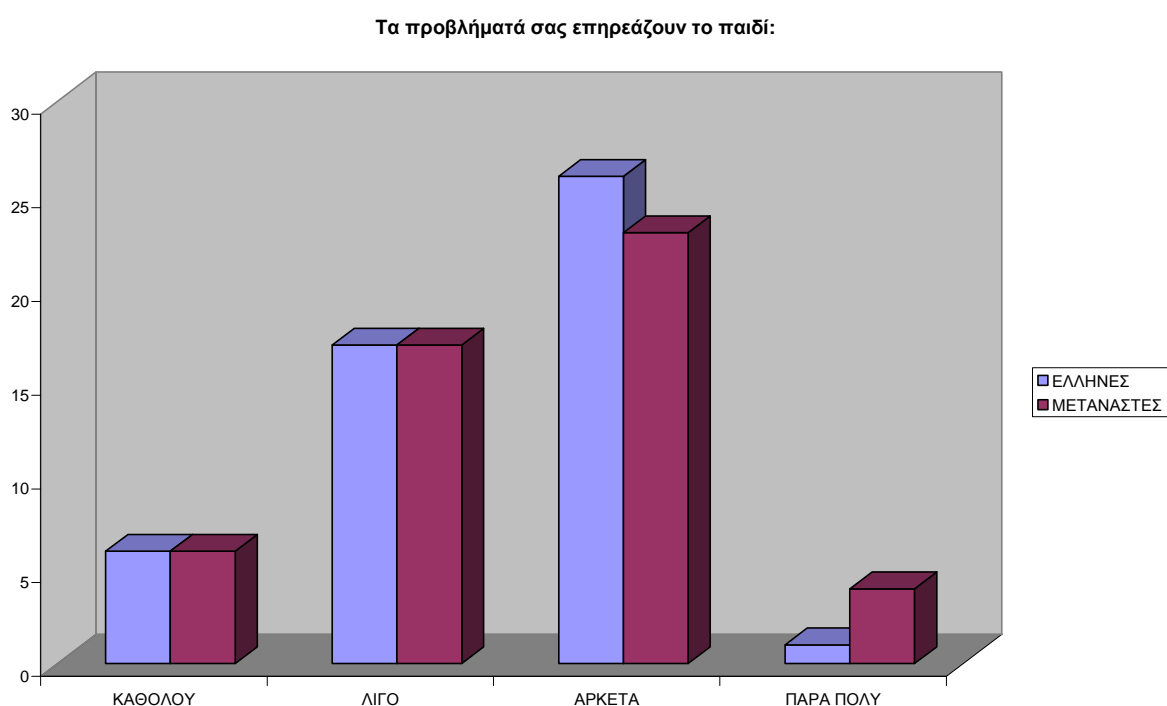
Πίνακας 17. Κατανομή σχετικής συχνότητας της αιτίας δυσκολίας ένταξης

4.1.12) Στάση της οικογένειας

Στην ερώτηση αν τα προβλήματα των γονέων επηρεάζουν το παιδί η πλειοψηφία του δείγματος (49%) απάντησε «αρκετά», το 34% απάντησε «λίγο», το 12% απάντησε «καθόλου» και μόλις το 5% απάντησε «πάρα πολύ». Οι απόψεις Ελλήνων και μεταναστών είναι μοιρασμένες σχεδόν με τον ίδιο τρόπο, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα. Στην απάντηση “Καθόλου” αντιστοιχεί το 6% σε Έλληνες και το 6% σε μετανάστες, στην απάντηση “Λίγο” αντιστοιχεί το 17% σε Έλληνες και το 17% σε μετανάστες, στην απάντηση “Αρκετά” αντιστοιχεί το 26% σε Έλληνες και το 23% σε μετανάστες, ενώ στην απάντηση “Πάρα πολύ” αντιστοιχεί το 1% σε Έλληνες και το 4% σε μετανάστες.

<i>ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΠΑΙΔΙ</i>	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	6	17	26	1	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	6	17	23	4	50
N	12	34	49	5	100

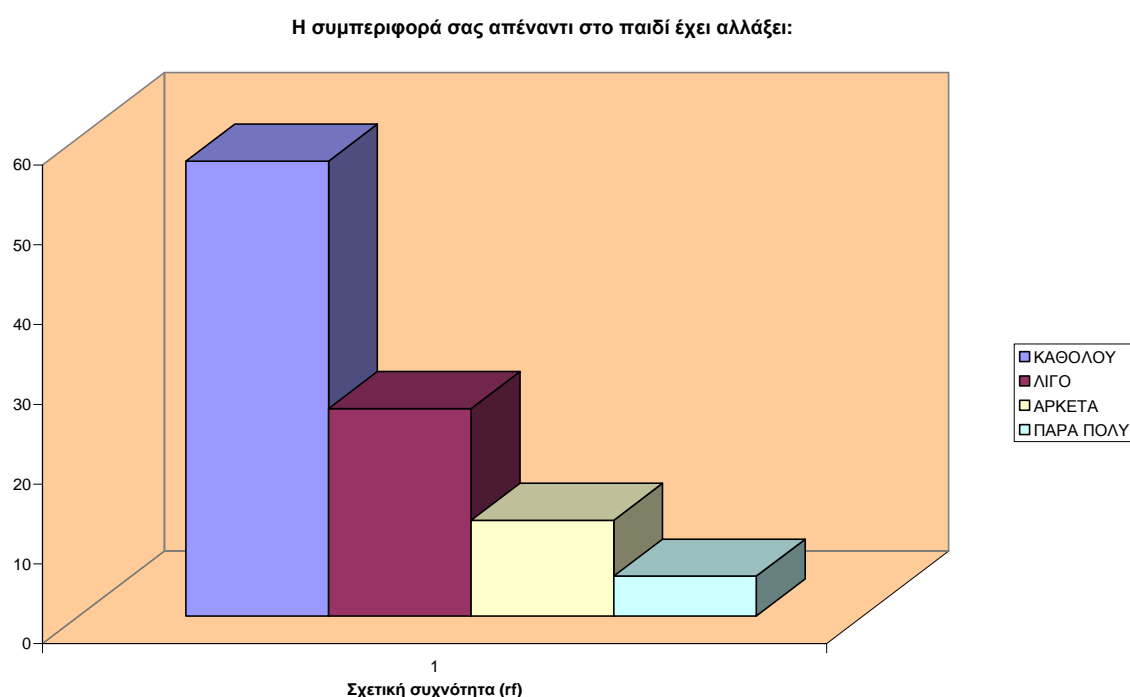
Πίνακας 18. Κατανομή συχνότητας ως προς το πόσο επηρεάζουν τα προβλήματα των γονέων τα παιδιά

Από την έρευνα προέκυψε πως το 57% του δείγματος πιστεύει ότι η συμπεριφορά τους απέναντι στο παιδί δεν έχει αλλάξει καθόλου (το 34% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 23% σε μετανάστες), το 26% πως έχει αλλάξει λίγο (το 11% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 15% σε μετανάστες), το 12% πως έχει αλλάξει αρκετά (το 4% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 8% σε μετανάστες) και το 5% πως έχει αλλάξει πάρα πολύ (το 1% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 4% σε μετανάστες).

<i>Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΧΕΙ ΑΛΛΑΞΕΙ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ</i>	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	34	11	4	1	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	23	15	8	4	50
N	57	26	12	5	100

Πίνακας 19. Κατανομή συχνότητας ως προς το αν έχει αλλάξει η συμπεριφορά των γονέων

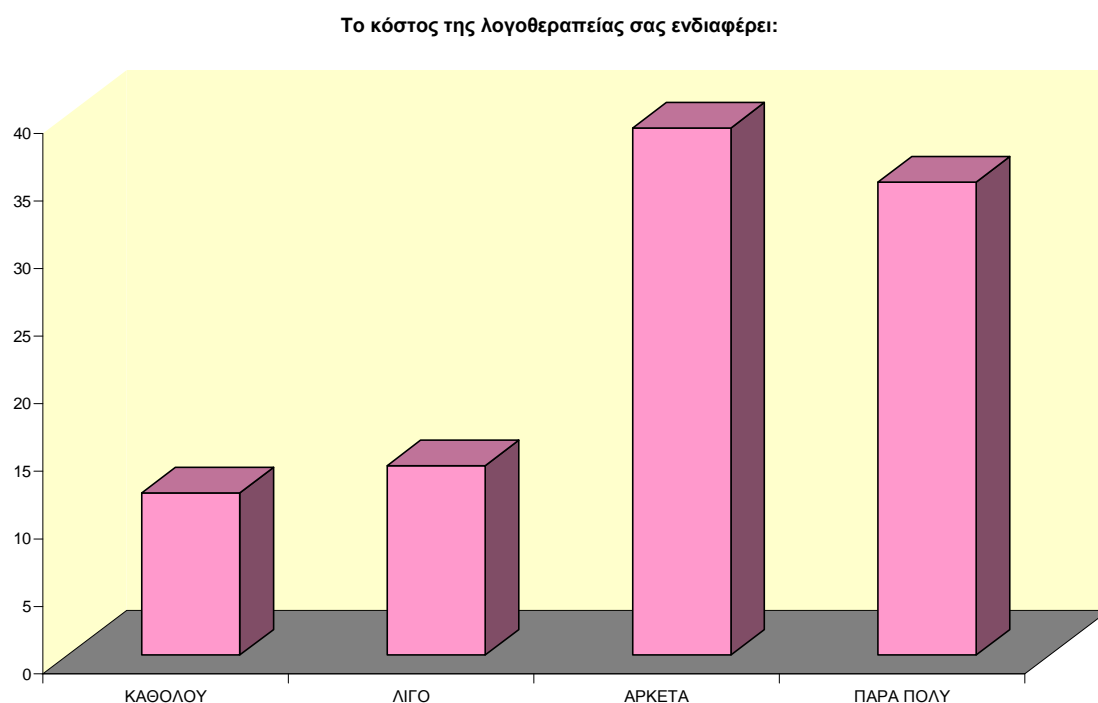

4.1.13) Κόστος Λογοθεραπείας

Σχετικά με το κόστος της λογοθεραπείας, βλέπουμε πως το 39% του δείγματος ενδιαφέρεται αρκετά για το κόστος της λογοθεραπείας, το 35% ενδιαφέρεται πάρα πολύ, το 14% λίγο και το 12% καθόλου. Οι Έλληνες ενδιαφέρονται αρκετά για το κόστος της λογοθεραπείας με ποσοστό 48%, ενώ οι μετανάστες ενδιαφέρονται πάρα πολύ για το κόστος με ποσοστό 46%, όπως φαίνεται στον πίνακα.

<i>ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΣΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ</i>	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	7	7	24	12	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	5	7	15	23	50
N	12	14	39	35	100

Πίνακας 20. Κατανομή συχνότητας ως προς το κόστος λογοθεραπείας

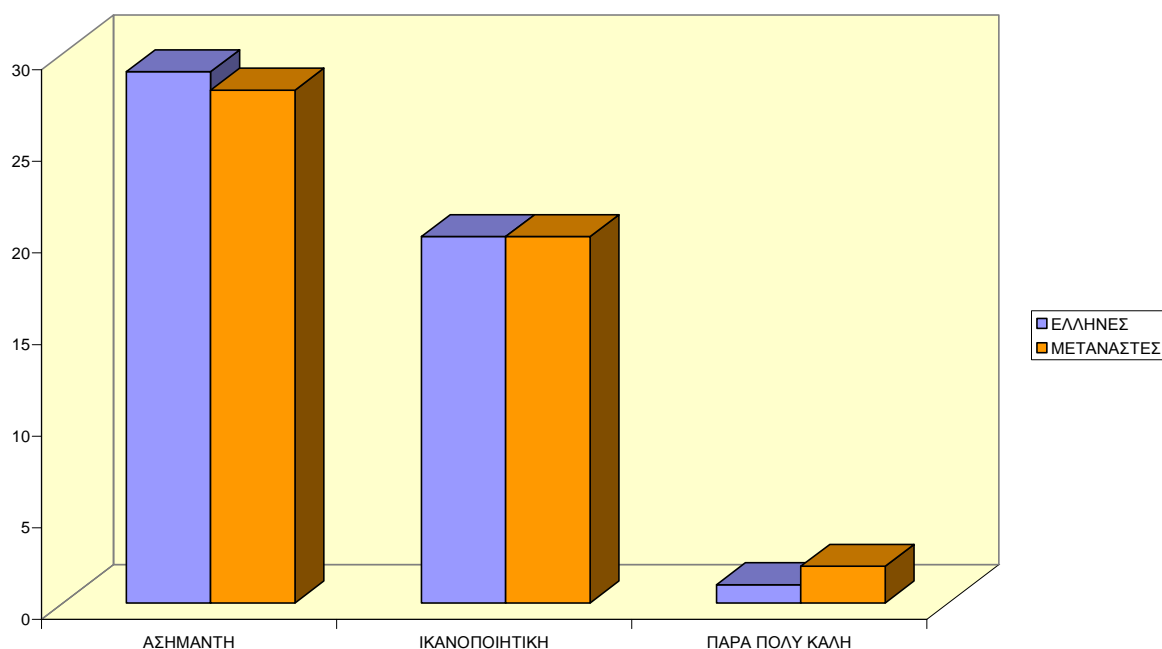

Το 57% του δείγματος πιστεύει πως η οικονομική βοήθεια του κράτους είναι ασήμαντη, το 40% πως είναι σημαντική και μόνο το 3% πως είναι πάρα πολύ καλή. Η άποψη των Ελλήνων συμπίπτει με την άποψη των μεταναστών για την οικονομική βοήθεια του κράτους με περίπου ίδιες συχνότητες απαντήσεων, όπως φαίνεται στον πίνακα.

<i>Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΙΝΑΙ</i>	ΑΣΗΜΑΝΤΗ	ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	29	20	1	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	28	20	2	50
N	57	40	3	100

Πίνακας 21. Κατανομή συχνότητας ως προς την οικονομική βοήθεια του κράτους

Η οικονομική βοήθεια του κράτους είναι:

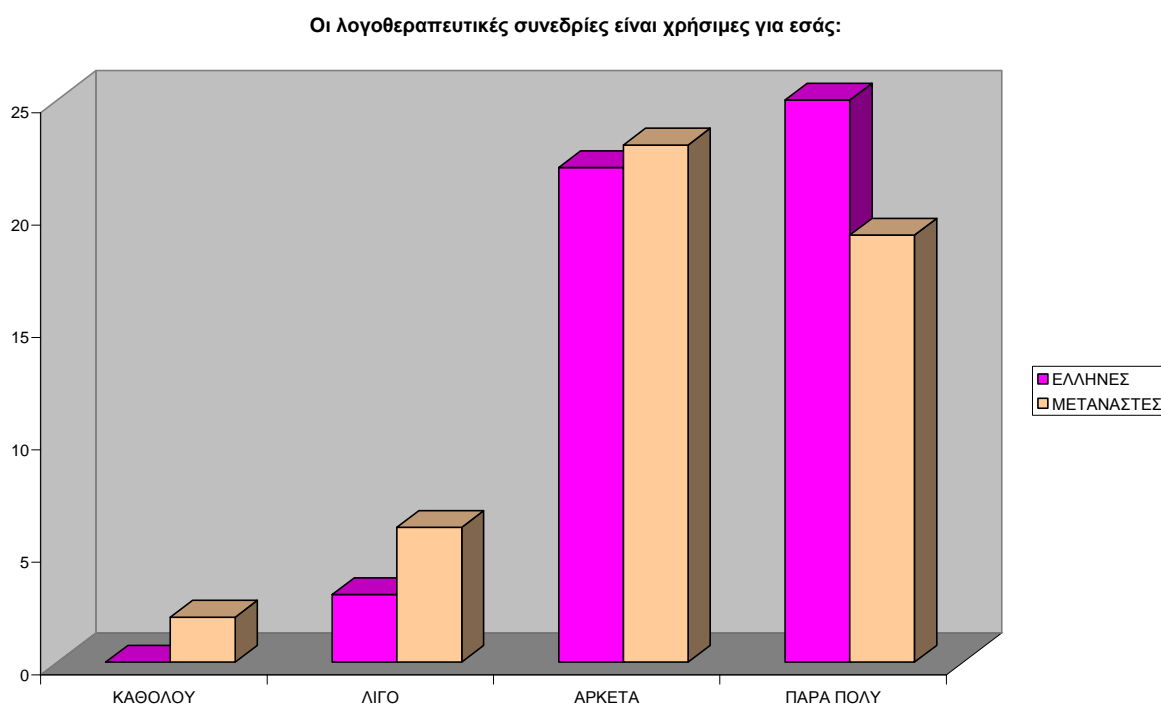

4.1.14) Η χρησιμότητα της λογοθεραπείας

Όσον αφορά τη χρησιμότητα των λογοθεραπευτικών συνεδριών, το 45% του δείγματος απάντησε πως είναι αρκετά χρήσιμες, το 44% πως είναι πάρα πολύ χρήσιμες, το 9% πως είναι λίγο χρήσιμες και το 2% πως δεν είναι καθόλου χρήσιμες. Από το 45% του δείγματος που πιστεύει πως οι λογοθεραπευτικές συνεδρίες είναι αρκετά χρήσιμες, το 22% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 23% σε μετανάστες, ενώ από το 44% του δείγματος που πιστεύει πως είναι πάρα πολύ χρήσιμες, το 25% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 19% σε μετανάστες.

<i>ΟΙ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ ΕΙΝΑΙ ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΓΙΑ ΣΑΣ</i>	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	0	3	22	25	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	2	6	23	19	50
N	2	9	45	44	100

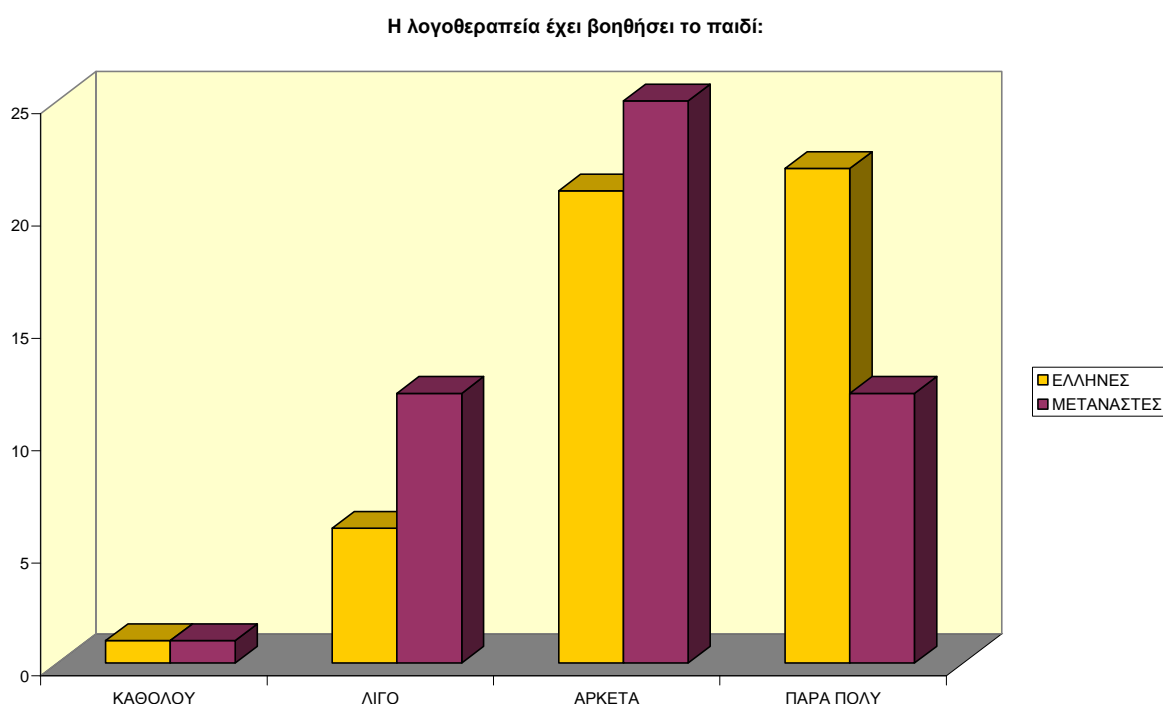
Πίνακας 22. Κατανομή συχνότητας ως προς το πόσο χρήσιμες είναι οι λογοθεραπευτικές συνεδρίες

Στην ερώτηση αν η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει μέχρι στιγμής το παιδί, το 46% του δείγματος απάντησε αρκετά, εκ των οποίων το 21% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 25% σε μετανάστες, το 34% απάντησε πάρα πολύ, εκ των οποίων το 22% είναι Έλληνες και το 12% μετανάστες, το 18% απάντησε λίγο με 6% να αντιστοιχεί στους Έλληνες και 12% στους μετανάστες και μόνο το 2% απάντησε καθόλου, ποσοστό που το μοιράζονται ισόποσα Έλληνες και μετανάστες.

<i>Η ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑ ΕΧΕΙ ΒΟΗΘΗΣΕΙ ΜΕΧΡΙ ΣΤΙΓΜΗΣ ΤΟ ΠΑΙΔΙ</i>	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	1	6	21	22	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	1	12	25	12	50
N	2	18	46	34	100

Πίνακας 23. Κατανομή συχνότητας ως προς τη χρησιμότητα της λογοθεραπείας

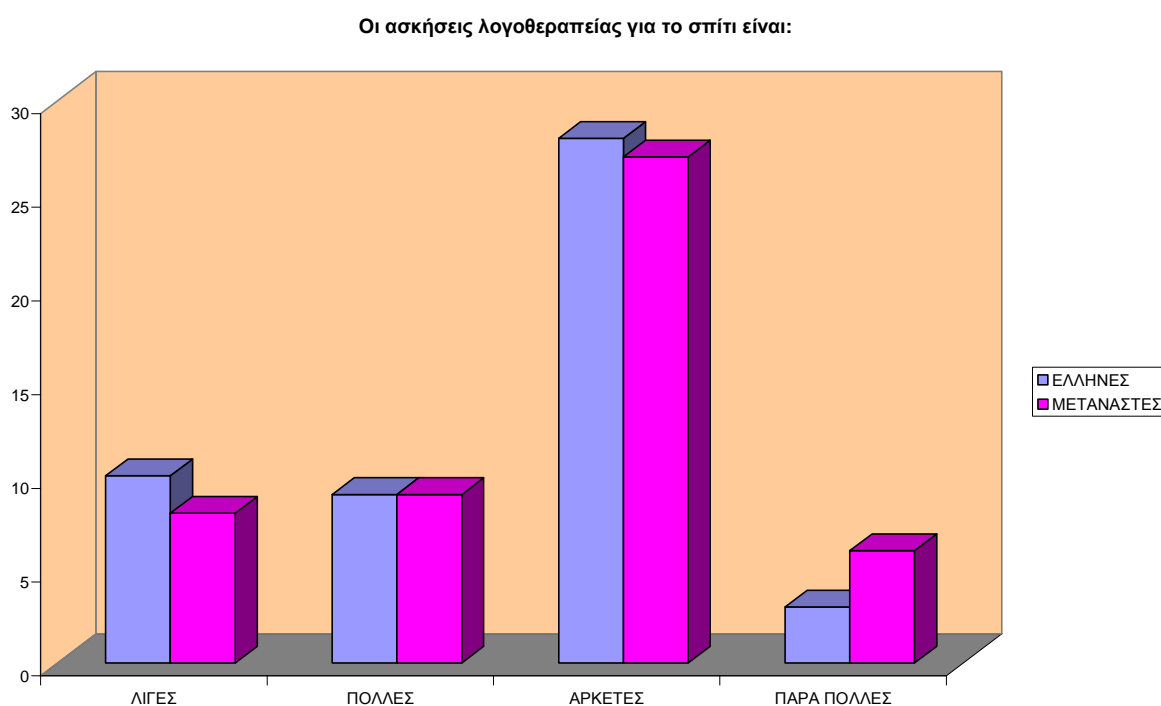

4.1.15) Οι ασκήσεις λογοθεραπείας

Από την έρευνα προέκυψε πως η πλειοψηφία του δείγματος (55%), με το 28% να είναι Έλληνες και το 27% μετανάστες, πιστεύει ότι οι ασκήσεις λογοθεραπείας είναι αρκετές. Τη δεύτερη θέση καταλαμβάνουν με την ίδια συχνότητα, η άποψη ότι οι ασκήσεις είναι πολλές με 18% και ότι οι ασκήσεις είναι λίγες με 18% επίσης. Το 9% του δείγματος πιστεύει πως οι ασκήσεις είναι πάρα πολλές, εκ των οποίου το 3% αντιστοιχεί σε Έλληνες και το 6% σε μετανάστες.

ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΕΙΝΑΙ	ΛΙΓΕΣ	ΠΟΛΛΕΣ	ΑΡΚΕΤΕΣ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	10	9	28	3	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	8	9	27	6	50
N	18	18	55	9	100

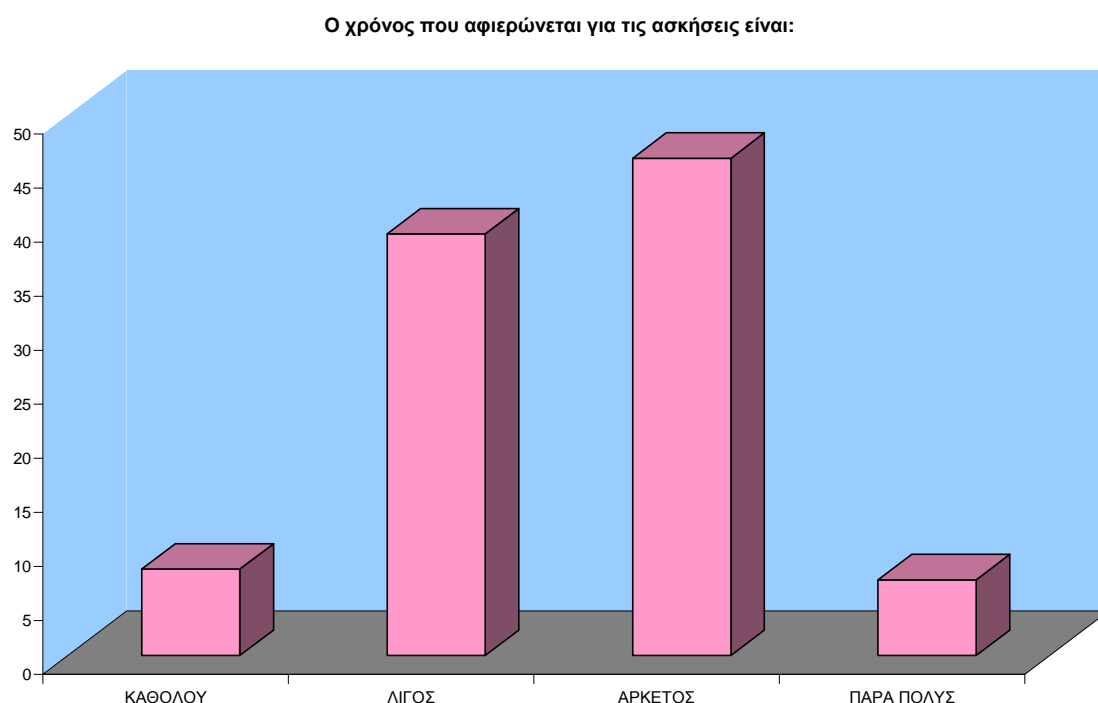
Πίνακας 24. Κατανομή συχνότητας ως προς την ποσότητα των ασκήσεων λογοθεραπείας

Σχετικά με το χρόνο που αφιερώνουν οι γονείς για τις ασκήσεις λογοθεραπείας, το 46% του δείγματος απάντησε πως αφιερώνει αρκετό χρόνο, το 39% απάντησε πως αφιερώνει λίγο χρόνο, το 8% καθόλου χρόνο και το 7% πάρα πολύ χρόνο. Η συχνότητα απαντήσεων που έδωσαν οι Έλληνες είναι περίπου ίδια με αυτή των μεταναστών, αλλά και με όλο του δείγματος με τη διαφορά ότι η αναλογία Ελλήνων-μεταναστών ως προς το χρόνο που αφιερώνουν για τις ασκήσεις λογοθεραπείας στην απάντηση «πάρα πολύς» είναι περίπου 1:2, όπως παριστάνεται στον πίνακα.

<i>Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΟΥ ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΙΝΑΙ</i>	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟΣ	ΑΡΚΕΤΟΣ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	4	19	25	2	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	4	20	21	5	50
N	8	39	46	7	100

Πίνακας 25. Κατανομή συχνότητας ως προς το χρόνο που αφιερώνουν οι γονείς για τις ασκήσεις λογοθεραπείας

4.1.16) Συνέπεια στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες

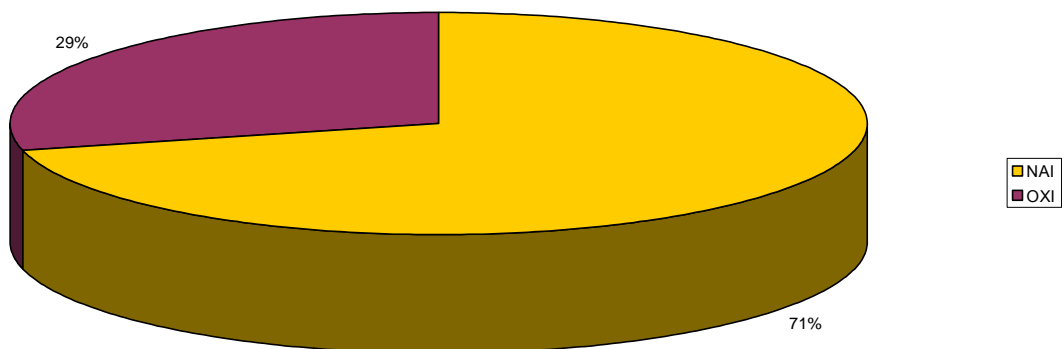
Από την έρευνα προέκυψε πως το 71% του δείγματος πιστεύει πως είναι συνεπείς στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες, ενώ το 29% όχι. Η αναλογία Ελλήνων –μεταναστών είναι περίπου ίδια, αφού οι 36 στους 50 Έλληνες απάντησαν πως είναι συνεπείς και οι 14 στους 50 πως δεν είναι συνεπείς. Όπως

φαίνεται στον πίνακα, περίπου την ίδια συχνότητα απαντήσεων είχαν και οι μετανάστες.

<i>ΕΙΣΤΕ ΣΥΝΕΠΕΙΣ ΣΤΙΣ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΕΣ</i>	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	36	14	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	35	15	50
N	71	29	100

Πίνακας 26. Κατανομή συχνότητας ως προς τη συνέπεια των γονέων στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες

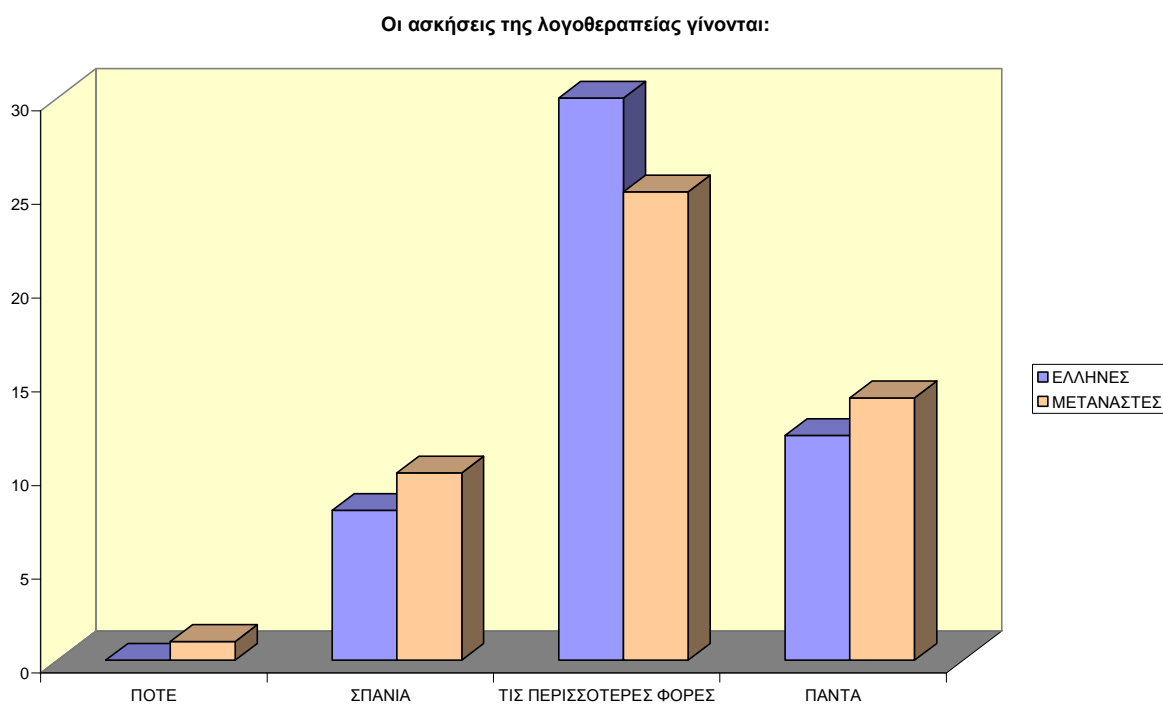
Είστε συνεπείς στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες;

Σχετικά με το πόσο συχνά γίνονται οι ασκήσεις λογοθεραπείας, το 55% του δείγματος απάντησε τις περισσότερες φορές, ενώ το 26% απάντησε πάντα και το 18% σπάνια. Τέλος, το 1% απάντησε πως οι ασκήσεις δεν γίνονται ποτέ. Οι συχνότητες Ελλήνων και μεταναστών είναι περίπου ίδιες, με εξαίρεση την απάντηση «ποτέ» που δόθηκε μόνο από μετανάστες.

<i>ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ</i>	ΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΤΙΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	0	8	30	12	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	1	10	25	14	50
N	1	18	55	26	100

Πίνακας 27. Κατανομή συχνότητας ως προς τη συχνότητα που πραγματοποιούνται οι ασκήσεις λογοθεραπείας

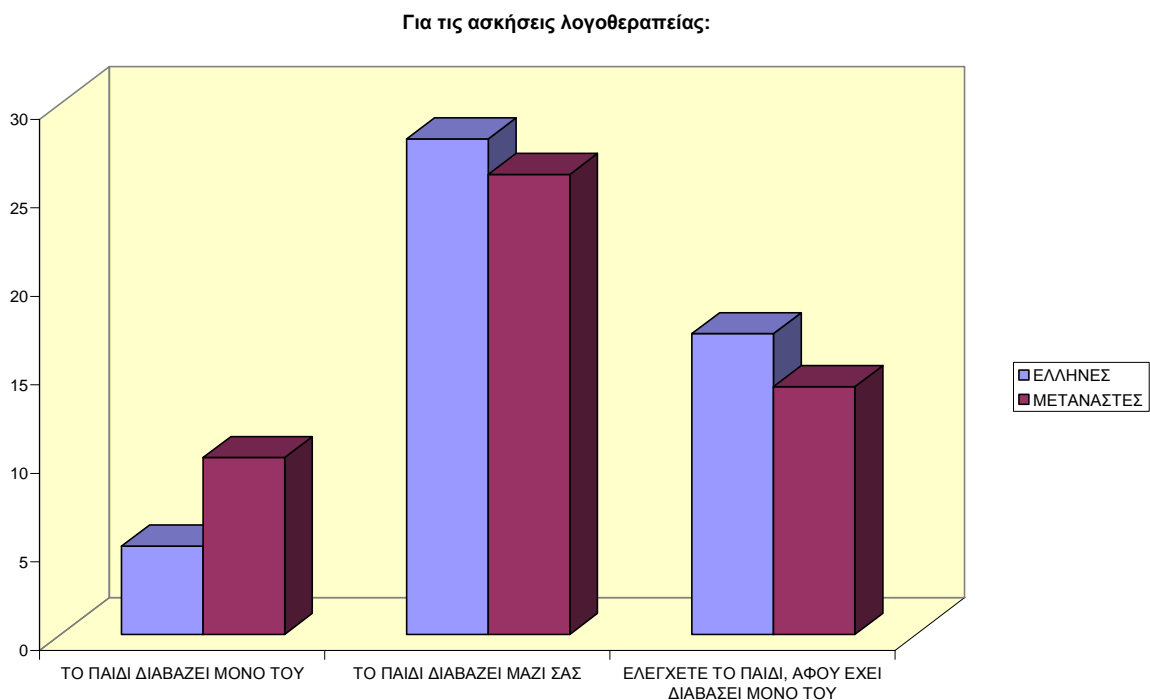
4.1.17) Ανεξαρτησία του παιδιού

Από την έρευνα προέκυψε πως για τις ασκήσεις λογοθεραπείας το 54% των παιδιών διαβάζει με τους γονείς, το 5% των παιδιών διαβάζει μόνο του και το 31% των παιδιών ελέγχονται από τους γονείς αφού έχουν διαβάσει μόνα τους. Τα αποτελέσματα για τους Έλληνες και μετανάστες ταυτίζονται, με τη

διαφορά πως το 20% παιδιών μεταναστών διαβάζει μόνο του, εν αντιθέσει με το 10% των ελληνοπουλων που διαβάζουν μόνα τους.

ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ	N	ΕΛΛΗΝΕΣ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΜΟΝΟ ΤΟΥ	15	10	20
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΜΑΖΙ ΣΑΣ	54	56	52
ΕΛΕΓΧΕΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ, ΑΦΟΥ ΕΧΕΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΜΟΝΟ ΤΟΥ	31	34	28
Σύνολο	100	100	100

Πίνακας 28. Κατανομή σχετικής συχνότητας ως προς τον τρόπο που διαβάζει το παιδί για τη λογοθεραπεία

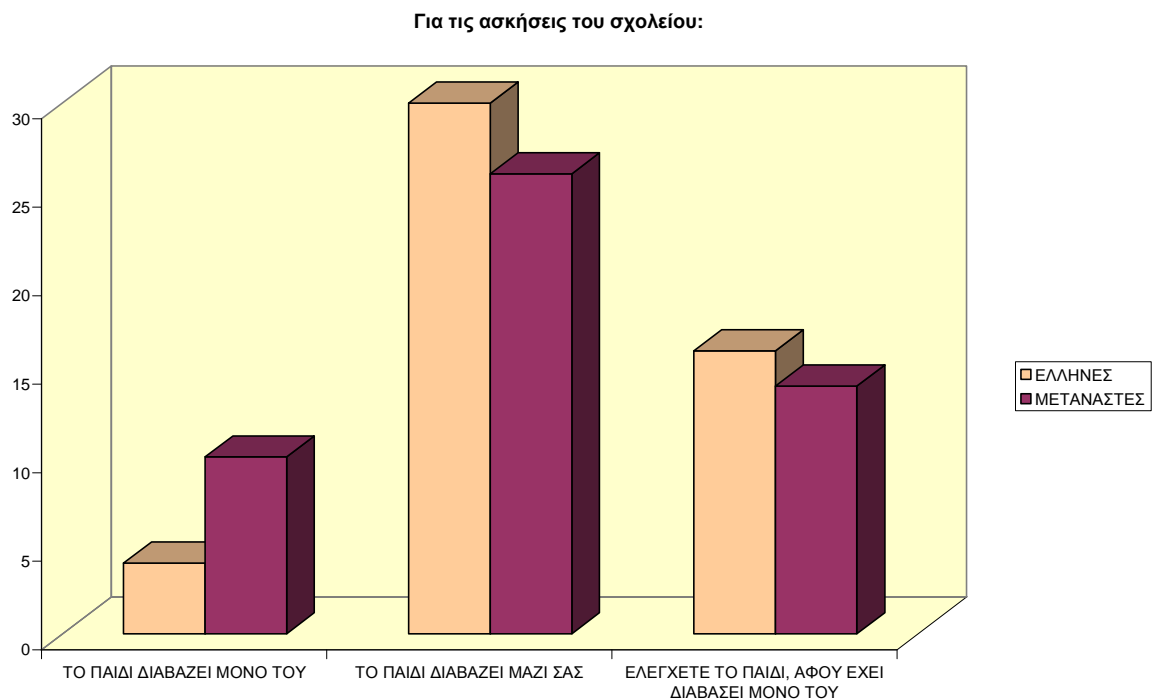

Αναφορικά με τις ασκήσεις του σχολείου προέκυψε από την έρευνα, πως το 56% των παιδιών διαβάζουν με τους γονείς τους, το 14% διαβάζουν μόνα τους ενώ το 30% των παιδιών ελέγχονται από τους γονείς, αφού έχουν διαβάσει μόνα τους. Διαπιστώνεται πως οι συχνότητες που προέκυψαν είναι σχετικές με τις συχνότητες της προηγούμενης παραμέτρου, δηλαδή των ασκήσεων λογοθεραπείας. Όπως φαίνεται, τα αποτελέσματα για τους Έλληνες και τους

μετανάστες ξεχωριστά δεν απέχουν από τα αποτελέσματα του δείγματος μας. Αξιοσημείωτο είναι, όμως, το γεγονός πως η συχνότητα των ελληνόπουλων που διαβάζουν μόνα τους είναι 8%, ενώ των παιδιών των μεταναστών είναι και σε αυτή τη παράμετρο διπλάσια (20%).

<i>ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ</i>	N	ΕΛΛΗΝΕΣ	ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΜΟΝΟ ΤΟΥ	14	8	20
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΔΙΑΒΑΖΕΙ ΜΑΖΙ ΣΑΣ	56	60	52
ΕΛΕΓΧΕΤΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ, ΑΦΟΥ ΕΧΕΙ ΔΙΑΒΑΣΕΙ ΜΟΝΟ ΤΟΥ	30	32	28
Σύνολο	100	100	100

Πίνακας 29. Κατανομή σχετικής συχνότητας ως προς τον τρόπο που διαβάζει το παιδί για το σχολείο

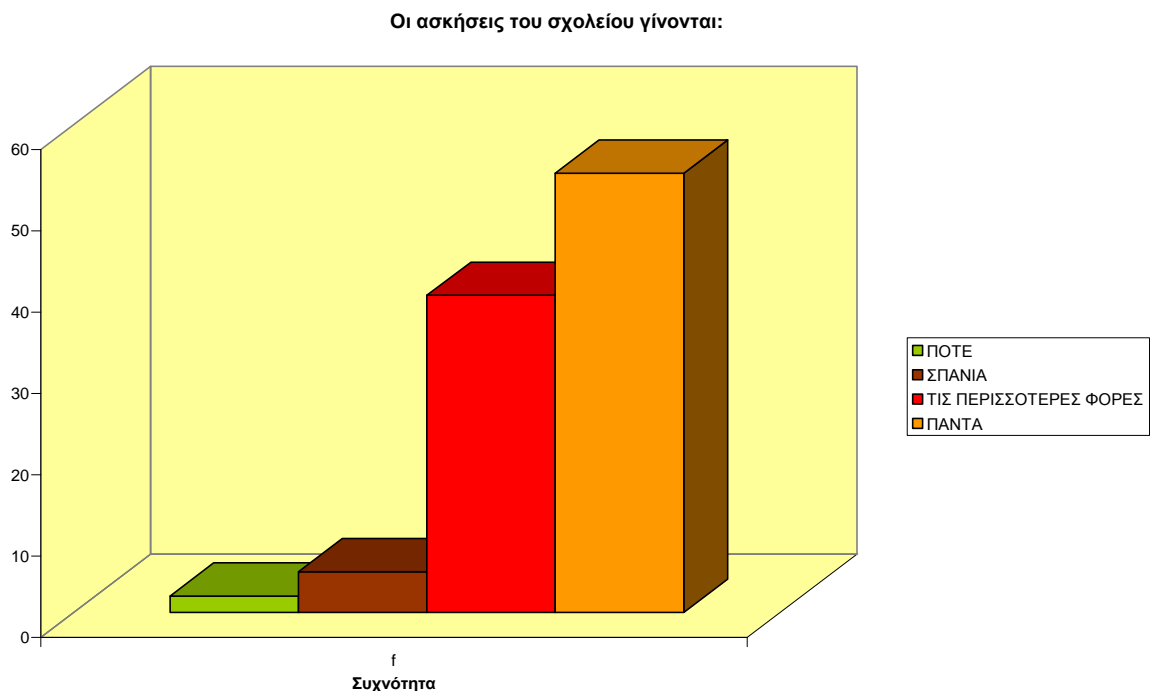

4.1.18) Συχνότητα ασκήσεων σχολείου

Στην ερώτηση πόσο συχνά γίνονται οι ασκήσεις του σχολείου, το 54% του δείγματος απάντησε πάντα, το 39% τις περισσότερες φορές, το 5% σπάνια και μόνο το 2% απάντησε ποτέ. Όπως διαπιστώνουμε και από τον πίνακα, οι απόψεις Ελλήνων και μεταναστών ταιριάζουν, αφού οι συχνότητες των απαντήσεών τους είναι περίπου οι ίδιες, εκτός της συχνότητας του 5% στην απάντηση «Σπάνια» που δόθηκε μόνο από μετανάστες.

ΟΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΓΙΝΟΝΤΑΙ	ΠΟΤΕ	ΣΠΑΝΙΑ	ΤΙΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΦΟΡΕΣ	ΠΑΝΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	1	0	21	28	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	1	5	18	26	50
N	2	5	39	54	100

Πίνακας 30. Κατανομή συχνότητας ως προς τη συχνότητα που πραγματοποιούνται οι ασκήσεις του σχολείου

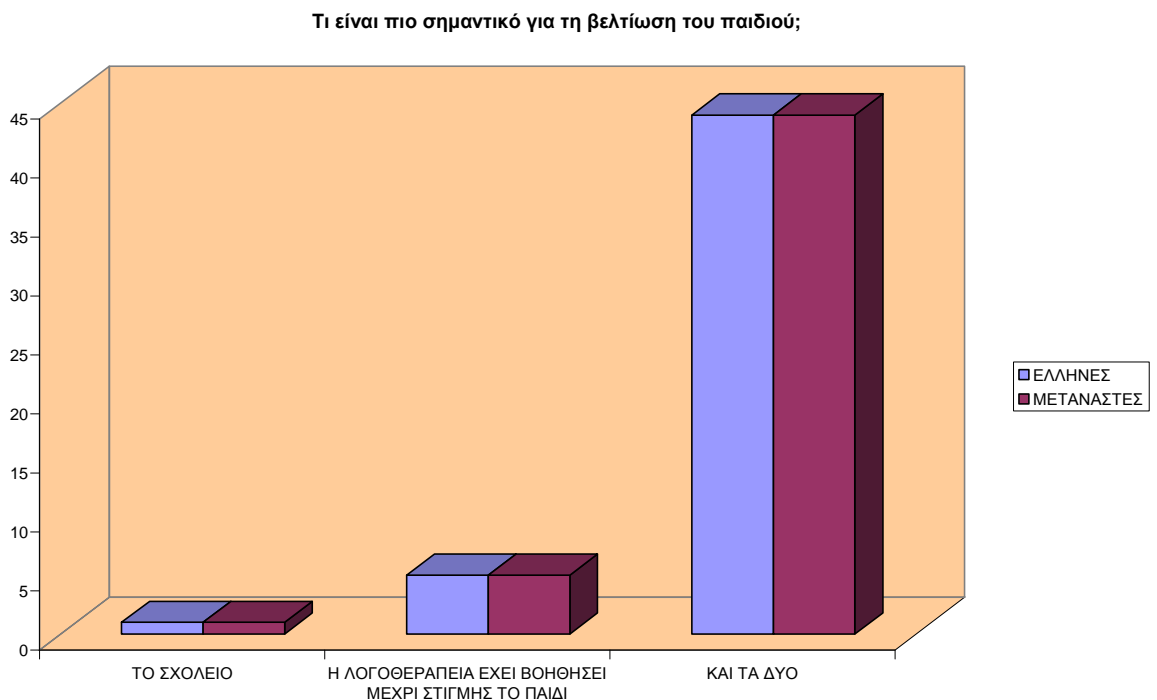

4.1.19) Σύγκριση σχολείου - λογοθεραπείας

Στην τελευταία ερώτηση, η οποία είναι ιδιαίτερης βαρύτητας, για το τι πιστεύουν οι γονείς πως είναι πιο σημαντικό, η πλειοψηφία του δείγματος (88%) θεωρεί πως για τη βελτίωση του παιδιού τους είναι εξίσου σημαντικά η λογοθεραπεία και το σχολείο. Το 10% πιστεύει πως η λογοθεραπεία είναι πιο σημαντική από το σχολείο, ενώ μόνο το 2% πιστεύει πως το σχολείο είναι πιο σημαντικό από τη λογοθεραπεία. Η άποψη των Ελλήνων προκύπτει πως είναι ίδια με την άποψη των μεταναστών και μάλιστα με τις ίδιες ακριβώς συχνότητες, όπως απεικονίζεται παρακάτω:

<i>ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ</i>	ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	Η ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑ	ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ	ΣΥΝΟΛΟ
ΕΛΛΗΝΕΣ	1	5	44	50
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	1	5	44	50

Πίνακας 31. Κατανομή συχνότητας ως προς το τι είναι πιο σημαντικό για τη βελτίωση του παιδιού

4.2) Συσχέτιση αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που βρέθηκαν, όσον αφορά την υπηκοότητα, συµμεταβάλλεται µε εξαιρετικά υψηλή θετική συνάφεια (Spearman $\rho=0,74$ για επίπεδο σηµαντικότητας 1%) µε την οµιλούµενη γλώσσα. Το φύλο, παρουσιάζει χαµηλή θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,28$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε το αν η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει µέχρι στιγµής το παιδί, ενώ η ηλικία παρουσιάζει χαµηλή θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,29$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε τον αριθµό των παιδιών κάθε οικογένειας. Επίσης, ο αριθµός των παιδιών κάθε οικογένειας συσχετίζεται θετικά (Spearman $\rho=0,28$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε τον αριθµό των παιδιών κάθε οικογένειας που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες.

Ακόµη, φαίνεται πως το αν το δείγµα έχει πάει σχολείο, έχει μέση θετική συµμεταβολή (Spearman $\rho=0,40$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε τη γλώσσα που µιλιέται στο σπίτι και μέση θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,46$ για επίπεδο σηµαντικότητας 1%) µε το αν ο/η σύζυγος του ερωτούµενου έχει πάει σχολείο.

Όσον αφορά το µορφωτικό επίπεδο του ερωτηθέντος έχει μέση θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,54$ για επίπεδο σηµαντικότητας 1%) µε το µορφωτικό επίπεδο του/της συζύγου, θετική μέση συσχέτιση (Spearman $\rho=0,42$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε το µηνιαίο εισόδηµα της οικογένειας και χαµηλή θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,37$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε το αν το παιδί αντιµετωπίζει δυσκολία ένταξης. Σχετικά µε το µορφωτικό επίπεδο του συζύγου, παρατηρείται πάλι θετική μέση συσχέτιση (Spearman $\rho=0,42$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε το µηνιαίο εισόδηµα της οικογένειας και θετική χαµηλή συσχέτιση (Spearman $\rho=0,30$ για επίπεδο σηµαντικότητας 5%) µε την αιτία δυσκολίας ένταξης.

Το μηνιαίο εισόδημα παρουσιάζει χαμηλή θετική συνάφεια (Spearman $\rho=0,35$ για επίπεδο σημαντικότητας 5%) με το αν η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει μέχρι στιγμής το παιδί και χαμηλή θετική συνάφεια (Spearman $\rho=0,30$ για επίπεδο σημαντικότητας 5%) με το πόσο συχνά γίνονται οι ασκήσεις λογοθεραπείας.

Σχετικά με το αν το παιδί αντιμετωπίζει δυσκολία ένταξης, διαπιστώνεται πως υπάρχει χαμηλή θετική συνάφεια (Spearman $\rho=0,31$ για επίπεδο σημαντικότητας 5%) με το αν η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει μέχρι στιγμής το παιδί. Ακόμη, παρατηρείται πως το πόσο χρήσιμες είναι οι λογοθεραπευτικές συνεδρίες για τους γονείς σχετίζεται με χαμηλή θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,36$ για επίπεδο σημαντικότητας 5%) με το πόσο συχνά γίνονται οι ασκήσεις της λογοθεραπείας.

Επιπροσθέτως, φαίνεται πως το πόσο συχνά γίνονται οι ασκήσεις της λογοθεραπείας έχει χαμηλή θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,36$ για επίπεδο σημαντικότητας 5%) με το αν η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει το παιδί και χαμηλή θετική συσχέτιση (Spearman $\rho=0,30$ για επίπεδο σημαντικότητας 5%) με το αν υπάρχει ανεξαρτησία του παιδιού για τις ασκήσεις λογοθεραπείας. Επίσης, παρατηρείται χαμηλή θετική συνάφεια με το πόσο συχνά γίνονται οι ασκήσεις του σχολείου (Spearman $\rho=0,37$ για επίπεδο σημαντικότητας 1%).

Ο χρόνος που αφιερώνουν οι γονείς για τις ασκήσεις λογοθεραπείας συσχετίζεται θετικά με χαμηλή, βέβαια, συνάφεια (Spearman $\rho=0,33$ για επίπεδο σημαντικότητας 5%) με το αν υπάρχει ανεξαρτησία του παιδιού για τις ασκήσεις λογοθεραπείας.

Τέλος, παρατηρείται μέση θετική συνάφεια (Spearman $\rho=0,45$ για επίπεδο σημαντικότητας 1%) ανάμεσα στο αν υπάρχει ανεξαρτησία του παιδιού για τις ασκήσεις του σχολείου και για τις ασκήσεις λογοθεραπείας.

5) ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σε αυτό το κεφάλαιο θα συζητηθούν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνά μας για τις παραμέτρους που έχουμε επιλέξει. Στη συνέχεια, θα γίνει προσπάθεια να εξηγηθούν τα στοιχεία αυτά, παραθέτοντας τα αποτελέσματα των ερευνών που προαναφέραμε στο δεύτερο κεφάλαιο αλλά και θεωρητικές προσεγγίσεις.

5.1) Συζήτηση των αποτελεσμάτων

Η διαπολιτισμικότητα αποτελεί ένα υπαρκτό φαινόμενο στις μέρες μας με βασικό κίνητρο την εύρεση εργασίας. Οι μετανάστες των ευρωπαϊκών χωρών και ιδίως των Βαλκανίων αλλά και της γειτονικής μας Αλβανίας είναι άτομα που έχουν ιδιαίτερη ανάγκη για εργασία λόγω περιβάλλοντος, κατάστασης πολέμου και ανεργίας. Άλλωστε η έρευνά μας έδειξε πως οι περισσότεροι μετανάστες στην Ελλάδα κατάγονται από την Ευρώπη, κάτι που επιβεβαιώνεται από τις προηγούμενες έρευνες, αφού όπως δήλωσαν οι περισσότεροι μετανάστες στην Ελλάδα, κατάγονται από την Αλβανία, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία. Βέβαια, οι ηλικίες των γονέων του δείγματός μας κυμαίνονται μεταξύ 30 και 40 ετών, κάτι που ισχύει επίσης ανάμεσα σε Έλληνες και μετανάστες ξεχωριστά, αφού είναι μια ηλικιακή δεκαετία που η πλειοψηφία των ανθρώπων δημιουργεί οικογένεια. Φαίνεται άλλωστε από την έρευνά μας πως οι περισσότερες οικογένειες έχουν 2 παιδιά, κάτι που ισχύει σε Έλληνες και μετανάστες. Παρ' όλα αυτά, παρατηρείται πως το ποσοστό παιδιών των μεταναστών είναι μεγαλύτερο από αυτό των Ελλήνων. Οι Έλληνες δεν δημιουργούν πλέον μεγάλες οικογένειες λόγω του βιοποριστικού προβλήματος που υπάρχει, ενώ πολλοί άλλοι λαοί (π.χ. οι Αλβανοί), λόγω ιδιοσυγκρασίας κυρίως, έχουν μεγάλες οικογένειες. Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε ο αριθμός

των παιδιών επηρεάζεται άμεσα και από την ηλικία των γονέων. Επίσης, σύμφωνα με την έρευνά μας οι γυναίκες υπερτερούν των αντρών, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τα αποτελέσματα άλλων ερευνών. Βέβαια, το ερωτηματολόγιο μας χορηγούνταν κατά τη διάρκεια της λογοθεραπευτικής συνεδρίας, στην οποία, ως επί το πλείστον, συνοδεύουν οι μητέρες τα παιδιά.

Αναφορικά με τον αριθμό των παιδιών που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα πως η πλειοψηφία των οικογενειών του δείγματος έχει ένα παιδί που παρακολουθεί λογοθεραπεία, κάτι που ισχύει επίσης για Έλληνες και μετανάστες. Βασιζόμενοι σε αυτό το συμπέρασμα, το να παρακολουθεί 1 στα 2 παιδιά λογοθεραπεία είναι μια σοβαρή αναλογία, κάτι που φαίνεται και από τη θετική συμμεταβολή του αριθμού παιδιών της οικογένειας με τον αριθμό των παιδιών που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες. Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση του δείγματός μας, παρατηρείται πως ένας ικανοποιητικός αριθμός γονέων είναι διαζευγμένοι, με την πλειοψηφία των παιδιών τους να μένουν με τη μητέρα.

Από την έρευνα φαίνεται πως ένα σεβαστό ποσοστό του δείγματος δεν έχει πάει σχολείο, ποσοστό που αντιστοιχεί μόνο σε μετανάστες και ισχύει και για το μορφωτικό επίπεδο των συζύγων των ερωτηθέντων. Άλλωστε, όπως ειπώθηκε στο κεφάλαιο της εισαγωγής, τα βιώματα που έχουν αρκετοί μετανάστες ίσως δεν ευνοούν την εκπαιδευτική τους κατάρτιση. Η οικονομική δυσπραγία, πολλές φορές, «αναγκάζει» τα άτομα να δουλεύουν από μικρή ηλικία και να σταματάνε το σχολείο. Άλλωστε και στην προηγούμενη έρευνα που παραθέσαμε, είδαμε πως ένα σημαντικό ποσοστό αλλοδαπών μαθητών εγκαταλείπει το σχολείο.

Όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσης του δείγματος, συμπεραίνεται πως οι περισσότεροι ερωτηθέντες είναι απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης, ακολουθούν αυτοί που είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης και τελευταίοι έρχονται οι απόφοιτοι δημοτικής εκπαίδευσης, συμπέρασμα που ισχύει και για

τους συζύγους του δείγματος αλλά και για Έλληνες-μετανάστες ξεχωριστά. Εξάλλου, στις μέρες μας οι ανάγκες της εργασίας, όπως και οι προσωπικές ανάγκες για συνεχή εκπαίδευση έχουν αυξηθεί, κάτι που φαίνεται από την έρευνα πως έχει διαπολιτισμική ισχύ. Βέβαια, το μορφωτικό επίπεδο βασίζεται πολύ και στις αξίες που έχει κάθε άτομο από την οικογένειά του, δηλαδή, τι προτεραιότητες δίνονται στη μόρφωση και ποιά είναι τα πρότυπα του κάθε ατόμου. Άλλωστε, είδαμε πως το μορφωτικό επίπεδο έχει μεγάλη σχέση με την ομιλούμενη γλώσσα, για την οποία μπορούμε να συμπεράνουμε πως η επικρατούσα γλώσσα είναι η ελληνική. Βέβαια, προέκυψαν πολύ σημαντικά ποσοστά που μιλούν ελληνικά-άλλη γλώσσα και μόνο άλλη/ες γλώσσες. Αυτό εξηγείται εύκολα με τη συσχέτιση που έγινε, όπου στη σχέση γλώσσας-υπηκοότητας είδαμε εξαιρετικά υψηλή συνάφεια. Άλλωστε, το δείγμα μας περιλαμβάνει 50 μετανάστες που οι περισσότεροι μιλούν άλλη γλώσσα, προφανώς τη μητρική τους, κάποιοι μιλούν ελληνικά-άλλη γλώσσα και κάποιοι μιλούν μόνο ελληνικά. Η ομιλούμενη γλώσσα εξαρτάται άμεσα από τα χρόνια παραμονής στην Ελλάδα και όπως έδειξαν τα ευρήματα της προηγούμενης έρευνας οι μισοί μετανάστες μένουν στη χώρα μας για τουλάχιστον 5 χρόνια, οπότε γνωρίζουν έστω και ελάχιστα τη γλώσσα.

Σχετικά με την οικονομική κατάσταση, φαίνεται στην πλειοψηφία των οικογενειών να δουλεύουν και οι δύο γονείς, βέβαια, ανάμεσα σε Έλληνες και μετανάστες περισσότερο δουλεύουν και οι δύο Έλληνες γονείς. Όπως παρατηρήθηκε, κάτω από τους μισούς μετανάστες δηλώνουν ικανοποιημένοι από τα εισοδήματά τους, αφού φαίνεται πως οι περισσότερες οικογένειες ζουν με το μέσο εισόδημα (1500-2500ευρώ), πάρα πολλές με το χαμηλό (700-1500 ευρώ) και αρκετές με εισόδημα μεγαλύτερο του 2500 ευρώ μηνιαίως. Αυτός είναι ένας λόγος, που όπως προέκυψε, η πλειοψηφία των γονέων ενδιαφέρεται αρκετά-πάρα πολύ για το κόστος της λογοθεραπείας, ιδίως όταν ανήκουν στην κατηγορία του χαμηλού εισοδήματος, όπως συμβαίνει με τους μετανάστες. Αντίθετα, οι περισσότεροι Έλληνες ανήκουν στην κατηγορία του μέσου

εισοδήματος. Βέβαια, όσον αφορά την οικονομική βοήθεια του κράτους οι περισσότεροι πιστεύουν πως είναι ασήμαντη, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό πιστεύει πως είναι σημαντική, κάτι που συμβαδίζει με τα αποτελέσματα της προηγούμενης έρευνας που τονίζει το μεγάλο βαθμό ικανοποίησης των μεταναστών όσον αφορά την υγεία και την κοινωνική ασφάλιση. Βέβαια, αξίζει να αναφερθεί, όπως είδαμε στις προηγούμενες έρευνες, πως το εισόδημα εξαρτάται άμεσα από τα χρόνια παραμονής στη χώρα, αφού οι μετανάστες που ζουν κάτω από 5 χρόνια στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν κυρίως οικονομικά προβλήματα.

Αυτό δεν σημαίνει πως δεν αντιμετωπίζουν άλλου τύπου προβλήματα. Όπως προείπαμε, το κύριο πρόβλημα των μεταναστών είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός που βιώνουν σε όλες τις μορφές τους. Αυτό φαίνεται άλλωστε από το γεγονός πως οι Έλληνες θεωρούν πρώτα ως αιτία της διαταραχής του λόγου του παιδιού τους, τον συναισθηματικό παράγοντα, ενώ οι μετανάστες τον κοινωνικό παράγοντα, που δικαιολογείται από τη θεωρία του κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν οι μετανάστες. Άλλωστε στις προηγούμενες έρευνες, είδαμε πως πολλοί είναι οι μετανάστες που νιώθουν απομονωμένοι και δεν νιώθουν «κοντά» τους Έλληνες. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει πως οι Έλληνες δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες με τα παιδιά τους. Εξαιτίας των σημερινών, γρήγορων ρυθμών ζωής, δημιουργείται ένα άγχος στους γονείς που επηρεάζει τα παιδιά. Άλλωστε, όπως φάνηκε στην έρευνά μας, οι γονείς επηρεάζουν σημαντικά το παιδί.

Παρ' όλα αυτά, πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες πιστεύουν πως η συμπεριφορά τους απέναντι στο παιδί δεν έχει αλλάξει καθόλου και το υπόλοιπο ποσοστό αντιστοιχεί σε αυτούς που πιστεύουν πως έχει αλλάξει από λίγο έως πάρα πολύ. Επίσης, η αναλογία μεταναστών-Ελλήνων που πιστεύουν πως έχει αλλάξει πάρα πολύ η συμπεριφορά τους είναι 4:1 αντίστοιχα, μια αναλογία αρκετά σημαντική. Βέβαια, οι μετανάστες αναγκάζονται να προσαρμόζονται πολύ πιο συχνά από τους Έλληνες στις συνθήκες, παρ' όλο

που όπως παρατηρήθηκε σε άλλη έρευνα οι περισσότεροι μετανάστες δηλώνουν προσαρμοσμένοι στη χώρα. Αυτή η αντίθεση έχει να κάνει με τα χρόνια παραμονής στη χώρα και τη γνώση της γλώσσας, κάτι που όπως προκύπτει από την έρευνα, δημιουργεί μια δυσκολία ένταξης κυρίως στα παιδιά μεταναστών.

Γενικά, ένας σημαντικός αριθμός γονέων, εκ των οποίων οι περισσότεροι είναι μετανάστες, πιστεύει πως το παιδί του αντιμετωπίζει δυσκολία ένταξης. Αν επικαλεστούμε τη θεωρία του Barry (1998), μπορούμε να πούμε πως οι μετανάστες δημιουργούν εκουσίως μια μορφή κοινωνικού αποκλεισμού, αφού δεν προσπαθούν να συμμετέχουν στα κοινωνικά δρώμενα, μάλλον, από πιθανή ντροπή για τη διαφορετικότητά τους. Τα παιδιά, από την άλλη μεριά, λόγω μειωμένης επικοινωνιακής ικανότητας χρησιμοποιούν τις γλωσσικές στρατηγικές επικοινωνίας για να αντισταθμίσουν το πρόβλημα. Έτσι, περιορίζουν πολλές φορές την αυτοεκτίμησή τους, δημιουργώντας μια καταπιεσμένη ψυχοσυναισθηματική κατάσταση (Kessler, 1984).

Παρ' όλα αυτά, διαπιστώνεται πως η οικογένεια από την πλευρά της φροντίζει για τη μειωμένη γλωσσική ικανότητα με τη λογοθεραπεία, που όπως φαίνεται από την έρευνά μας, οι περισσότεροι γονείς πιστεύουν πως οι λογοθεραπευτικές συνεδρίες είναι αρκετά-πάρα πολύ χρήσιμες και ένα μικρότερο ποσοστό πως είναι καθόλου-λίγο χρήσιμες. Επίσης, βλέπουμε πως η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει τα παιδιά αρκετά, ενώ ανάμεσα στους Έλληνες και τους μετανάστες υπάρχουν σημαντικές διαφορές απόψεων. Οι διπλάσιοι Έλληνες από τους μετανάστες πιστεύουν πως η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει το παιδί πάρα πολύ, ενώ οι μετανάστες πιστεύουν πως η βοήθεια είναι λίγη σε αναλογία 2:1 με τους Έλληνες. Εδώ βλέπουμε τη σημαντικότητα του μορφωτικού επιπέδου αλλά και της γλώσσας, που παίζει ρόλο στη διαμόρφωση απόψεων. Δηλαδή, όταν δεν υπάρχει «σωστή» γνώση για το τι είναι εφικτό να παρέχει η λογοθεραπεία, οι γονείς δεν μπορούν να αντιληφθούν τη βελτίωση και δε θέτουν τη λογοθεραπεία ως προτεραιότητά τους.

Ακόμη, παρατηρείται πως οι περισσότεροι γονείς θεωρούν πως οι ασκήσεις λογοθεραπείας είναι αρκετές και πως αφιερώνουν αρκετό χρόνο. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως οι μετανάστες αφιερώνουν πάρα πολύ χρόνο σε σχέση με τους Έλληνες, με διπλάσια αναλογία. Μία πιθανότητα αποτελεί η δυσκολία που ίσως αντιμετωπίζουν οι μετανάστες με τη γλώσσα, οπότε αφιερώνουν περισσότερο χρόνο. Αυτό επιβεβαιώνεται μεν από το γεγονός πως υπάρχει σχέση, όπως είδαμε, ανάμεσα στο τι πιστεύουν οι γονείς για τη χρησιμότητα της λογοθεραπείας και πόσο συχνά πραγματοποιούν τις ασκήσεις λογοθεραπείας, αλλά έρχεται σε αντίθεση με την άποψη των γονέων πως είναι συνεπείς στις συνεδρίες, αφού οι περισσότεροι πραγματοποιούν τις ασκήσεις τις περισσότερες φορές και όχι πάντα, κάτι που ισχύει στην πλειονότητα του δείγματος για τις ασκήσεις του σχολείου. Φαίνεται δηλαδή πως οι γονείς δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στο σχολείο, φαινόμενο που είναι μερικώς ζήτημα νοοτροπίας, κυρίως στη χώρα μας. Άλλωστε οι μετανάστες, που έχουν διαφορετικές αξίες, δε δίστασαν να απαντήσουν πως πραγματοποιούν σπάνια τις ασκήσεις.

Αναφερόμενοι στο επίπεδο της ανεξαρτησίας του παιδιού, παρατηρήθηκε πως τα περισσότερα παιδιά για τις ασκήσεις λογοθεραπείας δεν είναι ανεξάρτητα, αφού διαβάζουν με τους γονείς, συμπέρασμα που προέκυψε και για την ανεξαρτησία των παιδιών στο σχολείο. Αυτό που προκαλεί εντύπωση, είναι το γεγονός πως η αναλογία μεταναστών-Ελλήνων όσον αφορά την πλήρη ανεξαρτησία του παιδιού, είναι διπλάσια. Προφανώς, αυτό συμβαίνει λόγω συνθηκών, αφού οι μετανάστες πολλές φορές δεν έχουν το γνωστικό και μορφωτικό επίπεδο για να βοηθήσουν τα παιδιά. Άλλωστε, είναι, εν μέρει, φυσιολογικό αφού δεν γνωρίζουν τη γλώσσα τόσο καλά όσο οι Έλληνες.

Τέλος, φαίνεται από την έρευνα πως οι γονείς ανάμεσα στην λογοθεραπεία και το σχολείο, επιλέγουν και τα δύο ως σημαντικά μέσα για τη βελτίωση του παιδιού τους. Τα παιδιά που χρίζουν λογοθεραπείας βλέπουν άμεσα αποτελέσματα με τη λογοθεραπεία που παρέχεται ατομικά, βάσει των

αναγκών του παιδιού. Αντίθετα, το σχολείο έχει ένα συγκεκριμένο ρυθμό που δεν μπορεί να αλλάξει για τις ατομικές ανάγκες κάποιου παιδιού. Άλλωστε, στην προηγούμενη έρευνα είδαμε πως ένα σημαντικό ποσοστό αλλοδαπών μαθητών δεν συνεχίζει τη φοίτηση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, φαινόμενο που σύμφωνα με την έρευνα οφείλεται στην πρακτική κατάταξης των πιο «αδύναμων» μαθητών σε μικρότερες τάξεις. Είναι λογικό, λοιπόν, ο συνδυασμός λογοθεραπείας και σχολείου να θεωρείται από τους γονείς ο καταλληλότερος για τη βελτίωση του παιδιού τους.

5.2) Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα της έρευνας, συμπεραίνουμε αρχικά πως οι περισσότεροι μετανάστες του δείγματος κατάγονται από ευρωπαϊκές χώρες. Αναφορικά με το φύλο, στο δείγμα μας επικρατούν οι γυναίκες και η δεσπόζουσα ηλικία των γονέων είναι 30-40 ετών, ενώ οι περισσότερες οικογένειες έχουν 2 παιδιά και 1 παιδί ανά οικογένεια παρακολουθεί λογοθεραπευτικές συνεδρίες.

Σχετικά με το μορφωτικό επίπεδο, λίγοι είναι οι γονείς που δεν έχουν πάει σχολείο και όσοι έχουν πάει είναι, ως επί το πλείστον, απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης. Από το δείγμα, το 15% είναι διαζευγμένοι και το παιδί μένει με τη μητέρα στις περισσότερες περιπτώσεις. Επίσης, η γλώσσα που μιλιέται στο σπίτι είναι κυρίως ελληνικά, αλλά οι περισσότεροι μετανάστες μιλούν άλλη γλώσσα ή ελληνικά και άλλη γλώσσα.

Όσον αφορά την οικονομική κατάσταση της οικογένειας, οι περισσότεροι γονείς δουλεύουν και οι δύο, ενώ το μέσο μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας είναι 1500-2500 ευρώ.

Για τη διαταραχή του λόγου, οι Έλληνες υποστηρίζουν πως οφείλεται πρωτίστως σε συναισθηματικό παράγοντα και οι μετανάστες πιστεύουν πως οφείλεται σε κοινωνικό παράγοντα, ενώ λίγο κάτω από το μισό δείγμα πιστεύει

πως το παιδί του αντιμετωπίζει δυσκολία ένταξης που οφείλεται κυρίως στο περιορισμένο λεξιλόγιο, σύμφωνα με τους μετανάστες, και στην πιθανή ντροπή και χαμηλή αυτοεκτίμηση, σύμφωνα με τους Έλληνες.

Οι γονείς πιστεύουν πως τα προβλήματά τους επηρεάζουν αρκετά το παιδί, αν και η συμπεριφορά τους δεν έχει αλλάξει καθόλου. Ακόμη, τους ενδιαφέρει αρκετά το κόστος της λογοθεραπείας και θεωρούν πως η οικονομική βοήθεια του κράτους είναι ασήμαντη έως ικανοποιητική.

Για τις λογοθεραπευτικές συνεδρίες πιστεύουν πως είναι αρκετά-πάρα πολύ χρήσιμες και πως η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει αρκετά το παιδί. Για τις ασκήσεις λογοθεραπείας θεωρούν πως είναι αρκετές και πως αφιερώνουν αρκετό χρόνο, αφού οι περισσότεροι γονείς πιστεύουν πως είναι συνεπείς στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες. Παρ' όλα αυτά, οι ασκήσεις της λογοθεραπείας γίνονται τις περισσότερες φορές, ενώ οι ασκήσεις του σχολείου γίνονται πάντα, σύμφωνα με την πλειοψηφία του δείγματος.

Οι γονείς δε δίνουν πλήρη ανεξαρτησία στα παιδιά, όσον αφορά το διάβασμα στο σπίτι, αφού τα περισσότερα παιδιά διαβάζουν με τους γονείς για τις ασκήσεις του σχολείου και της λογοθεραπείας. Τέλος, η πλειοψηφία του δείγματος πιστεύει πως πιο σημαντικά για τη βελτίωση του παιδιού τους είναι η λογοθεραπεία και το σχολείο.

5.3) Προτάσεις

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα παρατεθούν οι προτάσεις μας για τη βελτίωση της διαπολιτισμικής συνύπαρξης στη χώρα μας. Θα προτείνουμε πως μπορεί να βοηθήσει ο κάθε πολίτης, το εκπαιδευτικό σύστημα και οι εκπαιδευτικοί καθώς και οι λογοθεραπευτές.

5.3.1) Η συμβολή της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης

- Ø Σύμφωνα με το νόμο, η διαπολιτισμική εκπαίδευση αφορά μόνο τους αλλοδαπούς μαθητές. Στην πραγματικότητα όμως, αυτό αποτελεί σήμερα κοινό παρανομαστή όλων των διαπολιτισμικών προσεγγίσεων, η διαπολιτισμική εκπαίδευση θα πρέπει να απευθύνεται σε όλους. Αυτό συμβαίνει , επειδή οι προκλήσεις και τα προβλήματα ένταξης των αλλοδαπών μαθητών σχετίζονται άμεσα με την ποιότητα της επικοινωνίας των δύο αυτών ομάδων (Unicef, 2001). Στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η αφύπνιση και η καλλιέργεια της συνείδησης όλων των μαθητών για τον κοινωνικό και πολιτισμικό πλουραλισμό.
- Ø Στο επίπεδο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης είναι σημαντικό πρώτα από όλα ο ίδιος ο εκπαιδευτικός να έχει ξεπεράσει τυχόν προκαταλήψεις και να έχει ασκήσει κριτική στο δικό του τρόπο σκέψης. Τότε μόνο είναι σε θέση να οδηγήσει τους μαθητές με βάση τις εμπειρίες τους να καταβάλουν προσπάθειες κατανόησης του άλλου με πρωτοβουλία και υπευθυνότητα (Παπάνης κ.ά, 2007)
- Ø Απαραίτητη θεωρείται η ερμηνεία των βασικών προτύπων, θέσεων και αξιών του καθενός, έτσι ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να κατανοήσουν κοινωνικά και εθνικά βασικά στοιχεία. Η χρήση κατάλληλων περιεχομένων μαθημάτων μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ανοχή, κατανόηση και αποδοχή του Άλλου. Τέτοια περιεχόμενα προσφέρονται στο σχολείο σε βασικά επιστημονικά μαθήματα. Η Ιστορία για παράδειγμα μπορεί να προσφέρει πηγές για τα ανθρώπινα επιτεύγματα και τη συμβολή τους σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Γεωγραφία δίνει τη δυνατότητα ανάλυσης χωρικών στοιχείων που επέδρασαν στη διαμόρφωση συγκεκριμένων πολιτισμών. Ή ακόμα και στο μάθημα των

Θρησκευτικών μπορεί κανείς να αναλύσει τα κοινά στοιχεία όλων των θρησκειών στον κόσμο.

- Ø Μια άλλη εξίσου σημαντική συνθήκη αποτελεί το δίκτυο επικοινωνίας του σχολείου μας με σχολεία άλλων χωρών μέσω διαδικτύου για τη γνώση των συνθηκών που επικρατούν σε διαφορετικούς κόσμους και διαφορετικούς τρόπους ζωής ή ακόμα και η προσωπική πρόσκληση ενός επιστήμονα ή καλλιτέχνη που θα συμβάλλει στη μείωση των προκαταλήψεων. Εξάλλου παντού πλέον λαμβάνουν χώρα διαπολιτισμικά προγράμματα, στα οποία συμμετέχουν σχολεία από διάφορες χώρες και ανταλλάσσουν απόψεις ή και μαθητές, έτσι ώστε να γνωρίζουν οι μαθητές μίας χώρας τον τρόπο ζωής των μαθητών μιας άλλης και να αποφύγουν τη δημιουργία αισθήματος φόβου προς το ξένο (1.Σκούρτου κ.ά, 2004, 2.Κυριάκου κ.ά, 2004).

5.3.2) Η συμβολή του σχολείου

- Ø Όσον αφορά το εκπαιδευτικό σύστημα, θα πρέπει να προσαρμοστούμε στην ελληνική πραγματικότητα. Η διδασκαλία της γλώσσας και του πολιτισμού της χώρας προέλευσης κάθε μετανάστη αποσκοπεί στην διατήρηση και την καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας των μαθητών. Θα πρέπει να καταργηθεί η τωρινή λογική των τμημάτων ένταξης στα σχολεία, αφού ουσιαστικά αποσκοπούν στην αντιστάθμιση του ελλείματος και της πολιτισμικής αφομοίωσης των αλλοδαπών μαθητών.
- Ø Θα πρέπει να παρέχει το κράτος στα σχολεία δάσκαλο της γλώσσας των μεταναστών. Άλλωστε, η επίσημη θέση της Γενικής Γραμματείας Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, είναι ότι σαφώς και θα πρέπει να διδάσκονται στα σχολεία οι μητρικές γλώσσες των μεταναστών. Αυτό συμβαίνει άλλωστε σε όλα τα διαπολιτισμικά σχολεία (Φλωράτου, 2000).

Θα ήταν καλό να υπάρχει διδασκαλία της μητρικής αλλά και ξένης γλώσσας στο πλαίσιο της γλωσσικής ποικιλίας. Οι αλλοδαποί μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να διδάσκονται και τη μητρική τους γλώσσα. Για το σκοπό αυτό θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν δάσκαλοι από τις χώρες καταγωγής των παιδιών (Dolores E. Battle, 2002).

- Ø Θα πρέπει το κράτος να παρέχει σεμινάρια και προγράμματα ανταλλαγής μαθητών και δασκάλων. Αλλαγή σκέψης και προοπτικής χρειάζονται όχι μόνο οι μαθητές αλλά και οι δάσκαλοι. Να υπάρχει ακόμη μετεκπαίδευση των δασκάλων και διαρκής υποστήριξη σε σχέση με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την ένταξη του μαθήματος της «Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής» στην γενικότερη εκπαίδευση των δασκάλων.
- Ø Το ιδανικό θα ήταν να υπάρχει χρήσιμη συνεργασία γονέων-δασκάλων. Τα παιδιά νιώθουν πολιτισμικά καταξιωμένα όταν βλέπουν τους γονείς να συνεργάζονται με τους δασκάλους και γίνονται αποδεκτοί. Είναι καλό να παρέχεται πλήρης στήριξη και ενθάρρυνση των γονέων των μεταναστών μαθητών για την εξασφάλιση της ποιοτικά καλύτερης δυνατής ενδοοικογενειακής επικοινωνίας. Αυτό συμβάλλει σημαντικά στην επιτυχία επίλυσης μας σύγκρουσης που πιθανόν θα προκληθεί μεταξύ των μαθητών με πολιτιστικές διαφορές.
- Ø Η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση έχει στόχο την ανάπτυξη θέσεων και συμπεριφορών που θα αναγνωρίζουν τον Άλλον, θα τον αποδέχονται, θα τον κατανοούν. Συμβάλλει στην προσπάθεια της αγωγής να διαμορφώσει το νέο άτομο μια προσωπικότητα με κριτική σκέψη, σεβασμό και αυτοπεποίθηση. Είναι ένα καθήκον που δεν περιορίζεται σε ένα μόνο μάθημα ή μια μόνο θεματική ενότητα. Ουσιαστικός είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού που με την παιδαγωγική του εργασία θα δώσει τη δυνατότητα για νέες θεωρήσεις, απόψεις, στάσεις και προοπτικές στο νέο άτομο (Νικολάου, 2003).

5.3.3) Η συμβολή του Λογοθεραπευτή

- Ø Ο λογοθεραπευτής θα πρέπει να λαμβάνει υπόψιν του τους στόχους και τις επιθυμίες των πελατών του. Ειδικά όταν μιλάμε για μετανάστες, οι επιθυμίες και οι στόχοι της οικογένειας μπορεί να είναι άλλοι ανεξαρτήτως της ιδιοσυγκρασίας και δεοντολογίας του λογοθεραπευτή. Θα πρέπει ο λογοθεραπευτής να σέβεται και να καταλαβαίνει τις επιθυμίες και τις αξίες του πελάτη.
- Ø Ο λογοθεραπευτής θα πρέπει να δέχεται τη συμμετοχή της οικογένειας στο θεραπευτικό πρόγραμμα, με σκοπό τη σωστή συνεργασία και την καλύτερη προσέγγιση των αναγκών του παιδιού (Dolores E.Battle, 2002).

5.3.4) Γενικά

Το κράτος, θα πρέπει να προωθήσει μέτρα για την ένταξη των μεταναστών και τη στήριξή τους, μέσα από πολιτικές που θα αποτρέπουν φαινόμενα αποκλεισμού και ρατσισμού.(Ελευθεροτυπία, 30/08/2008) Θα πρέπει να προωθήσει τη σωστή συνεργασία όλων των φορέων του κράτους. Οι μετανάστες, άλλωστε, έχουν δικαιώματα στη χώρα μας, είναι πολίτες αυτού του κράτους αφού πληρώνουν φόρους.

Κάθε πολίτης, Έλληνας ή μετανάστης, θα πρέπει να σέβεται τους άλλους. Δηλαδή να μην ασχολείται με τη διαφορετικότητα και να αναγνωρίζει τα δικαιώματα και την αξία των άλλων. Να δείχνει θετικό ενδιαφέρον για τους άλλους, να σέβεται τις αξίες και στάσεις των άλλων. Καλό θα ήταν να μπαίνει στη θέση του άλλου και να προσπαθεί να σκέφτεται με τα δικά του τρόπο (ενσυναίσθηση). Έτσι, σέβεται και αναγνωρίζει την αξία του εαυτού του.

5.4) Επίλογος

Με αφορμή την εκπόνηση αυτής της εργασίας,θα ήθελα να τονίσω τη σημαντικότητα του θέματος και να προτείνω την περάτωση μιας εκτενέστερης έρευνας πάνω σε ζητήματα λογοθεραπείας για να γίνει αντιληπτή η ύπαρξη των διαταραχών του λόγου αλλά και η χρησιμότητα του λογοθεραπευτή.

Επίσης, κρίνω απαραίτητη την εκτενέστερη έρευνα πάνω σε ζητήματα που αφορούν το μεταναστευτικό πληθυσμό στη χώρα μας, τόσο για την επίλυση των άμεσων προβλημάτων των μεταναστών, όσο για τη γνωριμία των Ελλήνων με αυτά.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΟΥ

Για την πραγματοποίηση αυτής της εργασίας αντιμετώπισα αρκετά προβλήματα. Αρχικά, η χορήγηση ενός ερωτηματολογίου αποτελεί πρόβλημα, όσον αφορά τους ιδιώτες λογοθεραπευτές, αφού δεν συναινούν όλοι στη συμπλήρωσή του. Έτσι, πήγα σε αρκετά κέντρα μέχρι να βρω ιδιώτες που μου έδωσαν άδεια για τη χορήγηση των ερωτηματολογίων.

Δεύτερον, πολλοί γονείς παρουσιάζονταν καχύποπτοι στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Κάποιοι τελικά συναινούσαν και κάποιοι όχι. Οι περισσότεροι νόμιζαν πως το ερωτηματολόγιο ήταν κάτι παραπλήσιο του ιστορικού και πως θέλαμε να αποκομίσουμε περαιτέρω στοιχεία, κυρίως για οικονομικά ζητήματα.

Τρίτον, πολλοί μετανάστες δε γνώριζαν την ελληνική γλώσσα, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να διαβάσουν και να κατανοήσουν τις ερωτήσεις ή να μην γνωρίζουν την ελληνική γραφή.

Τέλος, κάποιες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου αποδείχθηκαν δυσνόητες, αφού πολλοί ερωτηθέντες είτε έδωσαν διπλή απάντηση, είτε ζήτησαν διευκρίνηση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

- § Κωτσοπούλου Α., (2008), «ΟΔΗΓΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ», Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας, Τμήμα Λογοθεραπείας, Σ.Ε.Υ.Π
- § Λεγάκη Μ., Σημειώσεις στο Μάθημα: «Φωνολογική ανάπτυξη και διαταραχές», Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας, Τμήμα Λογοθεραπείας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας
- § Louis Cohen- Lawrence Manion, “Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας”, Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ (για την ελληνική γλώσσα), Αθήνα, 1994
- § Παπαβασιλείου Ε. (Πάτρα, 2000), Σημειώσεις Μαθήματος: «ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ», Α.Τ.Ε.Ι Πάτρας, Τμήμα Λογοθεραπείας, Σχολή Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας
- § Παρασκευόπουλου Ι.Ν., «Στατιστική εφαρμοσμένη στις επιστήμες συμπεριφοράς, Τόμος Α’: Περιγραφική Στατιστική,(Αθήνα, 1990)
- § Παρασκευόπουλου Ι.Ν., «Στατιστική εφαρμοσμένη στις επιστήμες συμπεριφοράς, Τόμος Β’: Επαγωγική Στατιστική,(Αθήνα, 1993)
- § Τεγόπουλος- Φυτράκης, «ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ», Εκδόσεις ΑΡΜΟΝΙΑ Α. Ε., Αθήνα, 1993

Ξένη Βιβλιογραφία

- § Dolores E. Battle, “Communication Disorders in Multicultural Populations”, 3rd Edition, Butterworth- Heinemann, Boston, 2002

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- § Αντωνίου Θ., Μελίδου Θ., Νικόπουλος Χ., « Η Ελλάδα και οι μετανάστες». Ανάκτηση 15-2-2009 από [http:// www.inout.gr/showthread.php?t=25525](http://www.inout.gr/showthread.php?t=25525)
- § Κυριάκου Ι., Πάντειο Πανεπιστήμιο, (2004). «Στατιστικά δεδομένα για τους Μετανάστες στην Ελλάδα: Αναλυτική μελέτη για τα διαθέσιμα στοιχεία και προτάσεις για τη συμμόρφωση με τα standards της Ευρωπαϊκής Ένωσης», σελ. 3-23. Ανάκτηση 10-3-2009 από http://www.mmo.gr/pdf/general/IMEPO_Report_Final_Greek.pdf
- § Μ.Π.Ε, (31/08/2003). «Παράγοντας Ανάπτυξης οι ξένοι μετανάστες στην Ελλάδα. Ανάκτηση 15-2-2009 από [http:// www.chiosnews.com/cn83173358AM.asp](http://www.chiosnews.com/cn83173358AM.asp).
- § Νικολάου Σ., (5-12-2003). «Κοινωνικός και Σχολικός Αποκλεισμός- Προτάσεις στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Παιδαγωγικής». Ανάκτηση 10-3-2009 από [http:// www/pee.gr/e5_12_03/sin_napl_mer_c_th_en_iii/.htm](http://www/pee.gr/e5_12_03/sin_napl_mer_c_th_en_iii/.htm)
- § Παπάνης Ε., (2007). «Η άποψη των εκπαιδευτικών σχετικά με τα κοινωνικά αίτια της σχολικής αποτυχίας». Ανάκτηση 10-3-2009 από http://epapanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_6421.html

- § Παπάνης Ε., Γιαβρίμης Π., (2007), Ελληνική Κοινωνική Έρευνα. «Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης». Ανάκτηση 10-3-2009 από http://eparanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_6421.html
- § Παπάνης Ε., Γιαβρίμης Π., Πουμελιώτου Μ., (2007), Ελληνική Κοινωνική Έρευνα. «Κοινωνικός Αποκλεισμός» Ανάκτηση 10-3-2009 από http://eparanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_6421.html
- § Παπάνης Ε., Παπάνης Α., (2007), Ελληνική Κοινωνική Έρευνα. «Η σημασία της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ευρώπη». Ανάκτηση 10-3-2009 από http://eparanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_6421.html
- § Παπάνης Ε., (2007), Ελληνική Κοινωνική Έρευνα. «Το χρονικό της αυτοεκτίμησης». Ανάκτηση 10-3-2009 από http://eparanis.blogspot.com/2007/09/blog-post_6421.html
- § Σκούρτου Ε., Βρατσάλης Κ., Γκοβάρης Χ. (2004), Πανεπιστήμιο Αιγαίου. «Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης- Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης, Πρόγραμμα 5, Εμπειρογνωμοσύνη, σελ. 13-26, 32-35 και 65-91. Ανάκτηση 10-3-2009 από http://www.stop-discrimination.info/fileadmin/pdfs/Nationale_Inhalte/Greece/Documents/screen_Infolyer_gr_online.pdf
- § Φλωράτου Μ. (Νοέμβριος 2000). «Δικαιωματικά-Μετανάστες». Ανάκτηση 10-3-2009 από <http://www.greekhelsinki.gr/dikaiomatika/08/fakelos/metanastes/04.htm>

§ Wikipedia. “Diglossia”. Ανάκτηση 10-3-2009 από
<http://en.wikipedia.org/wiki/Diglossia>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο

1) Από ποια χώρα κατάγεστε; -----

2) Είστε:

Άντρας

Γυναίκα

3) Η ηλικία σας είναι: ----- χρόνων.

4) Πόσα παιδιά έχετε;

1

2

3

Περισσότερα από 3

5) Ο αριθμός των παιδιών σας που παρακολουθούν λογοθεραπευτικές συνεδρίες είναι:

1

2

3

Περισσότερα από 3

6) Έχετε πάει σχολείο;

Ναι

Όχι

7) Αν ναι, είστε απόφοιτος:

Δημοτικής εκπαίδευσης

Μέσης εκπαίδευσης

Ανώτατης εκπαίδευσης

8) Ο/Η σύζυγος έχει πάει σχολείο;

Ναι

Όχι

9) Αν ναι, είναι απόφοιτος:

Δημοτικής εκπαίδευσης

Μέσης εκπαίδευσης

Ανώτατης εκπαίδευσης

10) Είστε διαζευγμένοι;

Ναι

Όχι

11) Αν ναι, με ποιόν μένει το παιδί;

Με τη μητέρα

Με τον πατέρα

Με άλλον

12) Ποιά γλώσσα μιλάτε στο σπίτι; -----

13) Δουλεύετε και οι δύο;

Ναι

Όχι

14) Το μηνιαίο εισόδημα της οικογένειας είναι:

700-1500 ευρώ

1500-2500 ευρώ

Μεγαλύτερο των 2500 ευρώ

15) Θεωρείτε πως η διαταραχή λόγου του παιδιού σας οφείλεται σε:

Κληρονομικό παράγοντα

Συναισθηματικό παράγοντα

Ψυχολογικό παράγοντα

Κοινωνικό παράγοντα

Οικογενειακό παράγοντα

16) Νομίζετε πως το παιδί αντιμετωπίζει δυσκολία ένταξης στο κοινωνικό σύνολο;

Ναι

Όχι

17) Αν ναι, αυτό συμβαίνει λόγω:

- Περιορισμένου λεξιλογίου
- Πιθανής ντροπής
- Χαμηλής αυτοεκτίμησης
- Χαμηλής νοημοσύνης
- Διαβίωσης σε άλλη χώρα

18) Τα δικά σας καθημερινά προβλήματα (π.χ. άγχος), θεωρείται πως επηρεάζουν το παιδί:

- Καθόλου Λίγο Αρκετά Πάρα πολύ

19) Η συμπεριφορά σας απέναντι στο παιδί έχει αλλάξει λόγω της διαταραχής λόγου:

- Καθόλου Λίγο Αρκετά Πάρα πολύ

20) Το κόστος της λογοθεραπείας σας ενδιαφέρει:

- Καθόλου Λίγο Αρκετά Πάρα πολύ

21) Θεωρείτε πως η οικονομική βοήθεια του κράτους για τις λογοθεραπείες είναι:

- Ασήμαντη Ικανοποιητική Πάρα πολύ καλή

22) Οι λογοθεραπευτικές συνεδρίες είναι χρήσιμες για σας:

- Καθόλου Λίγο Αρκετά Πάρα πολύ

23) Πιστεύετε πως η λογοθεραπεία έχει βοηθήσει μέχρι στιγμής το παιδί σας:

- Καθόλου Λίγο Αρκετά Πάρα πολύ

24) Οι ασκήσεις λογοθεραπείας που πρέπει να γίνονται στο σπίτι θεωρείτε πως είναι:

- Λίγες Πολλές Αρκετές Πάρα πολλές

25) Ο χρόνος που αφιερώνετε για τις ασκήσεις λογοθεραπείας στο σπίτι είναι:

- Καθόλου Λίγος Αρκετός Πάρα πολύς

26) Είστε συνεπείς στις λογοθεραπευτικές συνεδρίες όσον αφορά τις ασκήσεις που γίνονται στο σπίτι;

- Ναι Όχι

27) Οι ασκήσεις της λογοθεραπείας για το σπίτι γίνονται:

- Ποτέ Σπάνια Τις περισσότερες φορές Πάντα

28) Για τις ασκήσεις λογοθεραπείας

- Το παιδί διαβάζει μόνο του
 Το παιδί διαβάζει μαζί σας
 Ελέγχετε το παιδί, αφού έχει διαβάσει μόνο του

29) Για τις ασκήσεις του σχολείου

- Το παιδί διαβάζει μόνο του
 Το παιδί διαβάζει μαζί σας
 Ελέγχετε το παιδί, αφού έχει διαβάσει μόνο του

30) Οι ασκήσεις του σχολείου γίνονται:

- Ποτέ Σπάνια Τις περισσότερες φορές Πάντα

31) Τι νομίζετε τελικά πως είναι πιο σημαντικό για τη βελτίωση του παιδιού σας;

Το σχολείο

Η λογοθεραπεία

Και τα δύο

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΣΑΣ!

Παράρτημα 2: Πίνακας Περιγραφικών Στατιστικών Δεδομένων

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
VAR00001	100	0	1	0,5	0,502518908
VAR00002	100	0	1	0,65	0,479372485
VAR00003	100	24	58	39,48	6,912848526
VAR00004	100	1	4	2,08	0,84900417
VAR00005	100	1	3	1,16	0,419716114
VAR00006	100	0	1	0,06	0,238683257
VAR00007	94	0	2	1,42553191	0,695443878
VAR00008	100	0	1	0,06	0,238683257
VAR00009	94	0	2	1,44680851	0,649516301
VAR00010	100	0	1	0,85	0,358870281
VAR00011	15	0	1	0,13333333	0,351865775
VAR00012	100	0	2	0,59	0,80522285
VAR00013	100	0	1	0,27	0,446196043
VAR00014	100	0	2	0,91	0,739847104
VAR00015	100	0	13	3,04	3,196968261
VAR00016	100	0	1	0,59	0,49431107
VAR00017	44	0	11	2,75	3,103823598
VAR00018	100	0	3	1,47	0,771395168
VAR00019	100	0	3	0,65	0,880484256
VAR00020	100	0	3	1,97	0,989388139
VAR00021	100	0	3	0,46	0,593227774
VAR00022	100	0	3	2,31	0,720479638
VAR00023	100	0	3	2,11	0,764027077
VAR00024	100	0	3	1,56	0,90252172
VAR00025	100	0	3	1,55	0,783349452
VAR00026	100	0	1	0,29	0,456048022
VAR00027	100	0	3	2,07	0,685418106
VAR00028	100	0	2	1,17	0,66749948
VAR00029	100	0	2	1,18	0,657205593
VAR00030	100	0	3	2,44	0,686375343
VAR00031	100	0	2	1,86	0,402517331